

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Redaktsiooni jõustumise kp:
Redaktsiooni kehtivuse lõpp:
Avaldamismärge:

Riigikogu
seadus
terviktekst
01.01.2024
Hetkel kehtiv
RT I, 06.07.2023, 30

Halduskohtumenetluse seadustik

Vastu võetud 27.01.2011
RT I, 23.02.2011, 3
jõustumine 01.01.2012

Muudetud järgmiste aktidega

Vastuvõtmine	Avaldamine	Jõustumine
07.12.2011	RT I, 28.12.2011, 1	01.01.2012
06.06.2012	RT I, 29.06.2012, 3	01.01.2013, osaliselt 01.07.2012
10.10.2012	RT I, 25.10.2012, 1	01.12.2012
11.12.2013	RT I, 23.12.2013, 1	01.01.2014, osaliselt 01.01.2015 ja 01.01.2020
05.12.2013	RT I, 23.12.2013, 2	01.01.2014
11.06.2014	RT I, 21.06.2014, 8	01.01.2015, osaliselt 01.07.2014
12.06.2014	RT I, 21.06.2014, 11	01.07.2014
20.06.2014	RT I, 08.07.2014, 3	01.08.2014
19.06.2014	RT I, 29.06.2014, 109	01.07.2014, Vabariigi Valitsuse seaduse § 107 ³ lõike 4 alusel asendatud ministrite ametinimetused.
10.12.2014	RT I, 31.12.2014, 1	10.01.2015
18.02.2015	RT I, 19.03.2015, 1	29.03.2015
16.03.2016	RT I, 06.04.2016, 1	01.05.2016
12.04.2016	RT I, 13.04.2016, 2	12.04.2016 - Riigikohtu üldkogu otsus tunnistab halduskohtumenetluse seadustiku § 112 lg 1 p 1 põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks osas, milles see ei võimalda kohtul isiku sissetulekust maha arvata sättes nimetatata vältimatuid kulutusi.
07.06.2017	RT I, 26.06.2017, 17	06.07.2017
14.06.2017	RT I, 01.07.2017, 1	01.09.2017
15.11.2017	RT I, 28.11.2017, 1	01.01.2018
20.02.2019	RT I, 13.03.2019, 2	15.03.2019
22.11.2021	RT I, 08.12.2021, 1	01.01.2022
13.04.2022	RT I, 05.05.2022, 2	01.06.2022
25.01.2023	RT I, 10.02.2023, 1	01.04.2023
08.02.2023	RT I, 01.03.2023, 1	01.05.2023
22.02.2023	RT I, 11.03.2023, 3	21.03.2023
20.06.2023	RT I, 06.07.2023, 6	01.01.2024

1. osa Põhisätted

1. peatükk

Halduskohtumenetlus

§ 1. Halduskohtumenetlus ja selle normistik

(1) Halduskohtumenetlus on menetlus haldusasja lahendamiseks. Haldusasi on halduskohtus lahendatav kohtuasi.

(2) Käesolevas seadustikus sätestatakse halduskohtu pädevus ning halduskohtusse pöördumise ja halduskohtumenetluse kord niivõrd, kuiivõrd see ei ole reguleeritud teiste seaduste ning otsekohaldatavate välislepingute ja Euroopa Liidu õiguse normidega.

(3) Käesolevas seadustikus sätestatud juhtudel kohaldatakse halduskohtumenetluses tsiviilkohtumenetluse seadustikku, arvestades halduskohtumenetluse erisusi.

(4) Halduskohtumenetluse toiming tehakse toimingu tegemise ajal kehtiva seaduse järgi.

§ 2. Halduskohtumenetluse ülesanne ja üldpõhimõtted

(1) Halduskohtumenetluse ülesanne on eelkõige isikute õiguste kaitse õigusvastase tegevuse eest täidesaatva võimu teostamisel.

(2) Haldusasja (edaspidi ka *asi*) peab lahendama sõltumatu ja erapooletu kohus õigesti, ausalt, mõistliku aja jooksul ja võimalikult väikeste kuludega.

(3) Kohus lahendab asja üksnes kaebuses või seaduses sätestatud muus avalduses nõutud ulatuses. Avalduse esitamise otsustab menetlusosaline omal äranägemisel.

(4) Kohus tagab omal algatusel asja lahendamiseks oluliste asjaolude väljaselgitamise, kogudes vajaduse korral tõendeid ise või tehes nende esitamise kohustuseks menetlusosalistele. Kohus tõlgendab menetlusosaliste avaldusi ja lähtub nende lahendamisel esitaja tegelikust tahtest.

(5) Kohus tagab igas menetlusstaadiumis oma selgitustega, et menetlusosalise huvide kaitseks vajalik avaldus ega tõend ei jääks esitamata õigusliku kogenemataste tõttu ning avalduse läbivaatamist takistavad vormivead kõrvaldatakse.

(6) Kohus tagab kõigis asja lahendamiseks olulistes küsimustes menetlusosalistele tõhusa ja võrdse võimaluse esitada ja põhjendada oma seisukohti ning vaielda vastu teiste menetlusosaliste seisukohtadele või toetada neid.

(7) Halduskohtumenetlus on avalik, kui seadus ei sätesta teisiti.

2. peatükk Kohus

§ 3. Haldusasja lahendavad kohtud

Esimeses astmes lahendab haldusasja halduskohus, apellatsiooniasemes ringkonnakohus ja kassatsiooniasemes Riigikohus. Riigikohus lahendab ka teistmisavaldusi ja muid seadusega ettenähtud avaldusi.

§ 4. Pädevus

(1) Halduskohtu pädevuses on avalik-õiguslikus suhtes tekkinud vaidluste lahendamine, kui seadus ei näe ette teistsugust menetluskorda.

(2) Seadusega võib halduskohtu pädevusse anda ka muu ülesande.

(3) Eesti kohtule ei või esitada kaebust välisriigi võimude, rahvusvahelise organisatsiooni või selle organi tegevuse peale.

(4) Kohus tuvastab haldusasja raames iseseisvalt ja lõplikult kõik selle lahendamisel tähtsust omavad asjaolud, kui seadus ei sätesta teisiti.

§ 5. Halduskohtu volitused

(1) Kaebuse rahuldamisel on kohtul otsuse resolutsioonis õigus:

- 1) tühistada haldusakt osaliselt või täielikult;
- 2) kohustada haldusakti andma või toimingut tegema;
- 3) keelata haldusakti andmine või toimingu tegemine;
- 4) mõista välja hüvitis avalik-õiguslikus suhtes tekitatud kahju eest;
- 5) teha ettekirjutus haldusakti või toimingu tagajärgede kõrvaldamise kohta;

6) teha kindlaks haldusakti tühisus, haldusakti või toimingu õigusvastasus või avalik-õiguslikus suhtes tähtsust omav faktiline asjaolu.

(2) Kui haldusaktis sisaldub või haldusakti alusel on tehtud vastustaja eraõiguslik tahteavaldus, võib kohus koos haldusakti tühistamisega teha otsuse resolutsioonis kindlaks ka sellise tehingu tühisuse, mille tegemisele see tahteavaldus oli suunatud.

(3) Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 1–5 loetletud volitusi rakendab kohus, arvestades riigivastutuse seaduses sätestatud.

(4) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud volitusi võib kohus rakendada nii koos kui ka eraldi.

§ 6. Haldusakt ja toiming

(1) Halduskohtumenetluses loetakse haldusaktiks haldusakt haldusmenetluse seaduse § 51 tähenduses, haldusleping haldusmenetluse seaduse § 95 tähenduses, samuti üksikjuhtumit reguleeriv halduse siseakt.

(2) Halduskohtumenetluses loetakse haldusorgani toiminguks haldusorgani poolt haldusmenetluses tehtud toiming, samuti haldusorgani tegevusetus ja viivitus avalik-õiguslikus suhtes.

§ 7. Kohtualluvus

(1) Kaebus esitatakse vastustaja asukoha või teenistuskoha järgi. Kui vaidluse esemeks on vastustaja piirkondliku struktuuriüksuse või ametiisiku tegevus, sellega tekitatud kahju või selle tagajärjed, esitatakse kaebus piirkondliku struktuuriüksuse asukoha või ametiisiku teenistuskoha järgi.

(2) Kui haldusasi võiks alluda mitmele kohtule, esitatakse kaebus kaebaja valiku kohaselt.

§ 8. Erandlik kohtualluvus

(1) Kui samas asjas vaidlustatakse nii eelhaldusakti kui ka sellele tuginevat lõplikku haldusakti, esitatakse kaebus lõplikust haldusaktist tuleneva kohtualluvuse järgi.

(2) Kui samas asjas vaidlustatakse ühe vastustaja haldusakti ja teise vastustaja toimingut seoses sama haldusaktiga, sealhulgas teise vastustaja arvamus, kooskõlastust või täitetoimingut, esitatakse kaebus haldusaktist tuleneva kohtualluvuse kohaselt.

(3) Kui samas asjas vaidlustatakse nii haldusakti või toimingut kui ka selle kohta tehtud vaideotsust või muud kohtueelse menetluse otsust, esitatakse kaebus algsest haldusaktist või toimingust tuleneva kohtualluvuse kohaselt.

(4) Teenistusvaidluse korral esitatakse kaebus teenistuskoha asukoha järgi.

(5) Isik, kellelt on võetud vabadus, esitab kaebuse oma viibimiskoha järgi.

(6) Kui vastustaja on Maksu- ja Tolliamet või Sotsiaalkindlustusamet, esitatakse kaebus kaebaja elu- või asukoha järgi.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 9. Alluvuse muutmatus

(1) Haldusasi allub sõltumata käesoleva seadustiku §-des 7 ja 8 sätestatud kohtule ka juhul, kui menetlusosalised ei vaidlusta kohtualluvust kaebusele vastamiseks antud tähtaja jooksul.

(2) Kõrgema astme kohus ei kontrolli ega muuda omal algatusel kohtualluvust, kui keegi pooltest ega kolmandatest isikutest ei ole vaidlustanud kohtumäärust asja kohtualluvuse järgi üleandmise kohta.

(3) Asjaolude muutumine pärast kaebuse esitamist ei muuda kohtualluvust.

(4) Kui kaebust muudetakse enne menetlusse võtmist ja muudetud kujul see kuulub teise kohtu alluvusse, teeb kohus määruse asja üleandmiseks kohtualluvuse järgi.

(5) Menetlusosaliste kokkuleppel kohtualluvust muuta ei saa.

§ 10. Kohtualluvuse kontrollimine ja määramine

(1) Kui kohus teeb pärast kaebuse esitamist kindlaks, et haldusasi ei allu sellele kohtule, teeb kohus määruse asja üleandmiseks kohtualluvuse järgi. Kui asi võiks alluda mitmele kohtule, annab kohus asja üle ühele neist

kaebaja valikul. Sellise määruse peale võib esitada määruskaebuse ringkonnakohtule. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav.

(2) Kohus annab asja üle pärast määruse jõustumist. Üleandev kohus võib teha edasilükkamatud menetlustoimingud, eelkõige esialgse õiguskaitse määruse.

(3) Ühest kohtust teise antud asja peab lahendama kohus, kellele asi üle anti. Alluvusvaidlused kohtute vahel ei ole lubatud.

(4) Menetlusosalise või asja saanud kohtu taotlusel määrab Riigikohtu halduskolleeegiumi esimees kohtualluvuse, kui:

- 1) kohus, kellele asi allub, ei saa seda asja lahendada;
- 2) ei ole selge, millisele kohtule asi allub;
- 3) ühes asjas on mitu sama astme kohut otsustanud, et asi ei allu neile, või
- 4) ühes asjas on mitu sama astme kohut otsustanud, et asi allub neile.

§ 11. Kohtukoosseis

(1) Halduskohtus lahendab kohtunik haldusasja ainuisikuliselt. Kohtu esimees võib määrata asja lahendamiseks kolmeliikmelisele koosseisule:

- 1) asja erilise keerukuse korral;
- 2) asja põhimõttelise tähtsuse korral;
- 3) muudel juhtudel, kui see on õigusemõistmise huvides.

(2) Halduskohtus kolmeliikmelisele koosseisule lahendamiseks antud asja ei saa anda lahendamiseks kohtunikule ainuisikuliselt, välja arvatud juhul, kui asi saadeti halduskohtule uueks lahendamiseks, asjas eraldatakse nõuded või asja menetlus lõpetatakse osaliselt. Toimingud ja määrused kaebuse menetlusse võtmisel ja eelmenetluse toimingud, samuti korraldavad määrused väljaspool kohtuistungit, välja arvatud tõendi vastuvõtmisest keeldumine, võib kolmeliikmelise koosseisu liige teha ainuisikuliselt.

(3) Ringkonnakohus lahendab asja kolmeliikmelises koosseisus.

(4) Riigikohtus lahendab asja halduskolleeegium vähemalt kolmeliikmelises koosseisus, erikogu või üldkogu.

(5) Kui asja menetluse käigus kohtukoosseis muutub, alustatakse asja läbivaatamist algusest peale. Eelmise kohtukoosseisu poolt tehtud menetlustoiminguid ei pea uus koosseis kordama, kui pool või kolmas isik seda ei taotle.

(6) Pärast asjas lahendi tegemist samale kohtule esitatavaid taotlusi ei pea lahendama lahendi teinud kohtukoosseis.

(7) Nõupidamissaladuse, kollegiaalses kohtukoosseisus hääletamise ja kohtuniku eriarvamuse suhtes kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 21 ja 22.

§ 12. Kohtuametnik

(1) Asja lahendamist ettevalmistava või muu korraldava määruse, mille peale ei saa seadusest tulenevalt edasi kaevata, sealhulgas kaebuse menetlusse võtmise määruse, kaebuse või muu avalduse käiguta jätmise määruse ning määruse tähtaja andmise ja pikendamise kohta võib teha ka vastavalt kohtu kodukorrale selleks pädev kohtuametnik.

(2) Kohtulahendi koostamisel või vormistamisel võib kohus kasutada kohtuametniku abi.

§ 13. Taandamine

(1) Kohtuniku taandamise suhtes kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 23–30.

(2) Lisaks käesoleva paragrahvi lõikest 1 tulenevale ei või kohtunik haldusasja lahendamises osaleda ja ta peab ennast taandama, kui ta on osalenud haldusmenetluses, millest tekkis asjas lahendatav vaidlus.

§ 14. Kohtutevaheline abi

(1) Kohtud osutavad haldusasja lahendavale kohtule abi tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-s 15 sätestatud korras. Haldusasja lahendav kohus võib abi saamiseks pöörduda ka maakohtu poole.

(2) Kui tõendeid on vaja koguda väljaspool asja menetleva kohtu tööpiirkonda, võib asja läbivaatav kohus tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-s 239 sätestatud korras teha määruse menetlustoimingu tegemiseks erinõude korras maa- või halduskohtus, kelle tööpiirkonnas on võimalik tõendeid koguda. Kohtu erinõue täidetakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-s 240 ettenähtud korras.

(3) Halduskohtumenetluses on lubatud kasutada välisriigis selle riigi seaduste kohaselt kogutud tõendeid, kui nende saamiseks tehtud menetlustoiming ei ole vastuolus Eesti halduskohtumenetluse oluliste põhimõtetega.

(4) Eesti halduskohtu erinõuded välisriigi õigusorganitele ja välisriigi õigusorganite erinõuded Eesti halduskohtule esitatakse ja täidetakse käesoleva seadustiku ning välislepingutega sätestatud korras. Kohus võib välisriigis koguda tõendeid ka Eesti Vabariiki esindava välisesinduse vahendusel, kui see ei ole välisriigi õiguse järgi keelatud.

3. peatükk

Halduskohtumenetluse osalised

1. jagu

Üldsätted menetlusosaliste kohta

§ 15. Menetlusosaliste liigid

(1) Menetlusosalised on:

- 1) pooled (kaebaja ja vastustaja);
- 2) kolmas isik;
- 3) kaasatud haldusorgan.

(2) Riigi või kohaliku omavalitsuse haldusorgan tegutseb menetlusosalisena riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse nimel.

(3) Haldusorganiks loetakse halduskohtumenetluses haldusorganid haldusmenetluse seaduse § 8 lõike 1 tähenduses.

§ 16. Kaebaja

Kaebaja on isik või isikute ühendus, kes on esitanud halduskohtule kaebuse. Isikute ühendus saab olla kaebajaks vaid seaduses sätestatud juhul.

§ 17. Vastustaja

(1) Vastustaja on Vabariigi Valitsus, peaminister, minister, riigiasutus, kohaliku omavalitsuse üksus, avalik-õiguslik juriidiline isik või avalikku ülesannet enda nimel täitev eraõiguslik juriidiline või füüsiline isik, kelle tegevuse peale on esitatud kaebus või kellega kaebajal on tekkinud või võib kõige tõenäolisemalt tekkida vaidlus asjaolu üle, mille tuvastamist kaebuses taotletakse.

(2) Riigiasutus on vastustaja ka siis, kui vaidlustatakse tema koosseisu kuuluva ametiisiku või kollegiaalorgani tegevust. Kui kaebaja vaidlustab riigi sellise ametiisiku või kollegiaalorgani tegevust, kes ei kuulu ühegi asutuse koosseisu, on vastustajaks ametiisik või kollegiaalorgan.

(3) Kohtulahendiga tekitatud kahju hüvitamise nõude puhul on vastustajaks Justiitsministeerium. Seadusega ja seaduse andmata jätmisega tekitatud kahju hüvitamise nõude puhul on vastustajaks ministeerium, kelle valitsemisalasse seadus kuulub.

(4) Seadus võib sätestada käesoleva paragrahvi lõigete 1–3 suhtes erandid.

§ 18. Vastustaja kindlakstegemine

(1) Vastustaja teeb vaidluse esemest lähtudes kindlaks kohus. Menetlusosaliste seisukohad vastustaja määratlemisel ei ole kohtule siduvad.

(2) Kui kohus leiab menetluse käigus, et kaasatud ei ole kõik vastustajad, kaasab ta täiendava vastustaja. Kui kohus leiab menetluse käigus, et vastustaja on kindlaks tehtud valesti, asendab ta vastustaja.

(3) Pärast vastustaja asendamist või täiendava vastustaja kaasamist arutatakse asja uue vastustaja taotlusel algusest peale, välja arvatud juhul, kui uus vastustaja tegutseb varem kaasatud vastustaja koosseisus või alluvuses.

§ 19. Poolte paljusus

(1) Mitu kaebajat võivad esitada ühise kaebuse ja kaebuse võib esitada ühiselt mitme vastustaja vastu, kui:

- 1) vaidlus on seotud nende isikute ühise õigusega;
- 2) mitu isikut vaidlustab sama haldusakti või toimingut;

3) nõude esemeks olevad mitme vastustaja haldusaktid või toimingud on omavahel õiguslikult seotud, eelkõige kui üks haldusakt või toiming on teise õiguslikuks aluseks või kui need on antud või tehtud sama haldusmenetluse raames, või

4) nõude esemeks olevad sama vastustaja haldusaktid ja toimingud on samalaadsed ning on antud või tehtud samal õiguslikul alusel ja samadel või sarnastel asjaoludel.

(2) Iga kaebaja ja vastustaja osaleb menetluses teise poole suhtes iseseisvalt. Kaebaja või vastustaja toimingust ei tulene kaaskaebajale või kaasvastustajale õiguslikke tagajärgi, kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti.

§ 20. Kolmas isik

(1) Halduskohus kaasab isiku, kes ei ole pool, kolmanda isikuna menetlusse, kui kohtulahendiga võidakse otsustada tema õiguste või kohustuste üle.

(2) Kolmandal isikul on menetluses pooltega võrdsed õigused ja kohustused, kui käesolev seadustik ei sätesta teisiti.

§ 21. Kolmanda isiku kaasamine

(1) Kolmanda isiku võib kohus menetlusosalise taotlusel või omal algatusel kaasata menetlusse selle igas staadiumis ja igas kohtuastmes kuni kohtuotsuse jõustumiseni. Kolmas isik võib enda menetlusse kaasamist taotleda ka kohtulahendi peale edasi kaevates. Sel juhul lahendatakse tema kaasamine edasikaebuse menetlusse võtmise lahendamisel. Enne kolmanda isiku kaasamist tehtud menetlustoimingud kehtivad ka kolmanda isiku suhtes, kui kohus ei otsusta teisiti.

(2) Enne kolmanda isiku kaasamise küsimuse lahendamist võib kohus teised menetlusosalised ära kuulata.

(3) Kolmanda isiku menetlusse kaasamise määruse peale võib pool või kolmas isik esitada määruskaebuse. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav.

(4) Kolmanda isiku kaasamata jätmise määruse peale võib isik, kes soovib enda kaasamist, samuti pool või kolmas isik, kelle huvides võib kolmanda isiku kaasamine olla vajalik, esitada määruskaebuse, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale võib esitada määruskaebuse Riigikohtule.

(5) Kui ilmneb, et kolmas isik on kaasatud menetlusse põhjendamatult või kui asjaolude muutumise tõttu ei saaks kohtuotsus ilmselgelt enam mõjutada kolmanda isiku õigusi, võib kohus ta määrusega menetlusest kõrvaldada. Määruse peale võib pool või kolmas isik esitada määruskaebuse, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale võib esitada määruskaebuse Riigikohtule.

§ 22. Massmenetlus

(1) Kui kolmandaid isikuid võib haldusasjas olla üle 50, võib kohus viia läbi massmenetluse. Sellisel juhul kaasatakse puudutatud isikutest menetlusse vaid seda tähtaegselt taotlenud isikud. Taotluse võib esitada 30 päeva jooksul arvates sellekohase teate avaldamisest vastavalt käesoleva seadustiku §-le 23.

(2) Kohus kaasab massmenetlusse üldises korras ka need isikud, kelle õigusi asi puudutab teistest oluliselt intensiivsemalt, eelkõige vaidlustatud haldusakti aadressaadid ja isikud, kes on aktiivselt osalenud haldusmenetluses, millest tekkis haldusasjas lahendatav vaidlus.

(3) Kui käesoleva seadustiku § 23 lõikes 2 sätestatud teade on avaldatud nõuetekohaselt, saab isik, kes ei taotlenud tähtaegselt enda menetlusse kaasamist, tugineda massmenetluses tehtud kohtulahendi vaidlustamisel enda kaasamata jätmisele üksnes juhul, kui kohus rikkus käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud ja isik ei saanud õigel ajal menetlusest teada.

(4) Menetlusse kaasamise taotlemata jätmine ei piira isiku õigust esitada kaebus massmenetluses vaidlustatud haldusakti või toimingu peale.

§ 23. Massmenetlusest teavitamine

(1) Massmenetluses lahendatavast haldusasjast ning kaasamistaotluse esitamise tähtajast ja korrast peab kohus teavitama puudutatud isikuid võimalikult tulemuslikult. Kohus edastab võimaluse korral teate isiklikult neile puudutatud isikutele, kelle puhul võib eeldada, et nad korraldaks teiste puudutatud isikute esindamist asjas või teavitaks neid asjast. Kui see ei ole ebamõistlikult koormav, saadab kohus lihtkirjaliku teate võimalikult paljude puudutatud isikute aadressil või paneb selle välja nende elukoha vahetus läheduses või mujal, kus puudutatud isikud sageli viibivad.

(2) Lisaks käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud avaldab kohus teate vähemalt kahel korral vähemalt nädalase vahega üleriigilises ajalehes ning vähemalt kahel korral vähemalt nädalase vahega Rahvusringhäälingu vahendusel. Teate avaldamise viis ja koht märgitakse toimikusse.

§ 24. Kaasatud haldusorgan

- (1) Halduskohus võib arvamuse andmiseks kaasata menetlusse haldusorgani:
- 1) kes teostab vastustaja üle järelevalvet;
  - 2) kelle ülesandeid vaidluse ese puudutab;
  - 3) kes on avaldanud või oleks pidanud avaldama arvamust või on andnud kooskõlastuse või oleks pidanud andma kooskõlastuse haldusmenetluses, millest vaidlus tekkis;
  - 4) kelle arvamus või kelle valduses olev teave võib muul põhjusel aidata kaasa asja lahendamisele.
- (2) Kaasatud haldusorganil on kõik käesolevas seadustikus sätestatud menetlusosalise õigused, välja arvatud õigused ja kohustused, mis on kehtestatud üksnes poolte ja kolmanda isiku suhtes.

2. jagu Halduskohtumenetluses osalemine

§ 25. Teovõime

- (1) Halduskohtumenetluses ei ole teovõimet piiratud teovõimega isikul tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 8 lõike 2 tähenduses, kui seadus ei sätesta teisiti.
- (2) Täisealisel piiratud teovõimega isikul on halduskohtumenetluses teovõime, kui kohtu hinnangul:
- 1) teovõime piiratus ei puuduta haldusasja;
  - 2) piiratud teovõimega isiku huvid võivad olla tema eestkostja huvidega vastuolus või
  - 3) seataks vastasel juhul ohtu piiratud teovõimega isiku või mõne teise menetlusosalise õigus või avalik huvi.
- (3) Vähemalt 15-aastaselt alaealisel on halduskohtumenetluses teovõime, kui ta saab kohtu hinnangul oma toimingutest halduskohtumenetluses aru ning ei kahjusta enda ega oma lähedaste huve.
- (4) Täisealise isiku teovõime puudumise halduskohtumenetluses teeb kohus määrusega kindlaks menetlusosalise taotluse alusel või omal algatusel. Määruse peale võib esitada määruskaebuse, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale võib esitada määruskaebuse Riigikohtule. Määrus kehtib üksnes asjas, milles see tehti. Teovõime kontrollimisel ja teovõime puudumise kindlakstegemise määruse edasikaebamisel on piiratud teovõimega täisealisel isikul halduskohtumenetluses teovõime.
- (5) Kui täisealisele isikule ei ole määratud eestkostjat, korraldab kohus enne käesoleva paragrahvi lõikes 4 sätestatud määruse tegemist ekspertiisi. Ekspert peab isiku enne arvamuse koostamist isiklikult läbi vaatama või teda küsitama. Isik, kelle suhtes ekspertiis on määratud, on kohustatud eksperdi juurde ilmuma. Kui isik, kelle suhtes määrati ekspertiis, ei ilmu eksperdi juurde mõjuva põhjuseta, võib kohus pärast eksperdi arvamuse ärakuulamist kohaldada isiku eksperdi juurde toomiseks sundtoomist või teha käesoleva paragrahvi lõikes 4 sätestatud määruse ilma isikut läbi vaatamata või küsitlemata.
- (6) Kui kohus teeb kindlaks, et ilma eestkostjata täisealisel isikul puudub teovõime, või kui ilmneb vajadus isikule eestkoste seadmiseks sõltumata haldusasjast, teavitab kohus viivitamata menetlusosalise elukohajärgset valla- või linnavalitsust.

§ 26. Piiratud teovõimega isiku osalemine menetluses

- (1) Teovõime puudumisel ei luba kohus isikul menetluses osaleda. Tema esitatud avaldus jäetakse läbi vaatamata, kui seaduslik esindaja seda kohtu määratud tähtaja jooksul heaks ei kiida. Teovõime puudumine ei takista avalduse läbi vaatamata jätmist muul seaduses sätestatud alusel.
- (2) Käesoleva seadustiku § 25 lõikes 2 nimetatud isikule võib kohus määrata esindaja. Kui menetlusosalisel, kellel puudub halduskohtumenetluses teovõime, ei ole seaduslikku esindajat ega kohast volitatud esindajat, määrab kohus talle esindaja või peatab asja menetluse eestkostja määramiseni.
- (3) Asjaolu, et piiratud teovõimega menetlusosalisel on halduskohtumenetluses teovõime, ei välista ega piira seadusliku esindaja õigust menetluses osaleda. Esindaja tehtud menetlustoiming loetakse tehtuks piiratud teovõimega menetlusosalise poolt, välja arvatud juhul, kui see on vastuolus piiratud teovõimega menetlusosalise menetlustoiminguga või tema huvidega.
- (4) Käesoleva paragrahvi lõikes 3 sätestatud juhul toimetatakse piiratud teovõimega menetlusosalisele ettenähtud menetlusdokumendid kätte ka seaduslikule esindajale ning kohus tagab talle õiguse olla ära kuulatud kõigis asja lahendamisel olulistest küsimustes.
- (5) Vähemalt 12-aastase piiratud teovõimega menetlusosalise võib kohus asja lahendamisel ära kuulata, kui menetlusosalise arengutase ja tervises seisund seda kohtu hinnangul võimaldavad.

§ 27. Menetlusosalise õigused

(1) Lisaks muudele käesolevas seadustikus sätestatud õigustele on menetlusosalisel õigus:

- 1) tutvuda toimikuga ja saada sellest ärakirju;
- 2) võtta osa kohtuistungist;
- 3) teada asja arutava kohtu koosseisu;
- 4) esitada taandusi ja taotlusi;
- 5) anda kohtule seletusi ja esitada põhjendusi kõigi asja arutamisel tekkinud küsimuste kohta;
- 6) esitada tõendeid ning võtta osa nende uurimisest;
- 7) vaielda vastu teiste menetlusosaliste taotlustele ja põhjendustele;
- 8) esitada küsimusi teistele menetlusosalistele, tunnistajatele ja ekspertidele;
- 9) saada dokumendina vormistatud kohtulahendi tõestatud ärakiri.

(2) Kaebajal on lisaks muudele käesolevas seadustikus sätestatud õigustele õigus:

- 1) muuta kaebust ja selle nõude suurust;
- 2) kaebusest loobuda.

(3) Vastustajal on lisaks muudele käesolevas seadustikus sätestatud õigustele õigus kaebus õigeks võtta.

§ 28. Menetlusosalise kohustused

(1) Menetlusosaline on kohustatud kasutama oma menetlusõigusi heauskselt.

(2) Kohus ei luba menetlusosalisel ega tema esindajal või nõustajal oma õigusi kuritarvitada, menetlust venitada ega kohut eksitusse viia. Asja õiget, kiiret ja võimalikult väikeste kuludega menetlemist pahatahtlikult takistavat või kirjalikus avalduses end sündsusetult või kohtu või teise menetlusosalise suhtes lugupidamatult väljendanud menetlusosalist, esindajat või nõustajat võib kohus trahvida.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(3) Menetlusosaline ja tema esindaja peavad kohtule ja teisele menetlusosalisele viivitamata teatama oma aadressi ja sidevahendi andmete muutumisest, sealhulgas andmete ajutisest muutumisest, kohtumenetluse kestel.

[RT I, 29.06.2012, 3- jõust. 01.01.2013]

(4) Menetlusosaline on kohustatud kohtule tähtaegselt ja kohtu poolt määratud vormis esitama kohtu nõutud arvamused ja tõendid.

(5) Menetlusosaline või tema seaduslik esindaja on kohustatud ilmuma kohtuistungile või muule menetlustoimingule isiklikult, kui kohus seda nõuab.

§ 29. Üldõigusjärglus

(1) Füüsilisest isikust menetlusosalise surma või juriidilisest isikust menetlusosalise lõppemise korral või muul juhul, kui tekib üldõigusjärglus, lubab kohus menetlusse astuda menetlusosalise üldõigusjärglasel, kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti. Üldõigusjärglus on võimalik menetluse igas staadiumis.

(2) Üldõigusjärglase suhtes kehtivad kõik enne tema menetlusse astumist tehtud menetlustoimingud samal määral, kui need kehtiksid tema õiguseelneja suhtes.

(3) Käesoleva paragrahvi lõiked 1 ja 2 kehtivad ka vastustaja lõppemise, ühinemise, jagunemise ja kaebuse esemega seotud pädevuse ülemineku korral.

§ 30. Eriõigusjärglus eseme võõrandamisel

(1) Vaidlusega seotud eseme omandi või muu sellesarnase õiguse üleandmine või nõude loovutamine ei mõjuta iseenesest asja menetlust. Eseme võõrandamine pärast kaebuse esitamist ei anna iseseisvat alust jätta kaebus rahuldamata.

(2) Õigusjärglane võib käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud juhul astuda menetlusse õiguseelneja asemel, kui õiguseelneja sellega nõustub, samuti kui kohtuotsus ei saaks kohtu hinnangul ilmselgelt enam mõjutada õiguseelneja õigusi. Õigusjärglase suhtes kehtivad kõik enne tema menetlusse astumist tehtud menetlustoimingud samal määral, kui need kehtiksid tema õiguseelneja suhtes.

(3) Kui õigusjärglane ei saa eseme võõrandamise korral käesoleva paragrahvi lõike 2 kohaselt menetlusse astuda, kaasab kohus õigusjärglase menetlusse kolmanda isikuna. Sellisel juhul peab kaebusest loobumisel olema menetluse lõpetamiseks ka kaebaja õigusjärglase nõusolek.

(4) Nõusolekut õiguseelneja asendamiseks eeldatakse, kui asjaolud näitavad, et ta on kaotanud huvi asja vastu, eelkõige juhul, kui kohtule teatatud ega muul kohtule teadaoleval aadressil ei ole talle võimalik menetluskohustusi ka korduval katsel kätte toimetada.

3. jagu

Esindus ja nõustamine

§ 31. Esindus

(1) Menetlusosaline võib halduskohtumenetluses osaleda isiklikult või esindaja kaudu, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Isiklik osavõtt ei võta menetlusosaliselt õigust omada esindajat või nõustajat. Esindaja või nõustaja osavõtt ei võta menetlusosalistelt õigust osaleda menetluses isiklikult.

(2) Õigus esindamiseks kohtus annab esindajale õiguse teha esindatava nimel kõiki menetlustoiminguid. Menetlusosaline võib esindusõiguse seadusjärgset ulatust piirata. Esindusõiguse seadusjärgse ulatuse piiramine kehtib kohtu ja teiste menetlusosaliste suhtes üksnes ulatuses, milles see puudutab õigust lõpetada kohtuvaidlus kohtuliku kompromissiga, loobuda kaebusest või kaebus õigeks võtta, tingimusel et piirang on kohtule ja menetlusosalistele teatavaks tehtud.

(3) Esindusele kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 217 lõikeid 5–8, § 219 lõikeid 3–7 ning § 221, 224 ja 225.

(4) Kui isikute ühendus ei ole juriidiline isik, on tema seaduslikuks esindajaks halduskohtumenetluses isik, kes põhistab, et ühenduse liikmete enamus on nõus, et tema esindab ühendust.

§ 32. Volitatud esindaja

(1) Volitatud esindajaks võib halduskohtumenetluses olla:

- 1) advokaat;
- 2) õigusteadusliku kõrgharidusega isik;
- 3) majandusteadusliku kõrgharidusega maksu- või raamatupidamiskonsultant maksuasjades;
- 4) prokurist menetlusosalise majandustegevusega seotud asjades;
- 5) menetlusosalise töötaja või ametnik, kui tal on kohtu arvates piisavad teadmised ja kogemused, et menetlusosalist esindada;
- 6) kaebaja teise kaebaja, vastustaja teise vastustaja või kolmas isik teise kolmanda isiku volitusel;
- 7) esindatava menetlusosalise abikaasa, registreeritud elukaaslane või üleneja või alaneja sugulane; [RT I, 06.07.2023, 6- jõust. 01.01.2024]
- 8) muu isik, kelle õigus olla esindaja halduskohtumenetluses tuleneb seadusest.

(2) Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 2 ja 3 nimetatud isikud ei või olla esindajaks Riigikohtus.

(3) Õigusteadusliku või majandusteadusliku kõrghariduse omandanuks loetakse isik, kes on omandanud asjaomasel õppesuunal vähemalt riiklikult tunnustatud magistrikraadi, sellele vastava kvalifikatsiooni Eesti Vabariigi haridusseaduse § 28 lõike 2² tähenduses või sellele vastava välisriigi kvalifikatsiooni.

(4) Kohus võib kõrvaldada esindaja menetlusest või keelata tal teha avaldusi, kui esindaja ei ole võimeline nõuetekohaselt menetluses osalema, sealhulgas puuduliku eesti keele oskuse tõttu, või kui ta on kohtumenetluses näidanud end ebaausana, asjatundmatuna või vastutustundetuna, samuti kui ta on pahatahtlikult takistanud asja õiget, kiiret ja võimalikult väikeste kuludega menetlemist või jätnud korduvalt täitmata kohtu korralduse.

(5) Esindajaks ei või olla piiratud teovõimega isik.

(6) Menetlusosalise ametnikuks loetakse käesoleva paragrahvi lõike 1 punkti 5 kohaldamisel ka ametnik, kes töötab ministeeriumis, mida juhib menetlusosaliseks olev minister.

§ 33. Haldusorgani seaduslik esindaja

(1) Haldusülesandeid täitva asutuse seaduslik esindaja on asutuse juht.

(2) Kollegiaalorgani seaduslik esindaja on kollegiaalorgani juht.

§ 34. Ühine esindaja

(1) Kui sarnaste huvidega samaliigilisi menetlusosalisi on haldusasjas üle 50, ilma et nende muud huvid oleks vastuolus, võib kohus kohustada neid valima määratud tähtpäevaks endale ühise esindaja, kui see on vajalik asja lahendamiseks mõistliku aja jooksul.

(2) Ühise esindaja valimiseks peab avaldama tahet käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud menetlusosaliste enamus. Kui nimetatud menetlusosalised ei ole tähtpäevaks valinud ühist esindajat, määrab kohus esindatavate kulul nende esindajaks advokaadi, kes on andnud selleks nõusoleku.

(3) Käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 nimetatud määruste peale võib esitada määruskaebuse ringkonnakohtule. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav.

(4) Ühise esindaja olemasolu ei võta üheltki menetlusosaliselt õigust osaleda menetluses ise, samuti volitada ennast esindama teist esindajat kellegagi ühiselt või eraldi.

(5) Ühise esindaja esindusõigus lõpeb, kui esindatavad määravad uue esindaja, kui esindaja loobub esindamisest või kui kohus tühistab kohtu poolt ühise esindaja määramise. Kohus tühistab kohtu poolt ühise esindaja määramise, kui käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud eeldused langevad ära.

§ 35. Esindusõiguse kontroll

(1) Kui teise isiku nimel avalduse esitanud isikul puudub esindusõigus, jätab kohus avalduse läbi vaatamata ega lase tal teha kohtus menetlustoiminguid.

(2) Menetlusosaline võib taotleda teise menetlusosalise esindaja esindusõiguse kontrollimist igas menetlusstaadiumis igas kohtuastmes.

(3) Kui esindusõiguse puudumine selgub menetluse kestel, loetakse, et menetlusosaline ei ole esindusõigusega esindatud menetluses osalenud, kui menetlusosaline ei kiida esindajana esinenud isiku menetlustoiminguid hiljem heaks.

(4) Advokaadi puhul eeldatakse esindusõiguse olemasolu. Kui menetlusdokumendile on esindajana alla kirjutanud advokaat, ei pea menetlusdokumendile volikirja lisama, kuid kohtul on õigus selle esitamist nõuda.

§ 36. Nõustaja

(1) Menetlusosaline võib menetluses nõustajana kasutada isikut, kellel on täielik teovõime.

(2) Nõustaja võib esineda kohtus koos menetlusosalisega ja anda selgitusi. Nõustaja ei saa teha menetlustoiminguid ega esitada taotlusi.

(3) Nõustaja poolt kohtuistungil esitatu loetakse menetlusosalise poolt esitatuks, kui menetlusosaline seda kohe tagasi ei võta või ei paranda. Kohus selgitab menetlusosalisele seda õigust.

(4) Käesoleva seadustiku § 32 lõiget 4 kohaldatakse ka nõustaja suhtes.

4. peatükk Kaebus

§ 37. Kaebus

(1) Halduskohtumenetlus algab kohtule kaebuse esitamisega.

(2) Kaebusega võib nõuda:

- 1) haldusakti osalist või täielikku tühistamist (tühistamiskaebus);
- 2) haldusakti andmist või toimingute tegemist (kohustamiskaebus);
- 3) haldusakti andmise või toimingute tegemise keelamist (keelamiskaebus);
- 4) avalik-õiguslikus suhtes tekitatud kahju hüvitamist (hüvitamiskaebus);
- 5) haldusakti või toimingute õigusvastaste tagajärgede kõrvaldamist (heastamiskaebus);
- 6) haldusakti tühisuse, haldusakti või toimingute õigusvastasuse või muu avalik-õiguslikus suhtes tähtsust omava faktilise asjaolu kindlakstegemist (tuvastamiskaebus).

(3) Kaebuses võib soovi korral esitada mitu omavahel seotud nõuet (liitkaebus). Liitkaebuse nõuded võivad olla ka alternatiivsed. Halduskohus kontrollib liitkaebuse lubatavust iga nõude osas eraldi.

(4) Tühistamiskaebuses võib lisaks haldusakti tühistamisele taotleda käesoleva seadustiku § 5 lõikes 2 nimetatud tehingu tühisuse kindlakstegemist.

§ 38. Kaebuse sisu

(1) Kaebuses märgitakse:

- 1) kaebaja nimi, isikukood või selle puudumisel sünniaeg või registrikood, aadress ja sidevahendite andmed;
- 2) teiste menetlusosaliste nimed, aadressid ja sidevahendite andmed;
- 3) kaebaja esindaja nimi, aadress ja sidevahendite andmed, kui kaebajal on esindaja;
- 4) halduskohtu nimetus;
- 5) kaebuse nõue vastavalt käesoleva seadustiku §-le 37;
- 6) vaidlusaluse haldusakti või toimingute sisu, nimetus, kuupäev, number ja selle andnud või teinud haldusorgan, kui nimetatud andmete esitamine on võimalik;
- 7) kaebuse faktiline põhjendus;

8) tõendid, mis kinnitavad kaebaja poolt väidetavaid asjaolusid, viidates konkreetselt, millist asjaolu millise tõendiga tõendada soovitakse;

9) kuidas ja millal sai kaebaja teada vaidlustatud haldusaktist või toimingust;

10) kas kaebaja soovib asja arutamist istungil, kirjalikus menetluses või lihtmenetluses;

11) kaebuse lisade nimekiri.

(2) Rahalise hüvitise nõudmisel märgitakse lisaks käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud hüvitise suurus. Mittevaralise kahju eest hüvitise nõudmisel, samuti juhul, kui kaebajal on võimatu või ebamõistlikult keeruline varalise kahju suurust kindlaks teha, võib kaebaja jätta hüvitise suuruse kaebuses märkimata ja taotleda õiglast hüvitist kohtu äranägemisel.

(3) Viivise või intressi nõude võib koos põhinõudega esitada kaebuses selliselt, et viivise või intressi väljamõistmist ei taotleta kindla summana, vaid täielikult või osaliselt protsendina põhinõudest.

(4) Tuvastamiskaebuses selgitatakse lisaks käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud, miks on kaebuse esitamine vajalik kaebaja õiguste kaitseks.

(5) Kui kaebus esitatakse pärast kaebetähtaja möödumist, esitatakse kaebuses kaebetähtaja ennistamise taotlus ja tähtaja möödalaskmise põhjused.

(6) Kaebuses võib esitada ka esialgse õiguskaitse taotluse, samuti taotluse otsuse täitmise tähtaja või muude otsuse täitmise oluliste tingimuste kindlaksmääramiseks käesoleva seadustiku § 168 kohaselt.

(7) Kui kaebaja soovib menetluses kasutada tõlgi abi, tuleb seda kaebuses märkida ja võimaluse korral esitada tõlgi andmed.

(8) Muus osas kohaldatakse kaebuse suhtes käesoleva seadustiku 5. peatüki sätteid.

§ 39. Kaebuse lisad

(1) Kaebusele tuleb lisada:

1) vaidlustatud haldusakt või selle ära kiri, kui see on kaebajal olemas;

2) võimaluse korral tõendid haldusakti kättetoimetamise või haldusaktist või toimingust teada saamise aja kohta, kui haldusakti andmisest või toimingu tegemisest on kaebuse esitamise ajaks möödunud oluliselt rohkem aega kui seaduses sätestatud kaebetähtaeg;

3) dokumendid, millele kaebaja nõue tugineb, kui need ei ole eelnevalt esitatud vastustajale menetluses, mille raames antud haldusakti või tehtud toimingut vaidlustatakse;

4) andmed riigilõivu tasumise kohta või menetlusabi taotlus;

5) volikiri, kui kaebusele on alla kirjutanud kaebaja volitatud esindaja, välja arvatud advokaat;

6) tõend isiku õigusvõime ja seadusliku esindaja kohta, kui kaebajaks on välisriigi juriidiline isik.

(2) Kirjalikule kaebusele tuleb lisada kaebuse ja selle lisade ära kirjad teiste menetlusosaliste, välja arvatud kaaskaebajate jaoks. Ära kirju ei pea esitama, kui dokument on teisel menetlusosalisel olemas originaali või ära kirjana või kui kaebaja peab edastama selle otse teisele menetlusosalisele.

§ 40. Kaebuse esitamine

(1) Kaebuse võib esitada:

1) kirjalikult posti teel või toimetades selle isiklikult või teise isiku vahendusel kohtusse, kui käesoleva seadustiku §-s 53 ei ole ette nähtud teisiti, või
[RT I, 29.06.2012, 3- jõust. 01.01.2013]

2) elektrooniliselt tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-s 336 sätestatud korras.

(2) Kirjaliku kaebuse võib toimetada ükskõik millisesse Eesti haldus- või maakohtu kohtumajja. Kohus edastab kaebuse koos lisadega viivitamata kohtule, kellele asi allub.

§ 41. Vaidluse ese

(1) Vaidluse eseme määravad halduskohtumenetluses kindlaks kaebuse nõue vastavalt käesoleva seadustiku §-le 37 ja kaebuse alus. Kohus ei või teha otsust nõude ega aluse kohta, mida ei ole kaebuses esitatud, ega ületada nõude piire.

(2) Kaebuse aluseks on põhiliste asjaolude kogum, millega seoses nõue esitatakse.

(3) Kohustamiskaebuse rahuldamisel võib kohus kohustada vastustajat nii haldusakti andma või toimingut tegema kui ka haldusakti andmist või toimingu tegemist uuesti otsustama.

(4) Haldusakti tühisuse võib halduskohus teha kindlaks ka tühistamiskaebuse alusel. Halduskohus võib haldusakti tühistada ka tühisuse kindlakstegemiseks esitatud kaebuse alusel, kui see vastab tühistamiskaebusele esitatud nõuetele.

(5) Kui seadusest tulenevad eeldused mittevarelise kahju eest hüvitise nõudmiseks on täidetud, kuid kohus jätab hüvitise seaduses sätestatud tingimustel välja mõistmata, võib kohus hüvitise väljamõistmise asemel teha kindlaks kahju põhjustanud haldusakti või toimingu õigusvastasuse.

§ 42. Kaebus kõrvaltingimuse peale

(1) Kohus võib tühistada haldusakti kõrvaltingimuse haldusakti põhiregulatsioonist eraldi üksnes juhul, kui:

- 1) vastustaja oli kohustatud haldusakti andma ilma kõrvaltingimusteta või
- 2) kõrvaltingimuse tühistamine haldusaktist eraldi ei kahjusta avalikku huvi ega riiva kolmanda isiku õigusi.

(2) Muudel juhtudel tühistab kohus kõrvaltingimuse tühistamise nõude lahendamisel haldusakti täielikult ja teeb ettekirjutuse uue haldusakti väljaandmiseks.

§ 43. Korduv kaebus

(1) Halduskohtule kaebuse esitamine ei ole lubatud, kui sama isik on halduskohtule juba esitanud kaebuse sama nõudega samal alusel ning:

- 1) selle kohta on jõustunud kohtuotsus;
- 2) selle kohta on jõustunud kohtumäärus menetluse lõpetamise kohta või
- 3) varasem kaebus on kohtu menetluses.

(2) Kaebuse tagastamine ja läbi vaatamata jätmine ei võta õigust pöörduda uuesti kohtusse. Kaebuse tagastamisel või läbi vaatamata jätmisel loetakse, et kaebus ei ole kohtu menetluses olnud.

§ 44. Kaebeõigus

(1) Kaebusega võib halduskohtusse pöörduda isik üksnes oma õiguse kaitseks.

(2) Muul eesmärgil, sealhulgas teise isiku õiguse või avaliku huvi kaitseks, võib isik kohtusse pöörduda vaid seaduses sätestatud juhul.

(3) Isikute ühendus, kes ei ole juriidiline isik, võib kaebuse esitada vaid seaduses sätestatud juhul.

(4) Riik, kohaliku omavalitsuse üksus või avalik-õiguslik juriidiline isik võib esitada kaebuse teise avaliku võimu kandja vastu oma õiguste, sealhulgas omandiõiguse ja halduslepingust tuleneva õiguse kaitseks.

(5) Kohaliku omavalitsuse üksus võib esitada kaebuse ka juhul, kui teise avaliku võimu kandja haldusakt või toiming takistab või raskendab oluliselt selle kohaliku omavalitsuse üksuse ülesannete täitmist.

§ 45. Kaebeõiguse piirangud

(1) Keelamiskaebuse võib esitada üksnes juhul, kui on põhjust arvata, et vastustaja annab haldusakti või teeb toimingu, mis rikub kaebaja õigusi, ning õigusi ei saa tõhusalt kaitsta haldusakti või toimingu hilisemal vaidlustamisel.

(2) Tuvastamiskaebuse võib esitada üksnes juhul, kui õiguse kaitseks ei leidu tõhusamaid vahendeid. Hilisema hüvitamiskaebuse esitamise kavatsus ei anna õigust tuvastamiskaebuse esitamiseks.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(3) Menetlustoimingu peale võib ilma haldusakti või lõpliku toimingu vaidlustamiseta esitada kaebuse, kui see rikub kaebaja mittemenetluslikke õigusi, sõltumata haldusaktist või lõplikust toimingust, või kui menetlustoimingu õigusvastasus tingiks vältimatult kaebaja õigusi rikkuva haldusakti andmise või lõpliku toimingu tegemise.

(4) Vaideotsuse peale võib ilma vaide esemeks oleva haldusakti või toimingu vaidlustamiseta esitada kaebuse, kui see rikub kaebaja õigusi, sõltumata vaide esemest. Sama kehtib muu kohtueelse menetluse käigus tehtud otsuse vaidlustamisel.

§ 46. Kaebetähtaeg

(1) Tühistamiskaebuse võib esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates.

(2) Kohustamiskaebuse võib esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti andmisest või toimingu tegemisest keeldumise teatavastegemisest arvates. Haldusorgani tegevusetuse või viivituse korral võib kohustamiskaebuse esitada ühe aasta jooksul haldusakti andmiseks või toimingu tegemiseks ettenähtud tähtaja möödumisest. Kui sellist tähtaega ei ole sätestatud, võib kohustamiskaebuse haldusorgani tegevusetuse või viivituse korral esitada kahe aasta jooksul haldusakti või toimingu taotlemisest arvates.

(3) Keelamiskaebuse võib esitada tähtajatult.

(4) Hüvitamiskaebuse või heastamiskaebuse võib esitada kolme aasta jooksul arvates päevast, kui kaebaja sai teada või pidi teada saama kahjust ja selle põhjustanud isikust või haldusakti või toiminguga tagajärgedest, mille kõrvaldamist ta nõuab. Sõltumata sellest ei saa hüvitamiskaebust ega heastamiskaebust esitada pärast kümne aasta möödumist kahju või tagajärjed tekitanud haldusakti või õigustloova akti andmisest, toiminguga tegemisest või õigusmõistmisel tehtud lahendi teatavakstegemisest.

(5) Kaebuse haldusakti või toiminguga õigusvastasuse kindlakstegemiseks võib esitada kolme aasta jooksul haldusakti andmisest või toiminguga tegemisest arvates. Muu tuvastamiskaebuse võib esitada tähtajatult.

(6) Seadus võib sätestada käesoleva paragrahvi lõigetes 1–5 sätestatust erinevad kaebetähtajad.

(7) Kui haldusakti või keeldumist ei ole kaebajale teatavaks tehtud, kuid ta on haldusaktist või keeldumisest muul viisil teada saanud, ent viivitanud ebamõistlikult tühistamis- või kohustamiskaebuse esitamisega, loetakse kaebetähtaeg möödunuks.

§ 47. Kohtueelne menetlus

(1) Seadus võib näha mõnda liiki nõude lahendamiseks ette kohustusliku vaidemenetluse või muu kohustusliku kohtueelse menetluse. Sellisel juhul võib kaebuse esitada üksnes siis, kui isik on pidanud kinni nõude kohtueelseks lahendamiseks ettenähtud korrast, ning üksnes ulatuses, milles tema nõuet ei ole selles korras tähtaegselt rahuldatud.

(2) Kui isik pidas kinni nõude kohtueelseks lahendamiseks ettenähtud korrast, võib kaebuse selle nõudega esitada 30 päeva jooksul arvates päevast, kui isikule tehti teatavaks kohtueelset menetlust lõpetav lahend, kui seadus ei sätesta teisiti.

(3) Kui nõuet kohtueelses menetluses lahendav haldusorgan viivitab lahendi tegemisega õigusvastaselt, tuleb kaebus esitada ühe aasta jooksul kohtueelses menetluses lahendi tegemiseks ettenähtud tähtaja möödumisest arvates. Kui sellist tähtaega ei ole sätestatud, võib kaebuse esitada kahe aasta jooksul kohtueelses menetluses nõude esitamisest arvates.

§ 48. Kaebuste liitmine ja nõuete eraldamine

(1) Kui sama kohtu menetluses on ühel ajal mitu asja, milles on samad pooled või milles on kaebuse esitanud üks kaebaja eri vastustajate vastu või mitu kaebajat sama vastustaja vastu, võib kohus liita kaebused ühte menetlusse tingimusel, et nende nõuded oleks võinud käesoleva seadustiku § 19 lõike 1 ja § 37 lõike 3 kohaselt esitada ühes kaebuses ning kaebuste ühine menetlemine võimaldab nende kiiremat ja lihtsamat lahendamist.

(2) Kui kohus leiab, et ühes kaebuses esitatud nõuete eraldamine võimaldab asja kiiremat lahendamist või nõudeid ei oleks tohtinud esitada ühes kaebuses, eraldab ta määrusega nõuded iseseisvaks menetluseks.

§ 49. Kaebuse muutmine

(1) Kaebaja võib kaebuse nõuet või alust muuta kuni kohtuvaidluse halduskohtus või kirjalikus menetluses taotluste esitamise tähtaja möödumiseni, kui see on kohtu hinnangul otstarbekas kaebuse eesmärgi saavutamiseks ning kaebuse esitamine muudetud kujul oleks käesoleva seadustiku kohaselt lubatav. Kaebetähtaja kontrollimisel loetakse uus nõue esitatuks esialgse kaebuse esitamise ajal.

(2) Pärast käesoleva paragrahvi lõike 1 esimeses lauses nimetatud tähtaega, sealhulgas apellatsioon- või kassatsioonimenetluses, võib kaebuse nõuet või alust muuta käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud tingimustel ja üksnes mõjuval põhjusel, eelkõige kui seda tingib asjaolu, mida kõrgema astme kohus peab käesoleva seadustiku kohaselt arvestama, või menetlusnormi rikkumisel madalama astme kohtu poolt.

(3) Kaebuse muutmiseks ei loeta:

- 1) esitatud faktiliste või õiguslike väidete täiendamist või parandamist, ilma et muudetakse nõude alust;
- 2) rahalise nõude suurendamist või vähendamist;
- 3) esialgu nõutud eseme asemel asjaolude muutumise tõttu teise eseme või muu hüve nõudmist;
- 4) otsuse täitmise tähtaja või muude otsuse täitmise tingimuste kindlaksmääramise taotluse esitamist või muutmist;
- 5) liitkaebusest mõne nõude väljajätmist, asendamata seda uue nõudega.

(4) Käesoleva paragrahvi lõike 3 punktis 5 nimetatud juhul kohaldatakse kaebusest loobumise sätteid.

(5) Kui kaebus on muutmise või täiendamise tõttu või muul põhjusel muutunud ebaülevaatlikuks, võib kohus nõuda kaebuse teksti tervikuna esitamist, kui see lihtsustab asja lahendamist.

(6) Halduskohtu või ringkonnakohtu sellise määruse peale, millega keeldutakse kaebuse muutmise vastuvõtmisest, võib kaebuse esitaja esitada määruskaebuse. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale võib esitada määruskaebuse Riigikohtule.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

2. osa Menetluse üldsätted

5. peatükk Menetlusosaliste avaldused

§ 50. Avalduse mõiste ja õigsus

(1) Halduskohtumenetluses loetakse avalduseks kohtule esitatav taotlus, väide, seisukoht, vastus, vastuväide, avalduse muudatus ja täiendus ning avaldusest loobumine, samuti muu tahteavaldus ja teade. Kaebuse, apellatsioonkaebuse, kassatsioonkaebuse, määruskaebuse ja teistmisavalduse suhtes kohaldatakse avalduse kohta sätestatud, kui käesolev seadustik ei näe ette teisiti.

(2) Menetlusosalise avaldused asja puudutavate faktiliste asjaolude kohta peavad olema tõesed. Menetlusosalist, kes esitab kohtule teadvalt või raskest hooletusest faktiväite, mis ei ole tõene, võib kohus trahvida eelneva hoiatuseta.

§ 51. Avalduse esitamise aeg

(1) Menetlusosalised peavad esitama oma avaldused nii varakult, kui menetluse seisund seda võimaldab ning see on asja kiireks ja õigeks lahendamiseks vajalik.

(2) Avaldused, mille suhtes ei ole menetlusosalisel esitatuga tutvumata tõenäoliselt võimalik seisukohta võtta, tuleb esitada enne asja arutamiseks määratud kohtuistungit nii, et teistel menetlusosalistel oleks võimalik esitatuga vajalikul määral tutvuda ja kujundada oma arvamused.

(3) Uusi asjaolusid või taotlusi sisaldav avaldus tuleb esitada nii, et selle saaks teistele menetlusosalistele edastada vähemalt seitse päeva enne kohtuistungit. Kui asi vaadatakse läbi kirjalikus menetluses, tuleb uusi asjaolusid või taotlusi sisaldav avaldus esitada nii, et selle saaks teistele menetlusosalistele edastada vähemalt seitse päeva enne menetlusdokumentide esitamise tähtaja lõppu. Kui kohus määrab menetlusdokumentide esitamise tähtaja lihtmenetluses, kohaldatakse käesoleva lõike teist lauset ka lihtmenetluses.

(4) Kui menetlusosaline esitab avalduse pärast selleks kohtu määratud tähtaja möödumist või käesoleva paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud rikkudes, menetleb kohus seda üksnes juhul, kui see ei põhjusta kohtu arvates menetluse viibimist või menetlusosaline põhistab, et hilinemiseks oli mõjuv põhjus.

(5) Avaldus loetakse kohtule esitatuks hetkest, kui:

- 1) kirjalik avaldus on jõudnud kohtusse;
- 2) kohtuistungil suuliselt esitatud avaldus on protokollitud ja kohtuistungil protokolli allkirjastatud;
- 3) elektrooniline avaldus on saadetud nõuetekohaselt ettenähtud elektronposti aadressil ning see on selleks ettenähtud seadmes salvestatud;
- 4) elektrooniline avaldus on salvestatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-s 60¹ sätestatud e-toimiku menetlemise infosüsteemis.

§ 52. Avalduse vorm

(1) Avaldus tuleb sõnastada võimalikult selgelt ja lühidalt. Keelatud on väljendada end avalduses sündsusetult või kohtu või teise menetlusosalise suhtes lugupidamatult.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(2) Menetlusosaline võib oma avaldused esitada kirjalikult või kohtuistungil suuliselt. Kohtuistungil suuliselt esitatud avaldused kantakse kohtuistungil protokolli.

(3) Kohtule elektrooniliselt esitatud avaldusest korraldab kohus ära kirjade või väljatrükkide tegemise, kui teisele menetlusosalisele ei saa eeldatavasti elektroonilist avaldust edastada või ta ei saa selle sisuga eeldatavasti tutvuda või seda välja trükkida. Selliste ära kirjade või väljatrükkide tegemine on riigilõivuvaba.

(4) Kui avalduse allkirjastab menetlusosalise esindaja, lisatakse asjas esimesele esindaja esitatud avaldusele volikirja või muu esindusõigust tõendav dokument. Kui avalduse allkirjastab esindajana advokaat, ei pea volikirja esitama, kuid kohtul on õigus selle esitamist nõuda.

(5) Tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 340 lõikes 1 sätestatud ära kirjade esitamise kohustust ei kohaldata, kui menetlusosaliseks on isik, kellel on võetud vabadus. Sel juhul korraldab ära kirjade tegemise vajaduse

korral kohus. Ärakirjade tegemise eest tuleb tasuda riigilõivu vastavalt kohtumenetluses dokumendi ära kirja või elektroonilise dokumendi väljatrüki väljastamise või edastamise eest ettenähtud riigilõivumääradele.

(6) Avalduse vormi suhtes kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-des 334–337, 339 ja 340 sätestatud, arvestades käesolevast paragrahvist tulenevaid erisusi.

§ 53. Volitatud esindaja, juriidilise isiku ja haldusorgani kaebus ning avaldus

(1) Käesoleva seadustiku § 32 lõike 1 punktides 1–5 nimetatud volitatud esindaja, juriidiline isik ja haldusorgan esitavad kaebuse, taotluse või muu avalduse kohtule elektrooniliselt, kui ei ole mõjuvat põhjust esitada see muus vormis.

(2) Advokaat või haldusorgan saadab kohtule edastatava avalduse ja selle lisad vahetult teise menetlusosalise advokaadile ja menetluses osalevale haldusorganile, teavitades sellest kohut ja kohaldades sealjuures tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-s 337 sätestatud.
[RT I, 29.06.2012, 3- jõust. 01.01.2013]

§ 54. Kohtule esitatava avalduse sisu

Menetlusosalise poolt kohtule esitatavas avalduses märgitakse:

- 1) menetlusosaliste nimed ning võimaluse korral nende isiku- või registrikoodid, aadressid ja sidevahendite andmed;
- 2) kohtu nimetus;
- 3) menetluses olevas asjas haldusasja number;
- 4) vajaduse korral menetlusosalise esitatav taotlus;
- 5) vajaduse korral taotlust põhjendavad asjaolud;
- 6) avalduse lisade nimekiri;
- 7) menetlusosalise või tema esindaja allkiri, elektroonilise avalduse puhul digitaalallkiri või muu isikusamasuse tuvastamist võimaldav tunnus vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-s 336 sätestatule.

§ 55. Avalduse puuduste kõrvaldamine

(1) Kui menetlusosalise esitatud avaldus ei vasta vormi- või sisunõuetele või on esitatud muude puudustega, mida saab kõrvaldada, sealhulgas kui tasumata on riigilõiv, jätab kohus avalduse käiguta ja määrab menetlusosalisele tähtaja puuduste kõrvaldamiseks.
[RT I, 08.12.2021, 1- jõust. 01.01.2022]

(2) Kui menetlusosaline ei kõrvalda taotlust sisaldavas avalduses kohtu määratud tähtpäevaks puudusi, jätab kohus avalduse põhjendatud määruusega läbi vaatamata. Kui kohtu määratud tähtpäevaks ei kõrvaldata puudusi muus avalduses, võib kohus jätta avalduse tähelepanuta.

(3) Kohus võib jätta läbi vaatamata või tähelepanuta ka sama kohtu poolt juba varasemalt lahendatud avaldusega võrreldes samadel asjaoludel ja samal alusel esitatud korduva avalduse, kui käesolev seadustik ei näe ette teisiti.

6. peatükk Tõendamine

§ 56. Tõendid

(1) Tõend on igasugune teave, mis on seaduses sätestatud menetlusvormis ja mille alusel kohus seaduses sätestatud korras teeb kindlaks menetlusosaliste nõudeid ja vastuväiteid põhjendavad asjaolud või nende puudumise, samuti muud asja õigeaks lahendamiseks tähtsad asjaolud.

(2) Halduskohtumenetluses võivad tõenditeks olla kõik tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-de 251–305 kohaselt tsiviilkohtumenetluses lubatud tõendid ja käesolevas seadustikus lubatud tõendid. Haldusasjas tõendite esitamise, kogumise ja uurimise suhtes kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-des 236–243 sätestatud, kui käesolevast seadustikust ei tulene teisiti.

(3) Menetlusosalise taotlusel võib kohus vajaduse korral rakendada tõendite tagamiseks ja asjaolude eelnevaks tuvastamiseks tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-des 244–250 sätestatud eeltõendamismenetluse korda.

(4) Eksperdi taandamise osas kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-s 31 sätestatud.

§ 57. Ametiabi

(1) Haldusorgan osutab oma pädevuse ja volituste piires haldusasja lahendavale kohtule ametiabi, kui haldusasja lahendamiseks on vältimatult vaja teavet, mida saab välja selgitada vaid haldusorgan. Kohus ei pöördu ametiabi saamiseks haldusorgani poole halduskoostöö seaduse § 18 lõikes 2 sätestatud juhtudel.

(2) Haldusorgan osutab ametiabi kohtumääruse alusel. Määruses märgitakse muu hulgas ametiabi taotlemise eesmärk ja abi laad. Määruse peale võib esitada määruskaebuse pool, kolmas isik ja haldusorgan, keda kohustatakse ametiabi andma. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav.

(3) Ametiabi määranud kohus ei hüvita haldusorgani kulusid abi osutamisel. Abi osutanud haldusorgan võib esitada haldusasja läbivaatavale kohtule andmed ja kuludokumendid abi osutamise kulude kohta. Sellisel juhul loetakse need kulud haldusasja kuludeks.

§ 58. Teabe nõudmine

Kohus võib menetlusosaliselt, samuti menetlusväliselt haldusorganilt, menetlusosalise tööandjalt, kindlustuseltsilt või krediidiuasutuselt nõuda asja või taotluse lahendamiseks vajalikku teavet, kui sellise teabe olemasolu haldusorganil või isikul saab eeldada ning seadus ei sätesta teisiti. Menetlusosaline, haldusorgan või muu isik on kohustatud teavet andma kohtu määratud tähtaja jooksul. Kohustuse rikkujat võib kohus trahvida.

§ 59. Tõendamiskoormus

(1) Menetlusosaline peab tõendama neid asjaolusid, millele tuginevad tema väited, kui seadusest ei tulene teisiti, samuti kohtu nõudmisel neid asjaolusid, mille puhul võib eeldada, et just temal on vastavatele tõenditele juurdepääs. Kui tõendite esitamine ei ole võimalik, tuleb näidata põhjused, miks neid esitada ei saa, ja teatada, kus tõendid asuvad või võivad asuda.

(2) Menetlusosaliste kokkuleppega ei saa halduskohtumenetluses jagada tõendamiskoormust seaduses sätestatust erinevalt.

(3) Kui asja õigeks lahendamiseks vajalikud tõendid on esitamata või neid on esitatud ebapiisavalt, teeb kohus menetlusosalisele, kes peab asjaolu tõendama, ettepaneku need esitada või kogub tõendeid ise. Ettepaneku tegemisel selgitab kohus, milliseid asjaolusid on vaja tõendada.

(4) Kui menetlusosaline ei esita tõendit asjaolu kohta, mida ta peab käesoleva paragrahvi lõike 1 kohaselt tõendama, ja tõendeid asjaolu või selle ümberlukkamise kohta ei ole võimalik hankida muul viisil, võib kohus hinnata asjaolu tema kahjuks.

§ 60. Tõendamisest vabastamise alused

(1) Tõendada ei ole vaja asjaolu, mida kohus loeb üldtuntuks. Üldtuntuks võib kohus lugeda asjaolu, mille kohta saab usaldusväärset teavet menetlusvälistest allikatest.

(2) Kohus võib lugeda menetlusosalise väidetud faktilise asjaolu tõendatuks, kui teised menetlusosalised võtavad selle omaks ning omaksvõtt ei kahjusta menetlusvälise isiku õigusi ega avalikke huve. Omaksvõtt on faktilise väitega tingimusteta ja selgesõnaline nõustumine käesoleva seadustiku § 52 lõikes 2 sätestatud korras kohtule esitatud avalduses. Omaksvõttu hindab kohus koos muude tõenditega.

(3) Omaksvõtu võib tagasi võtta juhul, kui tagasivõttev menetlusosaline tõendab, et väide asjaolu olemasolu või puudumise kohta, mis omaks võeti, ei vasta tõele ja omaksvõtt oli tingitud ebaõigest ettekujutusest asjaolust. Sel juhul ei loeta asjaolu omaksvõetuks.

(4) Haldusasja lahendamiseks määrava tähtsusega faktiliste asjaolude õigsust ei saa kohus eeldada ainuüksi selle põhjal, et teised menetlusosalised ei ole nende esinemist oma avaldustes või vastuväidetes sõnaselgelt vaidlustanud, kui nende vaidlustamise vajadus ei pidanud olema menetlusosalise jaoks ilmselge.

§ 61. Tõendite ja nõude suuruse hindamine

(1) Kohus hindab seadusest juhindudes kõiki tõendeid igakülgset, täielikult ja objektiivselt ning otsustab oma siseveendumuse kohaselt, kas menetlusosalise esitatud väide on tõendatud või mitte.

(2) Ühelgi tõendil ei ole kohtu jaoks ette kindlaks määratud jõudu. Kohus hindab kõiki tõendeid nende kogumis ja vastastikususes seoses.

(3) Menetlusosaliste kokkuleppega ei saa halduskohtumenetluses anda tõendile ette kindlaks määratud jõudu ega piirata tõendi liiki ega vormi ning tõendite esitamise, kogumise ja uurimise viisi. Tõendist loobumine või tõendi tagasivõtmine ei ole halduskohtu jaoks asja lahendamisel siduv.

(4) Varasema jõustunud kohtulahendi põhjendustes tuvastatud asjaolusid hindab kohus kogumis teiste tõenditega.

(5) Kui varalise või mittevaralise nõude, sealhulgas kahjunõude suurust ei õnnestu kindlaks teha või selle kindlakstegemine on oluliselt raskendatud või ebamõistlikult kulukas, otsustab kohus nõude suuruse oma siseveendumuse kohaselt kõiki asjaolusid arvestades.

§ 62. Tõendite esitamise õigeaegsus ning tõendite asjakohasus ja lubatavus

(1) Kohus annab menetlusosalistele eelmenetluses tähtaja tõendite esitamiseks ja nende kogumise taotlemiseks, selgitades neile, milliste konkreetsete asjaolude kohta tuleb tõendeid esitada. Kui tõendit ei ole määratud tähtaja möödudes esitatud või tõendite kogumist taotletud, võib hiljem tõendile tugineda üksnes käesoleva seadustiku § 51 lõikes 4 sätestatud tingimustel. Kui kohus ei korralda istungit ega ole andnud tähtaega eelmenetluses tõendite esitamiseks ja nende kogumise taotlemiseks, võib tõendeid esitada ka pärast eelmenetluse lõppu, kuid üksnes eeldusel, et see ei põhjusta asja lahendamise viibimist.

(2) Kohus võtab vastu ainult sellise tõendi ja korraldab selliste tõendite kogumise ning arvestab asja lahendamisel ainult sellist tõendit, millel on asjas tähtsust. Tõendil ei ole asjas tähtsust muu hulgas juhul, kui asjaolu ei ole vaja tõendada või see on kohtu hinnangul juba piisavalt tõendatud.

(3) Kohus võib keelduda tõendi vastuvõtmisest ja selle tagastada või keelduda tõendite kogumisest lisaks käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatule, kui:

- 1) tegemist on kuriteoga või põhiõiguse rikkumisega saadud tõendiga;
- 2) tõend ei ole kättesaadav, eelkõige kui ei ole teada dokumendi asukoht või tunnistaja andmed või tunnistajale ei ole olemasolevate andmete alusel korduvalt olnud võimalik kohtukutset kätte toimetada, samuti kui tõendi tähtsus ei ole vastavuses tõendi kättesaamiseks mineva ajakuluga või sellega seotud muude raskustega;
- 3) tõendite esitamise ja kogumise vajadust ei ole põhjendatud.

(4) Kui menetlusosalise taotlus tõendeid koguda jäi rahuldamata seetõttu, et tõendite kogumist taotleti hilinenult või tõendite kogumist taotlenud menetlusosaline jättis tasumata kohtu nõutud ettemakse tõendite kogumisega seotud kulude katteks, ei ole tal hiljem õigust taotleda nende tõendite kogumist, kui taotluse rahuldamine põhjustaks asja arutamise edasilükkamise.

(5) Tõendi vastuvõtmisest või tõendite kogumisest keeldumise kohta teeb kohus põhjendatud määruse.

(6) Käesoleva paragrahvi lõigetes 2 ja 3 sätestatud juhul võib kohus vastuvõetud või kogutud tõendi jätta asja lahendamisel ka arvestamata. Arvestamata võib jätta ka tõendi, mis on kohtu hinnangul ilmselt ebausaldusväärne. Tõendi arvestamata jätmist peab kohus põhjendama.

§ 63. Põhistamine

Põhistamine on faktilise väite selgitamine kohtule selliselt, et kohtu hinnangul on väide usutav. Põhistamiseks võib menetlusosaline kasutada nii tõendeid kui ka teavet, mis ei ole seaduses sätestatud menetluse vormis.

§ 64. Menetlusosalise vande all ülekuulamine

(1) Menetlusosaline, kes ei ole suutnud muude tõenditega tõendada tema poolt tõendamist vajavat asjaolu või kes ei ole muid tõendeid esitanud, võib asjaolu tõendamiseks taotleda teise menetlusosalise vande all ülekuulamist. Kohus kuulab menetlusosalise vande all üle üksnes juhul, kui tõendite esitamiseks kohustatud menetlusosaline põhistab, et muul viisil tõendite esitamine või kogumine on oluliselt raskendatud.

(2) Menetlusosalise võib vande all üle kuulata ka kohtu algatusel, kui tõendamist vajava asjaolu kohta ei ole võimalik koguda tõendeid muul viisil või see oleks ebamõistlikult koormav.

(3) Juriidilise isiku puhul võib vande all üle kuulata selle seadusliku esindaja või välismaa äriühingu filiaali puhul filiaali juhataja. Haldusorgani puhul kuulatakse üle asutuse juht või muu haldusorgani nimel tegutsenud isik, kes osales haldusmenetluses, millest tekkis haldusasjas lahendatav vaidlus.

(4) Muus osas kohaldatakse menetlusosalise vande all ülekuulamisele tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-des 269–271 sätestatut.

§ 65. Haldus- ja süüteomenetluses kogutud tõendid

(1) Kohus võib asja lahendamisel arvestada tõendina ka haldus- või süüteomenetluses protokollitud või salvestatud ütlusi või kirjalikult või suuliselt antud seletusi, samuti muid tõendeid, mis olid tõendiks haldusmenetluses, millest tekkis haldusasjas lahendatav vaidlus.

(2) Kui kohus võtab vastu käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tõendi, kuulab kohus menetlusosalise taotlusel tunnistajana või vande all üle isiku, kelle ütlusi või seletusi käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tõend sisaldab, kui see on vajalik asja õigeks lahendamiseks, eelkõige juhul, kui isiku antud ütlused või

seletused on ebaselged, mitmeti mõistetavad, olulisel määral vastuolulised või mittetäielikud või kui on põhjendatud kahtlus, et isik on andnud valeütlusi.
[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

7. peatükk

Menetlustähtajad

§ 66. Menetlustähtaeg ja tähtpäev

(1) Menetlustähtaeg on kindlaks määratud ajavahemik, millega on halduskohtumenetluses seotud õiguslikud tagajärjed. Menetlustähtaeg määratakse aastate, päevade või muu ajaühikuga või sündmusega.

(2) Tähtpäev on tähtaja viimane päev.

§ 67. Tähtaja algus ja lõpp

(1) Tähtaeg hakkab kulgema järgmisel päeval pärast selle kalendripäeva või sündmuse saabumist, millega on kindlaks määratud tähtaja algus.

(2) Kohtu määratud tähtaja kulgemine algab selle menetlusdokumendi kättetoimetamisele järgnevast päevast, milles on tähtaeg määratud, kui tähtaja määramisel ei ole ette nähtud teisiti. Kui dokumenti ei pea kätte toimetama, algab tähtaja kulgemine tähtaja määramise kohta teate saamisele järgnevast päevast.

(3) Tähtpäeva saabumise kohta kohaldatakse tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 136 lõigetes 1–7 ja 9 sätestatut.

(4) Tähtaeg möödub tähtpäeval kell 24.00, kui seaduses ei ole sätestatud või kohus ei määra teist kellaaega. Kui tähtpäev ei lange tööpäevale, möödub tähtaeg järgmisel tööpäeval.

(5) Kui tähtaeg on arvatav päevast väiksema ajaühikuga, hakkab tähtaeg kulgema tähtaja teatavakstegemise hetkel ja möödub selle ajaühiku saabumisel, kui seaduses ei ole sätestatud või kohus ei määra teisiti.

§ 68. Menetlustoimingu tegemise aeg

(1) Kui seadus ei sätesta teisiti, võib menetlustoimingut teha kogu tähtaja vältel kuni kella 24.00-ni tähtpäeval. Kui menetlustoiming tuleb teha kohtus, võib menetlustoimingut teha kogu tähtaja vältel kuni kohtu tööpäeva lõpuni tähtpäeval.

(2) Avaldus loetakse tähtajal esitatuks, kui see on postiasutusele edastamiseks üle antud tähtpäeval enne kella 24.00. Postiasutusele esitamisega võrdsustatakse dokumendi teksti edastamine kohtule faksi või muu sidevahendiga.

(3) Avalduse esitamisel kohtusse, kelle pädevuses ei ole selle läbivaatamine, või kohtualluvuselt ebaõigesse kohtusse saadetakse avaldus edasi õigele kohtule. Menetlustoimingu tegemiseks ettenähtud tähtaeg loetakse sel juhul järgituks, kui dokument jõudis ebaõigesse kohtusse õigel ajal.

(4) Vanglas või muus kinnises asutuses viibiva isiku avaldus loetakse kohtule õigel ajal esitatuks, kui see on tähtpäeval üle antud asjakohasele asutusele. Asutus edastab avalduse kohtule viivitamata.

§ 69. Tähtaja muutmine

(1) Kohus võib enda määratud menetlustähtaega põhistatud avalduse alusel või omal algatusel mõjuval põhjusel pikendada.

(2) Kohus võib enda määratud tähtaega mõjuval põhjusel lühendada, kui sellest on võimalik aegsasti teavitada menetlusosalist, kellele tulenevad menetlustähtajast õiguslikud tagajärjed.

§ 70. Menetlustoimingu õigeaegse tegemata jätmise tagajärjed

Kui menetlustoiming jääb õigel ajal tegemata, ei ole menetlusosalisel õigust menetlustoimingut hiljem teha, kui kohus seaduses sätestatud tähtaega ei ennista või ei pikenda enda määratud tähtaega. See kehtib sõltumata sellest, kas menetlusosalist oli sellise tagajärje eest eelnevalt hoiatatud.

§ 71. Seaduses sätestatud menetlustähtaja ennistamine

(1) Kui menetlusosaline lasi mööda seaduses sätestatud menetlustähtaja, ennistab kohus tähtaja menetlusosalise avalduse alusel, kui menetlusosaline ei saanud tähtaega järgida mõjuval põhjusel.

(2) Tähtaja ennistamist võib taotleda seaduses sätestatud tähtaja jooksul pärast menetlustähtajast kinnipidamist takistanud mõjuva põhjuse äralangemist, kuid mitte hiljem kui 14 päeva möödumisel päevast, kui nimetatud takistus ära langes.

- (3) Tähtaja ennistamise avalduses märgitakse tähtaja ennistamise aluseks olevad asjaolud ja nende põhistus. Avaldus esitatakse kohtule, kus oleks tulnud teha menetlustoiming.
- (4) Samal ajal tähtaja ennistamise avalduse esitamisega tuleb teha menetlustoiming, mille tegemiseks tähtaja ennistamist taotletakse.
- (5) Tähtaja ennistamise taotluse lahendab kohus määrusega.
- (6) Menetlustähtaja ennistamise või ennistamata jätmise määruse peale võib esitada määruskaebuse. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav, kui seadus ei sätesta teisiti.
- (7) Tähtaja ennistamisel ennistub menetlus tähtaja möödalaskmisele vahetult eelnenud staadiumis.

8. peatükk

Menetlusdokumentide kättetoimetamine

§ 72. Kättetoimetamise üldsätted

- (1) Menetlusdokumendi kättetoimetamine on dokumendi üleandmine saajale selliselt, et saajal oleks võimalik dokumendiga õigel ajal tutvuda. Saaja on menetlusosaline või muu isik, kellele menetlusdokument on adresseeritud.
- (2) Kaebuse ja edasikaebuse ning nende täiendused, samuti kohtulahendid, millest tulenevalt hakkab kulgema tähtaeg, muud menetlusdokumendid, millega määratakse tähtaeg, ja kutsed toimetatakse menetlusosalistele kätte, välja arvatud juhul, kui need on teatavaks tehtud kohtuistungil.
- (3) Kohtulahendi, mille teatavakstegemise aeg on menetlusosalisele istungil või kättetoimetamise teel teatavaks tehtud, võib menetlusosalisele edastada vabas vormis.
- (4) Kättetoimetamisele kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 306–315, 317 ja 319–327.
- (5) Menetlusdokument toimetatakse välisriigis kätte välislepingu sätete kohaselt või tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 316 lõigetes 3–7 sätestatud korras.

§ 73. Elektrooniline kättetoimetamine

Menetlusdokumentide elektroonilisele kättetoimetamisele ja elektrooniliselt kättesaadavaks tegemisele kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-s 311¹ ning tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seaduse § 2² lõikes 1 sätestatud.
[RT I, 29.06.2012, 3- jõust. 01.01.2013]

§ 74. Kättetoimetamine esindajale

- (1) Isikule, kellel puudub halduskohtumenetluses teovõime, loetakse menetlusdokument kättetoimetatuks, kui see on kätte toimetatud tema seaduslikule esindajale. Mitme seadusliku esindaja puhul piisab kättetoimetamisest ühele neist.
- (2) Haldusorgani või juriidilise isiku puhul toimetatakse menetlusdokument kätte haldusorgani või juriidilise isiku seaduslikule esindajale. Mitme seadusliku esindaja puhul piisab kättetoimetamisest ühele neist. Haldusorganile või juriidilisele isikule adresseeritud menetlusdokument loetakse kättetoimetatuks ka juhul, kui see on toimetatud haldusorgani või juriidilise isiku tegevuskohas kätte ükskõik missugusele selle asutuse või ettevõtte teenistujale või töötajale, kelle kaudu haldusorgan või juriidiline isik tegutseb.
- (3) Kui menetlusosalist esindab kohtumenetluses volitatud esindaja, toimetatakse menetluses olevas asjas dokumendid kätte ja saadetakse muud teated üksnes esindajale, kui kohus ei pea vajalikuks nende saatmist ka menetlusosalisele isiklikult. Mitme esindaja puhul piisab kättetoimetamisest ühele neist.
- (4) Isik, kellel puudub elukoht Eestis ja keda ei esinda kohtumenetluses advokaat, peab kohtu nõudmisel määrama Eestis elava isiku, kellele menetlusdokumendid kätte toimetada. Menetlusdokumentide kättetoimetamine menetlusdokumentide vastuvõtmiseks volitatud isikule on võrdsustatud menetlusdokumentide kättetoimetamisega menetlusosalisele endale.
- (5) Kohus võib menetlusosalist määrusega kohustada määrama menetlusdokumente vastu võtma volitatud isiku ka muul juhul, kui võib eeldada põhjendamatu raskusi dokumentide kättetoimetamisel.

§ 75. Kättetoimetamine menetlusosalise poolt

(1) Menetlusosaline võib menetlusdokumendid kätte toimetada ise või kolmanda isiku vahendusel tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-de 312–315 või käesoleva seadustiku § 72 lõike 5 ning §-de 73 ja 74 kohaselt. Menetlusosaline ei saa siiski menetlusdokumente kätte toimetada politsei, kohtukordniku, riigi- või kohaliku omavalitsuse asutuse vahendusel ega kasutada avalikku kättetoimetamist. Kättetoimetamise viisi valikul on menetlusosaline kohustatud kättetoimetamise kulusid võimalikult kokku hoidma.

(2) Kättetoimetamise kohta peab menetlusosaline kohtule esitama kättetoimetamisteatise, milles peavad olema märgitud järgmised andmed:

- 1) dokumendi kättetoimetamise aeg ja koht;
- 2) isiku nimi, kellele dokument tuli kätte toimetada;
- 3) kui dokument anti üle muule isikule kui saajale, siis selle isiku nimi, kellele dokument üle anti ja põhjus, miks dokument anti üle sellele isikule;
- 4) kättetoimetamise viis;
- 5) dokumendi vastuvõtmisest keeldumise korral märke selle kohta ja dokumendi mahajätmise koha andmed;
- 6) dokumendi kättetoimetanud isiku nimi, allkiri, töökoha postiaadress ja telefoninumber;
- 7) dokumendi vastuvõtnud isiku nimi, allkiri ja andmed tema isikusamasuse tuvastamise kohta, eelkõige isikut tõendava dokumendi number ning dokumendi kättesaamise kuupäev, välja arvatud, kui dokument jäeti seaduses märgitud põhjusel tegelikult üle andmata.

§ 76. Kättetoimetamine massmenetluses

(1) Kui samad menetlusdokumendid tuleb kätte toimetada enam kui 50 isikule ning menetlusosalistel puudub ühine esindaja või ühised esindajad, võib kohus määrata, et järgnevas menetluses tehakse menetlusdokumendid teatavaks avalikult või muul käesolevas seadustikus sätestatud erineval ja lihtsamal viisil, kui see aitab kaasa asja kiiremale ja väiksemate kuludega lahendamisele ega ole menetlusosaliste jaoks asja iseloomu ja tähtsust arvestades ebamõistlikult koormav. Menetlusosalise taotlusel teeb kohus temale menetlusdokumendid isiklikult teatavaks lihtkirjaga või elektrooniliselt või tema enda kulul tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-s 313 sätestatud viisil. Avaliku teatavastegemise korral määratakse määruks kindlaks, millises ajalehes teated avaldatakse, teadete avaldamise täiendavad viisid ja tähtpäev, millal dokument loetakse kättetoimetatuks.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud määruks toimetatakse menetlusosalistele isiklikult kätte. Määrus ei ole edasi kaevatav. Kohus võib määrust igal ajal muuta. Määrust tuleb muuta, kui käesoleva paragrahvi lõike 1 esimeses lauses sätestatud tingimused langevad ära.

(3) Käesoleva paragrahvi lõike 1 esimeses lauses sätestatud tingimustel võib kohus määrusega panna menetlusdokumentide kättetoimetamise kohustuse menetlusosalise nõusolekul ka ühele või mitmele menetlusosalisele. Menetlusdokumentide kättetoimetamiseks antud nõusoleku saab menetlusosaline tagasi võtta üksnes menetlusolukorra olulise muutumise puhul.

9. peatükk

Kohtulikud menetlustoimingud

§ 77. Kohtumenetluse avalikkus ja tagamine

(1) Halduskohtumenetluse avalikkuse, haldusasja menetluse kinniseks kuulutamise, kohtuistungi edastamise ja salvestamise suhtes kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 37–42.

(2) Halduskohtumenetluse tagamisel lähtutakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-dest 43–47.

(3) Halduskohtumenetluse tagamiseks tehtud trahvi- või arestimääruse peale võib isik, keda trahviti või kelle suhtes aresti kohaldata, esitada määruskaebuse, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale võib esitada määruskaebuse Riigikohtule.

§ 78. Menetlustoimingu edasilükkamise taotlus

Kohtuistungi või muu menetlustoimingu edasilükkamise taotluse lahendab kohus viivitamata ja võimaluse korral enne kohtuistungit või muu menetlustoimingu tegemist ning teavitab sellest viivitamata menetlusosalisi.

§ 79. Menetlusosalise eemaldamine

(1) Kinniseks kuulutatud menetluses võib menetlusosalise menetlustoimingu, sealhulgas kohtuistungilt või selle osalt eemaldada:

- 1) riigi julgeoleku või avaliku korra tagamiseks, eelkõige riigisaladuse või salastatud välisteabe hoidmiseks või asutusesiseseks kasutamiseks tunnistatud teabe kaitseks;
- 2) menetlusosalise, tunnistaja või muu isiku elu, tervise või vabaduse kaitseks;
- 3) menetlusosalise, tunnistaja või muu isiku eraelu kaitseks;
- 4) lapsendamissaladuse hoidmiseks;
- 5) äri-, autorisalatuse või muu sellesarnase saladuse hoidmiseks.

(2) Menetlusosalise eemaldamine käesoleva paragrahvi lõikes 1 märgitud alusel on võimalik üksnes tingimusel, et huvi saladuse hoidmiseks on ilmselgelt kaalukam menetlusosalise õigusest olla menetlustoimingu juures.

(3) Menetlusosalise eemaldamise otsustab kohus ilma eemaldatava menetlusosalise osavõtuta, kuulates ära selle menetlusosalise arvamuse, kelle huvides teine menetlusosaline eemaldatakse.

(4) Menetlusosaline eemaldatakse menetlustoiminguult minimaalses võimalikus ulatuses. Kohus avaldab eemaldatud menetlusosalisele menetlustoimingu sisu maksimaalses ulatuses, mis on eemaldamise eesmärki kahjustamata võimalik. Eemaldamise aluse äralangemisel avaldatakse menetlustoimingu sisu menetlusosalisele tervikuna.

(5) Menetlusosalise eemaldamine otsustatakse määrusega. Määruse peale võib esitada määruskaebuse, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale võib esitada määruskaebuse Riigikohtule. Kuni määruse jõustumiseni ei avalda kohus menetlusosalisele teavet.

(6) Käesolevas paragrahvis sätestatud alustel ja korras lahendab kohus vajaduse korral ka menetlusosalise esindaja või nõustaja eemaldamise küsimuse.

§ 80. Töökeel

(1) Kohtumenetlus ja kohtu asjaajamine toimub eesti keeles.

(2) Kohtuistung ja muu menetlustoimingu protokollitakse eesti keeles.

§ 81. Võõrkeelsed dokumendid

(1) Kui menetlusosalise kohtule esitatud avaldus või dokumentaalne tõend ei ole eestikeelne, nõuab kohus määratud päevaks esitajalt selle tõlget või korraldab tõlkimise ise menetlusosalise kulul. Kui vastustaja esitab kohtule võõrkeelse dokumendi, mille ta on saanud kaebajalt ja mida ta ei ole tõlkinud haldusmenetluse käigus, ning kaebaja soovib oma väidet tõendada selle dokumendiga, võib kohus kaebajalt nõuda dokumendi tõlkimist. [RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(2) Tõlkimist ei või menetlusosaliselt nõuda, kui tõlkimise korraldamine on menetlusosalise jaoks võimatu või ebamõistlikult keeruline.

(3) Kohus võib nõuda menetlusosaliselt vandetõlgi tehtud tõlget või hoiatada ise tõlki, et teadvalt valesti tõlkimise eest kannab ta vastutust. [RT I, 23.12.2013, 1- jõust. 01.01.2020]

(4) Kui tõlget või kinnitatud tõlget tähtpäevaks ei esitata, võib kohus jätta avalduse läbi vaatamata või dokumentaalse tõendi tähelepanuta.

(5) Muukeelseid dokumente võib menetlusosalisele anda üksnes tema nõusolekul.

(6) Menetlusosalise taotlusel korraldab kohus temale kohtuotsuse või -määruse tõlkimise tema enda kulul. [RT I, 29.06.2012, 3- jõust. 01.07.2012]

(7) Käesoleva seadustiku § 228¹ alusel esitatava taotluse tõlkimise inglise või prantsuse keelde ja esitatud taotluse kohta saadud Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendi tõlkimise eesti keelde korraldab Riigikohus riigi arvel. [RT I, 26.06.2017, 17- jõust. 06.07.2017, lõiget 7 rakendatakse alates inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 16 Eesti suhtes kehtima hakkamise päevast.]

§ 82. Tõlgi osalemine menetluses

(1) Kui menetlusosaline ei valda eesti keelt, kaasab kohus tema taotlusel või omal algatusel menetlusesse võimaluse korral tõlgi. Tõlki ei pea kaasama, kui menetlusosaline seda ise ei taotle ning tema avaldused on kohtule ja teistele menetlusosalistele arusaadavad.

(2) Kui kohtul ei ole võimalik tõlki viivitamata kaasata, teeb ta määruse, millega kohustab tõlki vajavat menetlusalist leidma endale tõlgi või eesti keelt oskava esindaja kohtu määratud tähtaja jooksul. Kohtu nõudmise täitmata jätmise ei takista kohtul asja lahendamist. Kui kohtu nõudmist ei täida kaebaja, võib kohus jätta kaebuse läbi vaatamata.

(3) Kohus korraldab ise tõlgi leidmise, kui tõlgi leidmine on menetlusosalise jaoks võimatu või ebamõistlikult keeruline. Tõlkimise kulud kannab menetlusosaline.

(4) Kui menetlusosaline on kurt, tumm või kurtumm, vahendatakse talle menetlust kirjalikult või elektrooniliselt või kaasatakse menetlusse tõlk.

(5) [Kehtetu -RT I, 29.06.2012, 3- jõust. 01.07.2012]

(6) Tõlgi taandamise suhtes kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-s 31 sätestatud.

§ 83. Vanne ja allkiri

(1) Isik, kes ei valda eesti keelt, annab vande või allkirja enda vastutuse eest hoiatamise kohta keeles, mida ta valdab.

(2) Allkirjastatakse eestikeelne vande või hoiatuse tekst, mis on enne vahetult isikule tõlgitud.

§ 84. Protokollimine ja salvestamine

(1) Kohtuistung ja seaduses sätestatud juhul muu menetlustoiming, sealhulgas kohtu poolt korralduse või erinõude alusel tehtav menetlustoiming, protokollitakse.

(2) Menetlustoimingu protokollimise ja salvestamise suhtes kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 49–55.

§ 85. Protokollis sisu ja allkirjastamine

(1) Protokollis märgitakse:

- 1) menetlustoimingu tegemise aeg ja koht ning asja lühikirjeldus ja number;
- 2) asja läbivaatava kohtu nimetus ning kohtunike, istungi protokollija ja tõlgi nimed;
- 3) andmed menetlusosaliste ja nende esindajate ning tunnistajate ja ekspertide kohaloleku kohta;
- 4) andmed menetlustoimingu avalikkuse kohta;
- 5) menetlusosaliste avaldused ja taotlused;
- 6) kaebusega nõustumine, kaebusest loobumine ja kompromiss;
- 7) menetlusosaliste seisukohtade ja vastuväidete põhisisu ulatuses, milles see ei ole kajastatud kohtule esitatud kirjalikes avaldustes;
- 8) menetlusosaliste vande all antud seletuste ja tunnistajate ütluste põhisisu, eksperdi suulised vastused ja andmed vaatluse kohta;
- 9) kohtuistungil tehtud korraldused ja lahendid;
- 10) kohtulahendi avalikult teatavaksteegemise aeg;
- 11) kohtulahendi peale edasikaebamisest loobumine;
- 12) protokollile allakirjutamise kuupäev.

(2) Protokoll allkirjastatakse kolme tööpäeva jooksul pärast menetlustoimingut.

§ 86. Protokollis parandamine

(1) Kui protokollitult ei tehtud kohtuistungil viivitamata teatavaks, on menetlusosalisel õigus kolme tööpäeva jooksul pärast protokollis allkirjastamist esitada taotlus protokollis parandamiseks. Kohus küsib taotluse kohta teiste menetlusosaliste seisukohta. Kui kohus jätab taotluse rahuldamata, ei ole teiste menetlusosaliste seisukoha küsimine vajalik.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 ning tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 53 lõigetes 1, 4 ja 5 sätestatud õigusi seoses protokollile vastuväidete esitamise ja protokollis parandamisega ei ole vaja selgitada haldusorganile ega menetlusosalisele, keda esindab advokaat.

§ 87. Toimik haldusasjas

(1) Haldusasja toimiku kohta kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-des 56–58 ja 60–61 sätestatud.

(2) Toimikus võivad olla muukeelsed dokumendid vaid tõlkega varustatult, välja arvatud juhul, kui see oleks ilmselgelt ebaproportsionaalne, arvestades dokumentide sisu ja mahtu.

(3) Riigisaladust või salastatud välisteavet sisaldavate dokumentide suhtes kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 59 lõiget 5².

[RT I, 10.02.2023, 1- jõust. 01.04.2023]

(4) Haldusasja toimiku arhiveerib halduskohus.

§ 88. Menetlusosalise tutvumine toimikuga

(1) Menetlusosalisel on õigus tutvuda toimikuga ja saada seal olevatest ning selle juurde kuuluvatest, kuid mujal säilitatavatest menetlusdokumentidest ära kirju.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud õigust võib piirata käesoleva seadustiku § 79 lõikes 1 loetletud alustel. Menetlusosalisele ei anta luba tutvuda toimikuga üksnes juhul, kui huvi saladuse hoidmiseks on kaalukam menetlusosalise õigusest tutvuda toimikuga ja saada seal olevatest või selle juurde kuuluvatest menetlusdokumentidest ära kirju.

(3) Menetlusosalisel võimaldatakse toimikus olevate ja selle juurde kuuluvate menetlusdokumentidega tutvuda maksimaalses ulatuses ning tutvumisloa andmisest keeldutakse minimaalses ulatuses, mis on toimikuga tutvumise õiguse piiramise eesmärgi kahjustamata võimalik. Toimikuga tutvumise õiguse piiramise aluse äralangemisel antakse tutvumisluba. Toimikuga või toimikusse mittelisatava, kuid asjas tõendina kasutatava teabekandjaga tutvumise kohta tehakse toimikusse märke.

(4) Elektroonilise menetlusdokumendiga või digitaalsele või muule andmekandjale salvestatud dokumendiga võib tutvuda üksnes selliselt, et oleks tagatud andmekandja puutumatus. Menetlusdokumendist võib saada ka elektroonilise koopia, väljatrüki või väljavõtte.

(5) Tutvumisloa andmisest keeldumine, samuti tutvumisloa andmine, kui pool või kolmas isik on taotlenud selle andmisest keeldumist, otsustatakse määrusega. Määruse peale võib esitada määruskaebuse, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale võib esitada määruskaebuse Riigikohtule üksnes juhul, kui tutvumisloa andmise taotluse on esitanud menetlusväline isik või kui taotlus on esitatud pärast kohtumenetluse lõppemist. Kohus ei avalda menetlusosalisele teavet enne määruse jõustumist.
[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(6) Menetlusosalisele tagatakse toimikuga tutvumise võimalus kohtumajas, kus see tema huve arvestades on mõistlik. Menetlusosaliste huve arvestades võib kohus võimaldada toimikuga tutvuda ka mujal. Toimikuga tutvuda võimaldatakse kolme tööpäeva jooksul sellekohast taotlust sisaldava avalduse kohtusse vastuvõtmisest arvates.
[RT I, 01.03.2023, 1- jõust. 01.05.2023]

(7) Käesolevas paragrahvis sätestatud alustel ja korras lahendab kohus ka menetlusosalise esindaja taotluse toimikuga tutvumiseks.

§ 89. Menetlusvälise isiku tutvumine toimikuga

(1) Menetlusvälisel isikul on õigus tutvuda toimikuga ja saada seal olevatest ning selle juurde kuuluvatest, kuid mujal säilitatavatest menetlusdokumentidest ära kirju poolte ja kolmandate isikute nõusolekul.

(2) Menetlusväline isik, kellel on selleks põhjendatud huvi, võib tutvuda toimikuga ja saada menetlusdokumendi ära kirja kohtu loal ka poolte ja kolmandate isikute nõusolekuta, kui tema huvi toimikuga tutvumiseks ja menetlusdokumendist ära kirja saamiseks on kaalukam kui poolte või kolmanda isiku huvi teabe kaitsmiseks. Kohus võib taotlejalt nõuda ka õigusliku huvi tõendamist. Toimikuga tutvumise ja menetlusdokumendist ära kirja saamise taotluse kohta küsib kohus poolte ja kolmandate isikute seisukohta. Menetlusväline isik ei või tutvuda kinnises menetluses arutatud asja toimikuga.

(3) Kui toimikus olev või selle juurde kuuluv menetlusdokument sisaldab andmeid, mille suhtes on seadusega nähtud ette juurdepääsupiirang, võimaldatakse menetlusvälisel isikul dokumendiga tutvuda osas, milles see ei sisalda piiratud juurdepääsuga teavet, või kujul, milles tal ei ole võimalik piiratud juurdepääsuga teabega tutvuda.

(4) Riigiasutus, kelle ülesannete täitmiseks see on vajalik, võib tutvuda toimikuga ja saada menetlusdokumendi ära kirja asja menetleva kohtu esimehe loal ka poolte ja kolmandate isikute nõusolekuta.

(5) Menetlusvälise isiku poolt toimikuga või toimikusse mittelisatava, kuid asjas tõendina kasutatava teabekandjaga tutvumine toimub käesoleva seadustiku § 88 lõigetes 2–7 sätestatud tingimustel ja korras.

§ 90. Vastuväide kohtu tegevusele

(1) Menetlusosaline võib esitada vastuväide kohtu tegevusele menetluse juhtimisel, samuti vastuväite menetlussätte rikkumise, eelkõige menetlustoimingu tegemise vorminõuete rikkumise kohta. Vastuväite lahendab kohus määrusega.

(2) Kui menetlusosaline ei esita vastuväidet hiljemalt selle kohtuistungil lõpus, kus rikkumine toimus, või pärast protokollil parandamise tähtaega või rikkumisele järgnenud esimeses kohtule esitatud avalduses, olgugi et menetlusosaline teadis või pidi viga teadma, ei saa ta vastuväidet hiljem esitada ega tugineda veale kohtu tegevuses ka kohtulahendi peale edasi kaevates, välja arvatud juhul, kui kohus rikkus halduskohtumenetluse olulist põhimõtet.

10. peatükk

Menetluse peatumine, peatamine ja kiirendamine

§ 91. Menetluse peatumise ja peatamise alused ning kord

- (1) Haldusasja menetlus peatub käesolevas peatükis sätestatud aluse ilmnemisel.
- (2) Kohus võib haldusasja menetluse määrusega peatada käesolevas peatükis ettenähtud alusel.

§ 92. Menetluse peatumine füüsilise isiku surma ja juriidilise isiku lõppemise korral

- (1) Füüsilisest isikust poole või kolmanda isiku surma või juriidilisest isikust poole või kolmanda isiku lõppemise korral peatub üldõigusjärgluse puhul menetlus kuni menetlusosalise üldõigusjärglase või muu menetluse jätkamiseks õigustatud isiku selgumiseni.
- (2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud juhul menetlus ei peatu, kui poolt või kolmandat isikut esindab menetluses volitatud esindaja. Sel juhul peatab kohus menetluse esindaja või teise menetlusosalise taotlusel.
- (3) Kohus võib teise menetlusosalise taotlusel või omal algatusel määrata poole või kolmanda isiku üldõigusjärglasele või menetluse jätkamiseks õigustatud muule isikule tähtaja, mille jooksul isik peab menetlust jätkama.
- (4) Käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 nimetatud juhtudel menetlus ei peatu ja seda ei peatata, kui menetluse peatumine või peatamine kahjustaks ebaproportsionaalselt avalikku huvi või teiste menetlusosaliste õigust asja arutamisele mõistliku aja jooksul. Sellisel juhul peab kohus tegema kõik võimaliku, et selgitada välja asjaolud, mis omavad tähtsust surnud või lõppenud menetlusosalise ja tema üldõigusjärglase või menetluse jätkamiseks õigustatud muu isiku õiguste kaitse seisukohast.

§ 93. Menetluse peatamine eestkostja määramise ajaks

Kohus võib peatada menetluse eestkostja seadmise ajaks menetlusosalisele, kellel puudub halduskohtumenetluses teovõime, kui see on vajalik selle menetlusosalise õiguste kaitseks.

§ 94. Menetluse peatamine mõjuval põhjusel

Kohus võib poolest või kolmandast isikust tuleneval mõjuval põhjusel menetluse peatada kuni põhjuse äralangemiseni. Poole või kolmanda isiku raske haigestumise korral võib menetluse peatada kuni poole või kolmanda isiku tervenemiseni, kui haigus ei ole krooniline. Menetlust ei või ühelgi juhul peatada kauemaks kui kuueks kuuks.

§ 95. Menetluse peatamine teise menetluse tõttu

- (1) Kui otsus sõltub täielikult või osaliselt sellise asjaolu olemasolust või puudumisest, mis on teise käimasoleva kohtumenetluse ese või mille olemasolu peab tuvastama haldusmenetluses või muus kohtumenetluses, võib kohus peatada menetluse kuni teise menetluse lõppemiseni.
- (2) Kohus võib menetluse peatada kuni teises haldusasjas otsuse jõustumiseni, kui seal on küsimuse all õigusnormi tõlgendamine, millel on määrav tähtsus ka menetletava haldusasja lahendamiseks. Peatamine on lubatud üksnes juhul, kui sarnaseid asju on kohtu menetluses vähemalt kümme.
- (3) Kohus võib menetluse peatada Riigikohtu menetluses oleva põhiseaduslikkuse järelevalve asja lahendamiseks kuni Riigikohtu otsuse jõustumiseni, kui see võib mõjutada haldusasjas kohaldamisele kuuluva õigustloova akti kehtivust.
- (4) Kui kohus taotleb asjas tõusetunud küsimuses Euroopa Liidu Kohtult eelotsust, peatab kohus menetluse kuni Euroopa Liidu Kohtu lahendi jõustumiseni. Kohus võib menetluse peatada kuni Euroopa Liidu Kohtu lahendi jõustumiseni ka juhul, kui Euroopa Liidu Kohtu poolt lahendatavas asjas on küsimuse all õigusnormi tõlgendamine, millel on määrav tähtsus ka menetletava haldusasja lahendamiseks.
- (5) Kui Riigikohus taotleb Euroopa Inimõiguste Kohtult käesoleva seadustiku § 228¹alusel nõuandvat arvamust, võib Riigikohus oma menetluse peatada taotluse menetlemise ajaks või kuni taotlusest loobumiseni. [RT I, 26.06.2017, 17- jõust. 06.07.2017, lõiget 5 rakendatakse alates inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 16 Eesti suhtes kehtima hakkamise päevast.]

§ 95¹. Menetluse peatamine erakorralise seisukorra ja sõjaseisukorra tõttu

Kohus võib erakorralise või sõjaseisukorra ajal menetluse peatada kuni takistuse äralangemiseni, kui asja menetlemine ei ole võimalik või on oluliselt raskendatud erakorralise või sõjaseisukorraga kaasnevate erandlike asjaolude tõttu. [RT I, 11.03.2023, 3- jõust. 21.03.2023]

§ 96. Menetluse peatumise ja peatamise tagajärjed

(1) Menetluse peatumise või peatamise korral katkeb kõigi menetlustähtaegade kulgemine ja peatumise või peatamise lõppemisel hakkab tähtaeg kulgema täies ulatuses uuesti.

(2) Menetluse peatumise või peatamise aja kestel tehtud menetlustoimingud on tühised. See ei takista siiski kohtul esialgse õiguskaitse kohaldamist ega eeltõendamismenetluse läbiviimist tõendite tagamiseks.

(3) Menetluse peatumine pärast asja arutamise lõpetamist ei takista menetluses otsuse avalikult teatavakstegemist.

(4) Kui menetlus peatati käesoleva seadustiku § 95 lõike 5 alusel, ei takista menetluse peatamine Euroopa Inimõiguste Kohtule nõuandva arvamuse taotlusest loobumise avalduse esitamist.

[RT I, 26.06.2017, 17- jõust. 06.07.2017, lõiget 4 rakendatakse alates inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokolli nr 16 Eesti suhtes kehtima hakkamise päevast.]

§ 97. Menetluse peatamine poolte ja kolmandate isikute ühisel taotlusel

(1) Kohus võib menetluse peatada poolte ja kolmandate isikute ühisel taotlusel, kui võib eeldada, et see on ostarbekas pooleliolevate kompromissiläbirääkimiste tõttu või muul mõjuval põhjusel.

(2) Menetluse peatamine käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud alusel ei mõjuta menetlustähtaegade kulgemist.

§ 98. Menetluse peatamise määrus ja selle peale edasikaebamine

(1) Kohus peatab menetluse määrusega.

(2) Menetluse peatamise määruse peale võib esitada määruskaebuse. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav.

§ 99. Menetluse uuendamine

(1) Kohus uuendab peatunud või peatatud menetluse poole või kolmanda isiku taotlusel või omal algatusel määrusega pärast seda, kui menetluse peatamise aluseks olnud asjaolud on ära langenud.

(2) Käesoleva seadustiku §-s 95 sätestatud alusel peatatud menetluse võib uuendada muu hulgas juhul, kui teine menetlus, mille tõttu menetlus peatati, venib ülemäära ja peatatud asja on võimalik lahendada.

(3) Menetlus loetakse uuendatuks uuendamise määruse pooltele ja kolmandatele isikutele kättetoimetamisega.

(4) Uuendatud menetlus jätkub sealt, kus see pooleli jäi.

(5) Peatunud või peatatud menetluse uuendamisest keeldumise määruse peale võib esitada määruskaebuse. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 100. Kohtumenetluse kiirendamise taotlus

(1) Kui haldusasi on olnud kohtu menetluses vähemalt üheksa kuud ja kohus ei tee mõjuva põhjuseta vajalikku menetlustoimingut, sealhulgas ei määra õigel ajal kohtuistungit, et tagada kohtumenetluse läbiviimine mõistliku aja jooksul, võib pool või kolmas isik kohtult taotleda kohtumenetluse kiiremaks lõpuleviimiseks sobiva abinõu tarvituselevõtmist.

(2) Kui kohus peab taotlust põhjendatuks, rakendab ta kolmekümne päeva jooksul alates taotluse saamisest sellise abinõu, mis eelduslikult võimaldab kohtumenetluse mõistliku aja jooksul lõpule viia. Kohus ei ole abinõu valikul taotlusega seotud.

(3) Taotluse rahuldamata jätmine või kohtumenetluse kiirendamiseks taotluses märgitust erineva abinõu rakendamine vormistatakse käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud tähtaja jooksul põhistatud määrusega.

(4) Kohtumenetluse kiirendamise taotluse läbivaatamisel tehtud määruse peale võib esitada määruskaebuse. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav.

(5) Kohus võib määruskaebuse lahendamisel määrata sellise abinõu rakendamise, mis eelduslikult võimaldab kohtumenetluse mõistliku aja jooksul lõpule viia. Kohus ei ole abinõu valikul kaebuse piiridega seotud.

(6) Uue taotluse käesoleva paragrahvi lõike 1 alusel võib esitada pärast kuue kuu möödumist eelmise taotluse kohta tehtud kohtumääruse jõustumisest, välja arvatud juhul, kui taotlus esitatakse sel põhjusel, et asja menetlev kohus ei ole määranud ette nähtud abinõu tähtaegselt rakendanud.

11. peatükk Menetluskulud

§ 101. Menetluskulude koosseis ja arvestus

(1) Menetluskulud on menetlusosaliste kohtukulud ja kohtuvälised kulud.

(2) Kohtukulud on riigilõiv ja asja läbivaatamise kulud.

[RT I, 08.12.2021, 1- jõust. 01.01.2022]

(3) Igas kohtuastmes peab kohus arvestust asjas kantud menetluskulude, muu hulgas asja läbivaatamise kulude kohta.

§ 102. Asja läbivaatamise kulud

Asja läbivaatamise kulud on:

- 1) tunnistaja-, eksperdi- ja tõlgikulud;
- 2) dokumentaalse tõendi ja asitõendi saamise kulud;
- 3) vaatluse kulud, sealhulgas sellega seotud vajalikud kohtu sõidukulud;
- 4) menetlusdokumentide kohtutäituri vahendusel ning välisriigis ja eksterritoriaalselt Eesti Vabariigi kodanikele kättetoimetamise ja edastamise ning menetlusdokumentide väljastamise kulud;
- 5) väljaandes Ametlikud Teadaanded või muul viisil kutse või teate avaldamise kulud.

§ 103. Kohtuvälised kulud

(1) Kohtuvälised kulud on:

- 1) menetlusosaliste esindajate ja nõustajate kulud;
- 2) menetlusosaliste sõidu-, posti-, side-, majutus- ja muud sellesarnased kulud, mis on kantud seoses menetlusega;
- 3) menetlusosaliste saamata jäänud töötasu või muu püsiv sissetulek;
- 4) menetluskulude kandmisel menetlusabi taotlemise avalduse menetlemise kulud.

(2) Kohtuväliste kulude hulka loetakse ka Euroopa Liidu Kohtult eelotsuse taotlemisega seotud kulud.

§ 104. Riigilõivu tasumine ja tagastamine

(1) Kaebuse esitamisel halduskohtule, samuti apellatsioonkaebuse esitamisel ringkonnakohtule ning esialgse õiguskaitse taotluse esitamisel tasutakse riigilõiv seaduse kohaselt. Kaebuses mitme nõude, sealhulgas alternatiivsete nõuete esitamisel tasutakse riigilõivu, lähtudes nõudest, mille esitamisel on ette nähtud suurim riigilõiv. Mitme isiku ühise kaebuse korral tasub riigilõivu iga isik seaduses ettenähtud kogu summa ulatuses. [RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(2) Kui kaebuse eest ei ole riigilõivu tasutud või riigilõivu on tasutud seaduses sätestatust vähem, määrab kohus riigilõivu või täiendava riigilõivu tasumiseks tähtaja. Riigilõivu määratud tähtpäevaks tasumata jätmise korral kaebus tagastatakse või jäetakse läbi vaatamata, kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti. Kui ühes kaebuses on esitatud mitu nõuet ja vähemalt ühe eest on riigilõiv tasutud, selgitab kohus välja, millise nõude eest soovib isik riigilõivu tasutuks lugeda. Kui isik ei määra, millise nõude eest on riigilõiv tasutud, kaebus tagastatakse või jäetakse läbi vaatamata.

(3) Kui koos põhinõudega on esitatud viivise või intressi nõue, arvestatakse riigilõivu selle nõude eest ulatuses, milles nõue on kaebuse esitamiseni põhinõudest suurem. Kui intressi või viivise nõue esitatakse eraldi kaebusena, arvestatakse sellelt riigilõivu täies ulatuses.

(4) Kui riigilõivu tuleb tasuda vastavalt kaebuse või apellatsioonkaebuse esemeks oleva või vaidlusaluse rahasumma suurusele või vara väärtusele, tasutakse nõude suurendamisel täiendavat riigilõivu vastavalt kaebuse või apellatsioonkaebuse esemeks oleva või vaidlusaluse rahasumma või vara väärtuse suurenemisele. Kui kaebaja täiendavat riigilõivu ei tasu, loetakse nõue esitatuks esialgses ulatuses.

(5) Tasutud riigilõiv tagastatakse:

- 1) enam tasutud osas, kui riigilõivu on tasutud ettenähtust rohkem;
- 2) kui kohus tagastab kaebuse selle esitajale, välja arvatud juhul, kui see toimub käesoleva seadustiku § 121 lõike 2 alusel;
- 3) kui kohus jätab kaebuse läbi vaatamata, välja arvatud juhul, kui see toimub käesoleva seadustiku § 151 lõike 1 punkti 2 või 3 või lõike 2 alusel;
- 4) kui kohus lõpetab menetluse käesoleva seadustiku § 152 lõike 1 punkti 2 või 4 alusel.

(6) Kui tasutud riigilõivu suurus ületab 50 eurot, tagastatakse pool asjas tasutud riigilõivust, kui:

[RT I, 08.12.2021, 1- jõust. 01.01.2022]

- 1) pooled sõlmivad kompromissi;
- 2) kaebaja loobub kaebusest.

(7) Tasutud riigilõivu ei tagastata käesoleva seadustiku § 121 lõikes 3 ja § 155 lõikes 2 nimetatud juhul.

(7¹) Riigikohtule esitatud kaebuse või avalduse menetlusse võtmata või rahuldamata jätmise korral arvatakse riigilõiv riigituludesse.

[RT I, 08.12.2021, 1- jõust. 01.01.2022]

(8) Riigilõivu tagastab kohus, kelle menetluses asi viimati oli, määruse alusel. Käesoleva paragrahvi lõike 5 punktides 2 ja 3 nimetatud juhul arvatakse tagastatavast summast maha asja läbivaatamise kulud. Tagastamisele kuuluva riigilõivu tagastab kohus riigilõivu tasumise kohustust kandnud menetlusosalise nõudel. Kohus võib tagastamisele kuuluva riigilõivu tagastada vajaduse korral ka omal algatusel. Riigilõiv tagastatakse menetlusosalisele, kes selle pidi tasuma, või tema korraldusel muule isikule.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(8¹) Riigilõivu tagastamise nõue lõpeb kahe aasta möödumisel selle aasta lõpust, millal riigilõiv tasuti, kuid mitte enne menetluse jõustunud lahendiga lõppemist.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(8²) Halduskohtu või ringkonnakohtu riigilõivu tagastamisest keeldumise määruse peale võib kaebaja esitada määruskaebuse. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale võib esitada määruskaebuse Riigikohtule.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(9) Kaebusest loobumine ei piira vastustaja ega kolmanda isiku õigust nõuda kaebajalt menetluskulude tervikuna väljamõistmist.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(10) Riigilõivu tasumisest on vabastatud Eesti Vabariik kui menetlusosaline.

§ 105. Asja läbivaatamise kulude ettetasumine

(1) Asja läbivaatamise kulud tasub ette see menetlusosaline, kes esitas taotluse, millega kulud kaasnevad. Kui taotluse on esitanud mitu menetlusosalist, tasuvad need menetlusosalised kulud ette võrdselt. Kui asja läbivaatamise kulud tehakse kohtu algatusel, tasuvad pooled kulud ette võrdselt.

(2) [Kehtetu -RT I, 29.06.2012, 3- jõust. 01.07.2012]

(3) Käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 nimetatud kulude katteks makstakse raha selleks ettenähtud kontole, tasutakse kohtus sularahas või elektroonilise maksevahendiga. Sularaha võetakse kohtus vastu riigilõivuseaduses sätestatud ulatuses.

(4) Kui menetlusosaline, kes pidi ette tasuma käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 nimetatud kulud, ei ole seda kohtu määratud tähtpäevaks teinud, võib kohus jätta taotletava toimingu tegemata.

(5) Määruse peale, milles kohus seadis toimingu tegemise tingimuseks kulude ettetasumise, võib esitada määruskaebuse. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav.

(6) Kui dokument tuleb ära kirjana kätte toimetada ja menetlusosaline ei ole esitanud nõutaval arvul ära kirju, maksab menetlusosaline ära kirjade või väljatrükkide tegemise eest riigilõivu.

(7) Menetlusosalise poolt või tema eest asja läbivaatamiseks ette tasutud kulud tagastatakse enam tasutud ulatuses, samuti juhul, kui toiming, mille kulud ette tasuti, jääb tegemata või kui riik toiminguga seoses kulusid ei kannaks. Ette tasutud kulud tagastatakse käesoleva seadustiku § 104 lõigetes 8–8² sätestatud korras.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(8) Halduskohtu või ringkonnakohtu asja läbivaatamise kulude tagastamisest keeldumise määruse peale võib isik, kelle taotlus jäi rahuldamata, esitada määruskaebuse. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 106. Tunnistaja-, eksperdi- ja tõlgikulud ning muud tõendamise seotud kulud

Tunnistaja-, eksperdi- ja tõlgikulatele ning muudele tõendamise seotud kuludele kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-des 151–161 sätestatud.

§ 107. Kautsjoni tasumine ja tagastamine

[Kehtetu -RT I, 08.12.2021, 1- jõust. 01.01.2022]

§ 108. Menetluskulude jaotus

(1) Menetluskulud kannab pool, kelle kahjuks otsus tehti. Apellatsioon-, kassatsioon- või määruskaebuse või teistmisavalduse esitanud kolmanda isiku suhtes kohaldatakse käesolevas paragrahvis poole kohta sätestatud.

(2) Kaebuse osalise rahuldamise korral jagatakse menetluskulud proportsionaalselt kaebuse rahuldamisega.

(3) Kui kaebus rahuldatakse osaliselt ja ulatuses, nagu on kohtumenetluses kompromissina pakkunud üks pool, võib kohus jätta menetluskulud tervikuna või suuremas osas selle poole kanda, kes kompromissiga ei nõustunud.

(4) Kaebaja kannab menetluskulud kaebuse tagastamise, kaebuse läbi vaatamata jätmise ja menetluse lõpetamise korral, kui käesolevas paragrahvis ei sätestata teisiti.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(5) Kui vastustaja võtab kaebuse õigeks, ei kanna ta pärast õigeksvõttu tekkinud menetluskulusid. Kui kohus ei võta õigeksvõttu vastu, kuna kolmas isik ei nõustunud õigeksvõetud kaebuse rahuldamisega, jäävad kaebuse rahuldamise korral pärast õigeksvõttu tekkinud menetluskulud kolmanda isiku kanda.

(6) Vastustaja kannab menetluskulud, kui kohus lõpetab menetluse käesoleva seadustiku § 152 lõike 1 punkti 4 alusel, välja arvatud juhul, kui kaebuses vaidlustatud haldusakti kehtetuks tunnistamine või kaebuses nõutud haldusakti andmine või toimingute tegemine ei olnud tingitud kaebuse esitamisest.

(6¹) Vastustaja kanda võib jätta tühistamiskaebuse esitamisega seotud kaebaja menetluskulud juhul, kui kohus jätab oluliste põhjendamispuudustega haldusakti tühistamata eelkõige kohtumenetluses esitatud põhjenduste tõttu, millest kohtu hinnangul haldusorgan juhindus haldusakti andmisel.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(7) Kaebaja, kes loobub kaebusest, kannab menetluskulud. Kui menetlusosalised ei ole kompromissi sõlmides menetluskulude jagamises kokku leppinud, jäävad menetluskulud menetlusosaliste kanda.

(8) Kolmanda isiku menetluskulud hüvitab tema poole vastaspool samade reeglite järgi nagu poolele. Kui vastaspool ei pea kulusid hüvitama, jäävad kolmanda isiku kulud tema enda kanda.

(9) Kui menetlusosaline kuritarvitab oma menetlusõigusi, jättes mõjuva põhjuseta kohtuistungile ilmumata, või muul viisil venitab pahatahtlikult menetlust, võib kohus osa sellisest tegevusest teistele menetlusosalistele tekkinud menetluskuludest temalt välja mõista.

(10) Vastustaja taotlusel jätab kohus apellatsioon- või määruskaebuse menetluskulud täielikult või osaliselt selle apellandi või määruskaebuse esitaja kanda, kelle kasuks otsus tehakse, kui ta võidab uue esitatud asjaolu põhjal, millele ta oleks võinud tugineda juba halduskohtus.

(11) Kohus võib jätta kulud täielikult või osaliselt poolete enda kanda, kui vastaspoole kulude väljamõistmine poolelt, kelle kahjuks otsus tehti, oleks tema suhtes äärmiselt ebaõiglane või ebamõistlik.

(12) Menetluskulude jaotusele kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-des 173 ja 175 sätestatud. Kohus kontrollib volitatud esindaja kulude põhjendatust ja vajalikkust ka juhul, kui kuludele ei ole esitatud vastuväidet.

[RT I, 29.06.2012, 3- jõust. 01.01.2013]

§ 109. Menetluskulude väljamõistmine

(1) Menetluskulude väljamõistmiseks esitatakse kohtule enne kohtuvaidlusi menetluskulude nimekiri ja kuludokumendid. Kuludokumendid, mis seonduvad osalemisega kohtuistungil, kus lõpetati asja arutamine, samuti selliste kulude nimekiri, esitatakse kohtule hiljemalt kolme tööpäeva jooksul pärast istungi lõppu. Kirjalikus menetluses esitatakse menetluskulude nimekiri ja kuludokumendid kohtu poolt määratud tähtaja jooksul. Kuludokumentide ja menetluskulude nimekirja esitamata jätmise korral menetluskulusid välja ei mõisteta.

(1¹) Käesoleva seadustiku § 103 lõike 1 punktis 1 nimetatud kulud on väljamõistetavad, kui menetlusosalisel on tekkinud kulude kandmise kohustus.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(2) Asja menetlenud kohus esitab menetluskulude jaotuse menetlusosaliste vahel ja mõistab menetluskulud välja kohtuotsuses või menetlust lõpetavas määruses. Asja järgmisena menetleva kohtu lahendis esitatakse kogu seni kantud menetluskulude jaotus.

(3) Kohus mõistab poolelt, kelle kanda jäävad menetluskulud, Eesti Vabariigi kasuks välja menetlusabikulud ja muud menetluskulud, mis ei ole tekkinud riigi ega riigi haldusorgani osalemisest kohtus menetlusosalisena. Menetluskulusid Eesti Vabariigi kasuks välja mõistvale lahendile võib kohus eraldi dokumendis lisada nõude täitmiseks vajalikud andmed. Kohtulahendi, samuti trahvimääruse ja muu sellesarnase raha sissenõudmise lahendi ära kirja saadab kohus pärast lahendi jõustumist viivitamata valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga määratud asutusele.
[RT I, 21.06.2014, 11- jõust. 01.07.2014]

(3¹) Käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud nõude täitmiseks vajalikud andmed ja nende vormistamisele esitatavad tehnilised nõuded kehtestab [valdkonna eest vastutav minister](#) määrusega.
[RT I, 21.06.2014, 11- jõust. 01.07.2014]

(4) Kui kõrgema astme kohus muudab alama astme kohtu lahendit või teeb lahendi asja uueks arutamiseks saatmata, muudab ta menetluskulude jaotust.
[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(5) Menetluskulude hüvitamist menetlusosalisele ei välista see, kui tema eest kandis need muu isik.

(6) Kohus mõistab välja üksnes vajalikud ja põhjendatud menetluskulud.

(7) Menetlusosaline ei või teise menetlusosalise vastu, kellelt kohus on menetluskulud välja mõistnud, esitada nõuet kulude hüvitamiseks kahju hüvitamise nõudena või muul sellesarnasel viisil.

(8) Kui väljamõistmisele kuuluvad menetluskulud jäävad isikute ühenduse kanda ja see ühendus ei ole juriidiline isik, mõistetakse menetluskulud välja ühenduse liikmetelt.

12. peatükk Menetlusabi

§ 110. Menetlusabi andmine

(1) Menetlusabi on riigipoolne abi menetluskulude kandmiseks. Menetlusabina võib kohus isiku taotlusel määrata, et menetlusabi saaja:

1) vabastatakse täielikult või osaliselt riigilõivu tasumisest või muude kohtukulude või menetluskulude tõlke kulude kandmisest;

[RT I, 08.12.2021, 1- jõust. 01.01.2022]

2) võib tasuda riigilõivu või muud kohtukulud või menetluskulude tõlke kulud osamaksetena kohtu määratud tähtaja jooksul perioodiliste maksetena;

[RT I, 08.12.2021, 1- jõust. 01.01.2022]

3) ei pea maksma tasu menetlusabi korras määratud advokaadi õigusabi eest või ei pea seda tegema kohe või täies ulatuses;

4) vabastatakse täielikult või osaliselt kohustusliku kohtueelse menetlusega seotud kuludest või nähakse ette nende tasumine osamaksetena kohtu määratud tähtaja jooksul.

(2) Menetlusabi andmisele advokaadi õigusabi eest tasumisel kohaldatakse käesolevas peatükis sätestatud üksnes niivõrd, kui võrd riigi õigusabi seaduses ei ole sätestatud teisiti.

§ 111. Menetlusabi andmise tingimused

(1) Menetlusabi taotlejale antakse menetlusabi, kui menetlusabi taotleja ei suuda oma majandusliku seisundi tõttu menetluskulusid tasuda või kui ta suudab neid tasuda üksnes osaliselt või osamaksetena ja on piisav alus eeldada, et kavandatav menetluses osalemine on edukas.

(2) Menetluses osalemise edukuse hindamisel arvestatakse muu hulgas asja tähendust menetlusabi taotlejale.

(3) Isikule ei anta menetlusabi, kui tema menetluses osalemine on ebamõistlik, eelkõige kui kaebajal puudub asjas ilmselgelt kaebeõigus, kaebajale asjast tulenev võimalik kasu on ebamõistlikult väike võrreldes kohtumenetluse eeldatavate kuludega või kaebusega ei ole võimalik saavutada kaebuse eesmärki.

(4) Menetluses osalemise edukust ega mõistlikkust ei hinnata menetlusabi taotlemisel menetluskulude või kohtulahendi tõlkimiseks. Muu menetluskulude või kohtulahendi tõlkimiseks ei anta menetlusabi, kui isik esindab menetluses esindaja.

§ 112. Füüsilisele isikule menetlusabi andmise piirangud

(1) Füüsilisele isikule ei anta menetlusabi, kui:

1) menetluskulud ei ületa menetlusabi taotleja kahekordset keskmist ühe kuu sissetulekut, mis on arvatud taotluse esitamisele eelnenud nelja kuu keskmise kuusissetuleku alusel ning millest on maha arvatud maksud, sundkindlustuse maksed, ülalpidamiskohustuse täitmiseks ettenähtud summa, mõistlikud kulutused eluasemele, transpordile ning muud vältimatud kulutused, kusjuures muud vältimatud kulutused võib maha arvata igakuiselt kuni 75 protsendi ulatuses töölepingu seaduse § 29 lõike 5 alusel kehtestatud kuutasu alammäärast;

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

2) menetlusabi taotleja saab menetluskulud kanda oma olemasoleva ja suuremate raskusteta müüdava vara arvel, millele saab seaduse kohaselt pöörata sissenõude;

3) menetlus on seotud menetlusabi taotleja majandus- või kutsetegevusega ega puuduta tema majandus- või kutsetegevusega mitteseotud õigusi.

(2) Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktide 1 ja 2 puhul ei arvestata menetluskulusid, mis võivad tekkida menetluses tehtava lahendi peale edasikaebamisel. Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 2 nimetatud varana arvestatakse ka ühisvara ulatuses, milles võib eeldada, et ühisomanikud võiksid seda mõistlikult kasutada menetluskulude katteks.

(3) Käesoleva seadustiku § 110 lõike 1 punktides 1, 2 ja 4 nimetatud menetlusabi taotlemisel käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 3 sätestatud piirangud ei arvestata.

(4) Kui menetlusabi taotluse läbivaatamisel ilmneb, et taotleja majandusliku seisundi tõttu puudub alus talle menetlusabi andmiseks, kuid kohus leiab, et tasumisele kuuluva riigilõivu korraga tasumine takistab konkreetse kohtuasja asjaolusid arvestades ebamõistlikult isiku õigust pöörduda oma õiguste kaitseks halduskohtusse, võib kohus menetlusabi korras määrata, et kaebuse või apellatsioonkaebuse eest tasutakse riigilõiv osamaksetena kohtu määratud tähtaja jooksul.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 113. Juriidilisele isikule ja pankrotivõlgnikule menetlusabi andmise piirangud

(1) Menetlusabi võib oma eesmärkide saavutamiseks saada üksnes tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirja kantud või sellega võrdsustatud mittetulundusühing või sihtasutus, mille asukoht on Eestis või mõnes muus Euroopa Liidu liikmesriigis, kui taotleja põhistab, et ta taotleb menetlusabi keskkonnakaitse või tarbijakaitse valdkonnas või muud ülekaalukat avalikku huvi arvestades paljude inimeste seadusega kaitstud õiguste võimaliku kahjustamise vältimiseks ja ta ei suuda eeldatavasti menetluskulusid oma vara arvel katta või suudab neid tasuda üksnes osaliselt või osamaksetena. Muule välismaisele juriidilisele isikule antakse menetlusabi üksnes välislepingu alusel.

(2) Eesti pankrotivõlgnik võib saada menetlusabi menetluskulude kandmiseks, kui kulud ei saa või ei ole põhjendatud katta pankrotihalduri valitsetavast varast ning ei saa eeldada, et kulud kannaksid asja suhtes varalist huvi omavad isikud, muu hulgas pankrotivõlgniku pärijad, liikmed, osanikud, aktsionärid, juhtorgani liikmed või pankrotivõlausaldajad.

(3) Pankrotivõlgnik võib taotleda käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud juhul ka riigi õigusabi andmist. Riigi õigusabi andmise eelduseks on lisaks see, et pankrotihaldur ei saa ise teha taotletavat menetlustoimingut või seda ei saa tema kvalifikatsiooni ja ülesandeid arvestades temalt oodata.

(4) Käesoleva seadustiku § 110 lõike 1 punktis 1, 2 või 4 nimetatud menetlusabi võib saada ka käesoleva paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tingimustele mittevastav juriidiline isik, kelle asukoht on Eestis või mõnes muus Euroopa Liidu liikmesriigis.

§ 114. Menetlusabi taotluse esitamine ja menetlusabi jätkuvus

(1) Menetlusabi taotlus esitatakse kohtule, kus toimub või peaks toimuma menetlus, mille kulude kandmiseks menetlusabi taotletakse.

(2) Kui menetlusosalisele on antud haldusasjas menetlusabi ja ta kaebab asjas tehtud kohtulahendi edasi, eeldatakse, et menetlusabi andmine kehtib ka igas järgmises kohtuastmes. Kohus kontrollib siiski kaebuse menetluses võtmisel, kas on piisav alus eeldada, et kavandatud menetluses osalemine on edukas ja menetluses osalemine ei ole ilmselt ebamõistlik, ning kohus võib igas menetlusstaadiumis kontrollida, kas menetlusabi andmise majanduslikud eeldused on täidetud. Menetluses osalemise edukust ja mõistlikkust ei kontrollita, kui kohtulahendi on edasi kaevanud juba teine menetlusosaline ja tema kaebus on menetluses võetud.

(3) Kohtu nõudmisel peab menetlusabi saaja käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud juhul andma selgitusi, kas tema varaline seisund on muutunud, ja esitama vastavad tõendid. Kohtul on õigus vajaduse korral muu hulgas küsida andmeid menetlusabi saaja või tema perekonnaliikmete majandusliku seisundi või maksevõime kohta Maksu- ja Tolliametilt, krediitiasutustelt ja muudelt isikutelt või asutustelt.

§ 115. Menetlusabi taotluse sisu

(1) Menetlusabi taotluses märgitakse:

- 1) menetlus, milleks menetlusabi taotletakse;
- 2) kellenä taotluse esitaja menetluses osaleb või soovib osaleda ja milliseid avaldusi või taotlusi ta tahab esitada;
- 3) millel taotluse esitaja nõue või vastuväide põhineb.

(2) Taotlusele lisab taotleja allkirjastatud teatise enda ja oma perekonnaliikmete isikliku ja majandusliku seisundi kohta (perekonnasuhted, elukutse, vara, sissetulek ja kohustused) ning võimaluse korral ka muud dokumendid, mis seda seisundit tõendavad.

(3) Isik, kelle elukoht ei ole Eestis, lisab taotlusele elukohariigi pädeva asutuse teatise enda ja oma perekonnaliikmete kolme viimase aasta sissetuleku kohta. Kui taotleja ei saa teatist mõjuval põhjusel esitada, võib menetlusabi andmise otsustada teatiseta.

(4) Juriidilisest isikust taotleja lisab võimaluse korral menetlusabi taotlusele põhikirja ärakirja ning eelmise majandusaasta aruande kinnitatud ärakirja.

(5) Menetlusabi taotluse ja käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud teatise näidisvormi, selles sisalduvate andmete loetelu ning esitatavate dokumentide nõuete osas rakendatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 185 lõike 5 alusel kehtestatud. Taotluse ja teatise näidisvorm peab olema igäühele vabalt kättesaadav Justiitsministeeriumi veebilehel ning igas kohtus ja advokaadibüroos.

(6) Menetlusabi taotlus esitatakse eesti keeles. Taotluse võib esitada ka inglise keeles, kui menetlusabi taotleb füüsiline isik, kelle elukoht on mõnes muus Euroopa Liidu liikmesriigis või kes on mõne muu Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik, või juriidiline isik, mille asukoht on mõnes muus Euroopa Liidu liikmesriigis.

§ 116. Menetlusabi taotluse lahendamine

(1) Menetlusabi taotlus lahendatakse määrusega. Vajaduse korral võib kohus küsida enne taotluse lahendamist teiste menetlusosaliste seisukohta. Kui kohus rahuldab menetlusabi taotluse täielikult, välja arvatud käesoleva seadustiku § 110 lõike 1 punktis 3 sätestatud juhul, ei pea kohus määrust põhjendama.
[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(2) Taotleja majandusliku seisundi hindamisel juhindub kohus tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-st 186.

(3) Kui menetlusabi korras on määratud menetluskulude tasumine osadena, võib kohus menetlusabi saaja taotlusel või omal algatusel tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-st 188 juhindudes peatada osamaksete tasumise või muuta nende suurust.

(4) [Kehtetu -RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(5) Menetlusabi andmise taotlus ei peata seaduses sätestatud ega kohtu määratud menetlustähtaja kulgemist. Kohus pikendab siiski mõistlikult enda määratud tähtaega, eelkõige kaebusele või taotlusele vastamiseks määratud tähtaega, pärast menetlusabi andmise taotluse lahendamist, kui menetlusabi andmise taotlus ei olnud esitatud põhjendamatult või tähtaja pikendamise eesmärgil.

(6) Seaduses sätestatud tähtaja järgimiseks peab menetlusabi taotleja tegema tähtaja kestel ka menetlustoimingu, mille tegemiseks ta menetlusabi taotleb, eelkõige esitama kaebuse. Kaebuse põhjendamiseks või riigilõivu tasumiseks või kaebuses esineva sellise puuduse kõrvaldamiseks, mis on seotud menetlusabi taotlemisega, annab kohus mõistliku tähtaja pärast menetlusabi andmise taotluse lahendamist, kui nimetatud taotlus ei olnud esitatud põhjendamatult või tähtaja pikendamise eesmärgil. See ei välista menetlustähtaja ennistamist.

§ 117. Menetlusabi andmise tühistamine

(1) Kohus võib menetlusabi andmise tühistada, kui:

- 1) menetlusabi saaja on menetlusabi taotledes esitanud valeandmeid;
- 2) menetlusabi saamise tingimused puudusid või on ära langenud, muu hulgas menetlusabi saaja isiku muutumise korral õigusjärgluse tõttu, kui õigusjärglasel ei ole õigust saada menetlusabi;
- 3) menetlusabi saaja ei ole kohtu määratud osamakset tasunud kauem kui kolm kuud;
- 4) menetlusabi saaja ei anna kohtu nõudmisel selgitust oma majandusliku seisundi muutumise kohta või ei esita nõutavaid tõendeid.

(2) Menetlusabi andmise tühistamise korral kannab menetlusabi saanud menetlusosaline oma menetluskulud täies ulatuses.

§ 118. Menetlusabi andmine ja menetluskulude jaotus

(1) Menetlusabi andmine ei välista menetlusabi saaja kohustust hüvitada vastaspoole menetluskulud, kui otsus tehakse menetlusabi saaja kahjuks, kuid kohus võib väljamõistetavate menetluskulude suurust käesoleva seadustiku § 108 lõike 11 alusel piirata.

(2) Kui otsus tehakse menetlusabi saaja kasuks, mõistab kohus menetluskulud, mille kandmisest menetlusabi saaja oli vabastatud või mida ta võis tasuda osamaksetena, kuid ei ole veel osaliselt või täielikult tasunud, tema poole vastaspoolelt välja riigituludesse võrdeliselt kaebuse rahuldatud osaga. Kui vastaspooleks on Eesti Vabariik, siis menetlusabikulud riigi kasuks välja ei mõisteta.
[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(3) Kui menetlusabi saaja on kohustatud hüvitama menetluskulud ja vastaspoolelt neid tema kasuks välja ei mõisteta, jätab kohus menetluskulud riigi kanda. Sõltumata menetluse tulemusest ei vabane menetlusabi saaja nende menetluskulude kandmise kohustusest, mille tekkimise on ta ise põhjustanud oma menetlusõiguste kuritarvitamise, kohtu eksitamise või menetluse tahtliku venitamise.

§ 119. Määruskaebus menetlusabi määruse peale

(1) Halduskohtu või ringkonnakohtu menetlusabi andmise või sellest keeldumise määruse peale ja kummagi määruse muutmise või tühistamise määruse peale võib menetlusabi taotleja või saaja või riigi õigusabi seaduse § 15 lõikes 8 sätestatud juhul advokaatur esitada määruskaebuse. Määruskaebust ei saa esitada riigilõivust täieliku või osalise vabastamise määruse peale osas, mis puudutab riigilõivust vabastamist. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav.
[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(2) Määruskaebuse menetlemise kulusid ei hüvitata.

3. osa Menetlus halduskohtus

13. peatükk Kaebuse menetlusse võtmine ja eelmenetlus

§ 120. Toimingud kaebuse menetlusse võtmisel

(1) Kaebuse saanud alluvusjärgne kohus:

- 1) selgitab asjas välja vaidluse eseme;
- 2) selgitab asjas välja pooled ja nende esindajad;
- 3) kontrollib, kas kaebuses on esitatud selle eesmärgi saavutamiseks sobivad ja vajalikud nõuded ja taotlused ning teeb vajaduse korral kaebajale ettepaneku kaebust muuta;
- 4) määrab kaebajale vajaduse korral esindaja;
- 5) lahendab menetlusabi taotluse;
- 6) otsustab esialgse õiguskaitse kohaldamise, kui see on vajalik enne eelmenetlust;
- 7) kaasab menetlusse kolmandad isikud, kelle seisukoht on vaja välja selgitada enne eelmenetlust, ning võimaluse korral ülejäänud kolmandad isikud;
- 8) kontrollib, ega ei esine alust kaebuse tagastamiseks või käiguta jätmiseks.

(2) Kui ei esine alust kaebuse tagastamiseks ega käiguta jätmiseks, võtab kohus kaebuse määrusega menetlusse.

(3) Kui kohus leiab, et kaebuses on kõrvaldatavaid puudusi, teeb ta selle käiguta jätmise määruse, andes puuduste kõrvaldamiseks kuni 15-päevase tähtaja ja saates määruse viivitamata täitmiseks. Kaebust ei saa kõrvaldatavate puuduste korral tagastada enne kõrvaldamiseks antud tähtaja möödumist.

(4) Kohus võib vajaduse korral küsida vastustaja ja kolmanda isiku seisukohta kaebuse menetlusse võtmise küsimuse lahendamiseks ja menetlusosalised ära kuulata.

§ 121. Kaebuse tagastamine

(1) Kohus tagastab kaebuse määrusega selle esitajale, kui:

- 1) vaidluse lahendamine ei ole halduskohtu pädevuses;
- 2) kaebus ei vasta käesoleva seadustiku §-de 37–39 nõuetele, kaebaja ei ole kohtu poolt määratud tähtaja jooksul puudusi kõrvaldanud ja puudused takistavad asja läbivaatamist;
- 3) kaebaja on halduskohtule varem juba esitanud kaebuse sama nõudega samal alusel ning varasem kaebus on kohtu menetluses;
- 4) kaebaja ei ole pidanud kinni nõude kohtueelseks lahendamiseks ettenähtud kohustuslikust korrast;
- 5) teise isiku nimel kaebuse esitanud isik ei ole tõendanud oma esindusõigust;
- 6) kaebajal puudub halduskohtumenetluses teovõime ja seaduslik esindaja ei kiida kaebust kohtu poolt määratud tähtaja jooksul heaks.

(2) Kohus võib tagastada kaebuse määrusega selle esitajale, kui:

1) kaebajal puudub asjas ilmselgelt kaebeõigus;

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

2) kaebuse rahuldamisega ei oleks võimalik saavutada kaebuse eesmärki;

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

2¹) kaebusega kaitstava õiguse riive on väheintensiivne ning asjaoludest tulenevalt on kaebuse rahuldamine ebatõenäoline;

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

2²) kaebaja on kaebeõigust olulisel määral kuritarvitanud ning kaebusega kaitstava õiguse riive on väheintensiivne;

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

3) kaebuses märgitud aadressil, elektronposti aadressil ega kaebaja registrijärgsel aadressil ei ole võimalik kaebajale kohtudokumente ka korduval katsel kätte toimetada, kaebaja ei ole teatanud kohtule oma aadressi muutumisest ning dokumendi kättetoimetamata jätmine takistab asja lahendamist.

(3) Kaebuse tagastamisel selgitab kohus võimaluse korral, kuhu ja millises korras on kaebajal võimalik asja lahendamiseks pöörduda. Kui kohus leiab kaebuse tagastamisel, et vaidluse lahendamine kuulub tsiviil-, kriminaal- või väärteoasju lahendava kohtu pädevusse, kuid see kohus on eelnevalt leidnud, et sama vaidluse lahendamine ei kuulu tema pädevusse, määrab vaidluse lahendamiseks pädeva kohtu Riigikohus tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-s 711 sätestatud korras.

(4) Kaebuse tagastamise määruse peale võib esitada määruskaebuse, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale võib esitada määruskaebuse Riigikohtule.

§ 122. Eelmenetluse toimingud

(1) Pärast kaebuse menetluse võtmist toimub eelmenetlus, mille käigus kohus valmistab asja ette ja teeb omalt poolt kõik vajaliku, et asja saaks katkestamatult vaadata läbi ühel kohtuistungil või kirjalikus menetluses või lihtmenetluses mõistliku aja jooksul.

(2) Eelkõige teeb kohus eelmenetluses järgmised toimingud:

1) kontrollib, kas vaidluse ese ja menetlusosalised on kaebuse menetluse võtmisel õigesti välja selgitatud, ning kaasab vajaduse korral täiendavad menetlusosalised või kõrvaldab ebaõigesti kaasatud menetlusosalised menetlusest;

2) kontrollib, kas kaebus on menetluse võetud õigesti;

3) toimetab kaebuse teistele menetlusosalistele kätte;

4) nõuab vastustajalt ja kaasatud haldusorganilt kaebusele kirjalikku vastust ja selgitab kolmanda isiku õigust esitada kaebusele vastus;

5) nõuab vastustajalt välja vaidlustatud haldusakti, kui seda ei ole kohtule esitatud, ning haldusmenetluse toimiku või haldusmenetluses kogutud dokumendid;

6) määrab vastuste ja tõendite esitamise või nende kogumise taotlemise tähtaja;

7) annab vajaduse korral menetlusosalistele tähtaja oma väidete täiendamiseks ja täiendavate tõendite esitamiseks ning kogub vajaduse korral tõendeid omal algatusel;

8) selgitab välja menetlusosaliste taotlused ja vajaduse korral teiste menetlusosaliste seisukohad nende suhtes;

9) selgitab välja, kas asja lahendamine on võimalik kompromissiga või muul viisil kokkuleppel;

10) määrab kindlaks asja läbivaatamise vormi ja kohtukoosseisu, selgitades vajaduse korral täiendavalt välja menetlusosaliste seisukohad nendes küsimustes;

11) teeb menetlusosalistele teatavaks asja kohtus läbivaatamise aja ja koha või asja kirjalikus menetluses läbivaatamise üksikasjad vastavalt käesoleva seadustiku §-le 132.

(3) Eelmenetluse ülesannete täitmiseks võib kohus korraldada eelistungi, nõuda menetlusosalistelt selgitusi ja neid küsitleda.

§ 123. Vastus kaebusele

(1) Vastustaja peab vastuses kaebusele muu hulgas märkima:

1) kas kaebus on tema hinnangul õigesti menetluse võetud või on alust jätta kaebus läbi vaatamata või menetlus lõpetada;

2) kas vastustaja on kindlaks tehtud õigesti;

3) kas ta nõustub kaebusega või vaidleb sellele vastu;

4) kõik oma taotlused ja väited ning tõendid faktiliste väidete tõendamiseks;

5) kuidas tuleks jaotada menetluskulud;

6) kas ta on nõus kirjaliku menetlusega või lihtmenetlusega või soovib asja läbivaatamist kohtuistungil;

7) kas tema arvates on võimalik asi lahendada kompromissiga või muul viisil kokkuleppel.

(2) Kui kolmas isik esitab kaebusele vastuse, peab ta selles muu hulgas teatama käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 1 ja 3–7 nimetatud andmed.

(3) Kaasatud haldusorgan peab vastuses kaebusele muu hulgas teatama käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 1–4 nimetatud andmed.

(4) Vastuses tuleb esitada ka esindaja andmed, kui vastuse esitajal on esindaja.

(5) Kohus võib nõuda kaebajalt kaebusele esitatud vastuse kohta kirjalikku arvamust, kui see on vajalik asja kiiremaks või õigemaks lahendamiseks.

§ 124. Kaebetähtaja kontrollimine

(1) Kohus kontrollib eelmenetluses, kas kaebus on esitatud tähtaegselt, ja lahendab kaebetähtaja ennistamise taotluse.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(2) Kohus lõpetab määrusega asja menetluse, kui kaebus on esitatud tähtaega rikkudes ja tähtaeg ei kuulu ennistamisele.

(3) Tähtaja ennistamise taotluse lahendamise määruse peale võib esitada määruskaebuse, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale võib esitada määruskaebuse Riigikohtule.

(4) Kui menetlusosaline taotleb kohtult asja menetluse lõpetamist kaebetähtaja rikkumise tõttu, teeb kohus taotluse kohta põhjendatud määruse. Määruse peale võib esitada määruskaebuse, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale võib esitada määruskaebuse Riigikohtule.

§ 125. Eelmenetluse lõpp

(1) Eelmenetlus lõpeb:

- 1) kohtuistungil avamisega;
- 2) kirjalikus menetluses või lihtmenetluses kohtu poolt määratud menetluskohustuste esitamise tähtaja lõppemisega;
- 3) asja määramisega läbivaatamiseks lepitusmenetluses.

(2) Kui lihtmenetluses ei määra kohus tähtaega menetluskohustuste esitamiseks ega korralda istungit, lõpeb eelmenetlus kohtuotsuse teatavakstegemise aja teatamisega.

14. peatükk Asja läbivaatamine

1. jagu Üldsätted

§ 126. Asja läbivaatamise vorm ja tähtaeg

(1) Pärast eelmenetlust vaadatakse asi läbi kohtuistungil või seaduses sätestatud juhtudel kirjalikus menetluses, lihtmenetluses või lepitusmenetluses.

(2) Kui seaduses ei ole sätestatud tähtaega, vaatab kohus asja läbi mõistliku aja jooksul.

(3) Rahvusvahelise kaitse asja vaatab kohus läbi eelisjärjekorras.

[RT I, 06.04.2016, 1- jõust. 01.05.2016]

2. jagu Kohtuistung

§ 127. Kohtuistungil määramine ja kohtuistungile kutsumine

(1) Kohtuistungil aeg määratakse viivitamata pärast seda, kui asi on eelmenetluses piisava põhjalikkusega ette valmistatud.

(2) Kui asi vaadatakse läbi kohtuistungil, peab ajavahemik vastustajale ja kolmandale isikule kaebuse kättetoimetamise ning kohtuistungil vahel olema vähemalt 30 päeva.

(3) Kohus võib käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud tähtaega lühendada, kui see on vajalik asja läbivaatamiseks seaduses sätestatud tähtaja jooksul.

(4) Kui kohus korraldab eelistungi ja asjas tähtsust omavad asjaolud on välja selgitatud, võib kohus pidada asja arutamise istungi eelistungi jätkuna ja lahendada asja sisuliselt. Kui asja arutamist ei lõpetata eelistungil, teeb kohus toimingud, mis on veel vajalikud põhiistungi ettevalmistamiseks, ja määrab põhiistungi aja.

(5) Kohus võib kohustada menetlusosalist kohtuistungile isiklikult ilmuma.

(6) Haldusasjas kohtuistungi määramise, menetlusosaliste kohtuistungile kutsumise ja kohtuistungi pidamise suhtes kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-des 341–346 sätestatud.

(7) Kohtuistungi aeg avaldatakse viivitamata pärast selle määramist kohtu veebilehel, märkides haldusasja numbrit, menetlusosaliste nimed ja haldusasja üldise kirjelduse. Kinnise istungi kohta avaldatakse üksnes selle toimumise aeg, haldusasja number ja märged, et kohtuistung on kinnine. Kohtuistungi toimumise aeg eemaldatakse kohtu veebilehelt 30 päeva möödumisel kohtuistungi toimumisest.

§ 128. Kohtuistungi aja muutmine ja asja arutamise edasilükkamine

(1) Mõjuval põhjusel võib kohus kohtuistungi aja tühistada või seda muuta, samuti asja arutamise edasi lükata.

(2) Menetlusosalise istungilt puudumine on asja arutamise edasilükkamise aluseks üksnes käesoleva seadustiku §-s 143 sätestatud tingimustel.

(3) Kohtuistungi aja tühistamise või asja arutamise edasilükkamise korral määrab kohus võimaluse korral kohe uue istungi aja. Uus istung korraldatakse menetlusosaliste arvamust mõistlikult arvestades võimalikult kiiresti.

(4) Asja arutamise edasilükkamise korral võib kohus ära kuulata istungile ilmunud menetlusosaliste seletused, tunnistaja ütlused ja eksperdi arvamuse. Kui nende isikute ärakuulamisega on lahutamatu seotud muude tõendite uurimine või mõni muu toiming, tehakse ka see toiming.

(5) Kui asja arutamine lükatakse poole või kolmanda isiku nõusolekuta edasi kauemaks kui kolm kuud, võib pool või kolmas isik esitada määruse peale määruskaebuse, kui ta leiab, et asja arutamine on edasi lükatud põhjendamatult pikaks ajaks. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav.

§ 129. Kohtuistungi kord

(1) Kohtuistungil vaadatakse asi läbi järgmises korras:

- 1) kaebaja teatab, kas ta jääb kaebuse juurde;
- 2) menetlusosalised esitavad eelmenetluses esitamata tõendid, kui kohus seda lubab;
- 3) teised menetlusosalised teatavad, kas nad nõustuvad kaebusega või vaidlevad sellele vastu;
- 4) menetlusosalised annavad seletused, põhjendades oma seisukohti ja esitades oma vastuväited vastaspoole omade kohta;
- 5) kohus uurib kogutud tõendeid ja kuulab üle tunnistajad;
- 6) kohus arutab menetlusosalistega läbi asja lahendamiseks olulised faktilised, õigus- ja menetlusküsimused;
- 7) menetlusosalised saavad sõna kohtuvaidluseks.

(2) Kohtuistung toimub kohtumajas, mis asub kõige lähemal kohale, mille järgi määratakse kohtualluvus. Menetlusosaliste huve arvestades võib kohus pidada istungi mujal.
[RT I, 01.03.2023, 1- jõust. 01.05.2023]

(3) Kohtuistungi suhtes kohaldatakse ka tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 347–351 ja 400–402.

§ 130. Asja arutamise uuendamine

Kohus uuendab asja arutamise määrusega:

- 1) kui pärast asja arutamise lõpetamist ja enne lahendi tegemist tuvastab kohus menetluses vea, mis on otsuse tegemisel oluline ja mille saab kõrvaldada;
- 2) kui pärast asja arutamise lõpetamist ja enne lahendi tegemist peab kohus asja õigeaks lahendamiseks vajalikuks koguda või uurida täiendavaid tõendeid või arutada menetlusosalistega asjaolusid;
- 3) poole või kolmanda isiku kohtuistungilt mõjuval põhjusel puudumise korral vastavalt käesoleva seadustiku §-le 146.

3. jagu

Kirjalik menetlus

§ 131. Kirjaliku menetluse eeldused

(1) Kohus võib asja läbi vaadata kirjalikus menetluses, kui kohtu hinnangul on asja lahendamiseks olulised asjaolud võimalik välja selgitada kohtuistungil korraldamata ning:

1) kõik pooled ja kolmandad isikud on nõustunud asja arutamiseks kirjalikus menetluses või
2) menetlusosalistel puudub ilmselgelt põhjus kohtuistungil korraldamist nõuda, arvestades kaalul olevaid õigushüvesid ja vaidluse iseloomu, sealhulgas kui menetlusosaliste vahel on vaidluse all üksnes õigusküsimused.

(2) Kui pool või kolmas isik on kohtule vastanud, kuid ei ole teatanud, et ta on nõus kirjaliku menetlusega, eeldatakse, et ta soovib asja läbivaatamist kohtuistungil. Menetlusosaline võib nõusoleku asja lahendamiseks kirjalikus menetluses tagasi võtta üksnes menetlusolukorra olulisel muutumisel.

(3) Kui pool või kolmas isik ei ole kohtule vastanud, vastamise tähtaeg on möödunud ning vastamise tähtaeg on menetlusosalisele nõuetekohaselt teatavaks tehtud, eeldatakse, et ta on nõus kirjaliku menetlusega.

(4) Olenemata menetlusosaliste nõusolekust või asja määramisest läbivaatamiseks kirjalikus menetluses, võib kohus kuni otsuse tegemiseni määrata asja läbivaatamiseks kohtuistungil.

(5) Kui käesoleva paragrahvi lõike 1 kohaselt võib asja läbi vaadata kirjalikus menetluses, ent kohus peab vajalikuks uurida mõnd asjas tähtsust omavat küsimust istungil, võib kohus piirata istungil arutatavate küsimuste ringi, piirdudes ülejäänud osas kirjalike seisukohtadega.

(6) Kui kohus jätab käesoleva paragrahvi lõike 1 punkti 2 alusel rahuldamata menetlusosalise taotluse asja läbivaatamiseks istungil, teeb ta selle kohta põhjendatud määruse.

§ 132. Korraldav määrus

(1) Kirjaliku menetluse puhul määrab kohus eelmenetluses tähtaja, mille jooksul on võimalik esitada täiendavaid menetlusdokumente, samuti otsuse avalikult teatavakstegemise aja. Vajaduse korral võib otsuse avalikult teatavakstegemise aja määrata ka hiljem.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud määrus tehakse menetlusosalistele teatavaks ning selles tuleb märkida ka asja lahendav kohtukoosseis.

4. jagu Lihtmenetlus

§ 133. Lihtmenetluse eeldused

(1) Kohus võib asja läbi vaadata oma õiglase äranägemise kohaselt lihtsustatud korras, kui kaebusega kaitstava õiguse riive on väheintensiivne. Varaliselt hinnatava hüve korral on õiguste riive väheintensiivne eelkõige juhul, kui hüve väärtus ei ületa 1000 eurot.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(2) Kohus võib asja lihtmenetluses läbi vaadata ka juhul, kui pooled ja kolmandad isikud on sellega sõnaselgelt nõustunud. Menetlusosaline võib nõusoleku asja läbivaatamiseks lihtmenetluses tagasi võtta üksnes menetlusolukorra olulisel muutumisel.

(3) Olenemata õiguste rikkumise vähesest intensiivsusest, menetlusosaliste nõusolekust või asja määramisest läbivaatamiseks lihtmenetluses, võib kohus kuni otsuse tegemiseni määrata asja läbivaatamiseks käesoleva peatüki 2. või 3. jaos sätestatud korras.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(4) Erakorralise või sõjaseisukorra ajal võib kohus oma õiglase äranägemise kohaselt asja läbi vaadata lihtsustatud korras, kui erakorralisest või sõjaseisukorrast tulenev vajadus asja kiireks läbivaatamiseks kaalub üles kaebusega kaitstava õiguse riive.

[RT I, 11.03.2023, 3- jõust. 21.03.2023]

§ 134. Lihtmenetluse korraldamine

(1) Lihtmenetluses järgib kohus üksnes halduskohtumenetluse olulisi põhimõtteid, tagab menetlusosaliste põhiõiguste ja -vabaduste, samuti oluliste menetlusõiguste järgimise ning kuulab menetlusosalise tema taotlusel ära.

(2) Kui see aitab kaasa asja kiiremale lahendamisele, võib kohus lihtmenetluses muu hulgas:

1) protokollida menetlustoiminguid üksnes ulatuses, milles kohus peab seda vajalikuks;

- 2) loobuda protokollilise parandamise taotluse kohta teiste menetlusosaliste seisukoha küsimisest;
- 3) määrata tähtaja seaduses sätestatust erinevalt, välja arvatud kohtulahendi peale edasikaebamise tähtaeg;
- 4) kalduda kõrvale vorminõuetest tõendite esitamisel ja kogumisel ning kasutada tõendina ka teavet, mis ei ole seaduses sätestatud menetlusvormis, muu hulgas menetlusosalise seletust, mis ei ole antud vande all, samuti kuulata tunnistaja ütlusi või menetlusosalise seletusi menetluskonverentsi korras telefoni teel;
- 5) kalduda kõrvale menetluskirjelduste kättetoimetamise ja menetlusosaliste poolt esitatavate dokumentide vorminõuete kohta seaduses sätestatust, välja arvatud kaebuse kättetoimetamine vastustajale ja kolmandale isikule;
- 6) loobuda kirjalikust eelmenetlusest või kohtuistungist;
- 7) teha otsuse kirjeldava ja põhjendava osata käesoleva seadustiku §-s 169 sätestatud tingimustel.

(3) Lihtmenetluses ei või kohus kalduda kõrvale käesoleva seadustiku peatükkide 1–4, 10–13, 16 ja 17 sätetest, kui seadus ei sätesta teisiti.

§ 135. Äraakuulamine

(1) Menetlusosalise äraakuulamiseks ei pea lihtmenetluses korraldama kohtuistungit.

(2) Kui lihtmenetluses ei korraldata äraakuulamiseks kohtuistungit, ei pea äraakuulamine toimuma teiste menetlusosaliste juuresolekul ning enne kohtuotsuse tegemist ei pea kohus teistele menetlusosalistele tutvustama äraakuulamisel esitatut.

(3) Kohus võib lihtmenetluses menetlusosalise seletuse ära kuulata muu hulgas telefoni teel või lugeda äraakuulamisel piisavaks isiku kirjaliku või elektroonilise seisukoha, kui kohtul ei ole kahtlust seletuse andja isikus ning kohtu arvates on sel viisil võimalik isikult saadavaid andmeid ja seisukohti piisavalt hinnata.

(4) Isiku äraakuulamine ja sellega seonduvad olulised asjaolud tuleb märkida kohtuotsuses.

§ 136. Korraldav määrus

Asja läbivaatamise kohta lihtmenetluses teeb kohus määruse, milles ühtlasi tehakse teatavaks kohtu koosseis ja selgitatakse menetlusosalise õigust olla kohtu poolt ära kuulatud. Kohus võib lihtmenetluses määrata tähtaja, mille jooksul on võimalik esitada täiendavaid menetluskirjeldusi.

5. jagu Lepitusmenetlus

§ 137. Lepitusmenetluse eeldused

(1) Kõigi poolte ja kolmandate isikute nõusolekul võib kohus viia läbi lepituskorralduse, mille raames menetlusosalised lahendavad kohtuniku abiga vaidluse läbirääkimistel.

(2) Lepituskorralduse läbiviimiseks teeb kohus pärast poolte ja kolmandate isikute nõusoleku saamist määruse, millega ta ühtlasi peatab haldusasja menetluse lepituskorralduse läbiviimise ajaks.

§ 138. Lepituskorralduse korraldamine

(1) Lepituskorralduses kohaldatakse lihtmenetluse sätteid, kui käesolevas jaos ei ole sätestatud teisiti.

(2) Kohus selgitab lepituskorralduses välja, kas sellesse on otstarbekas kaasata peale menetlusosaliste ka menetlusväliseid isikuid. Kaasamine otsustatakse määrusega.

(3) Pärast lepituskorralduse ettevalmistamist kutsub kohus menetlusosalised ja lepituskorraldusse kaasatud menetlusvälised isikud läbirääkimistele, püüdes tagada menetlusosaliste isikliku kohaloleku. Läbirääkimised toimuvad suuliselt.

(4) Läbirääkimistel kohus:

- 1) selgitab lepituskorralduse korda ja eesmärki ning menetlusosaliste õigusi;
- 2) kuulab ära menetlusosaliste seisukohad;
- 3) selgitab võimalikult täpselt välja menetlusosaliste huvid ja nende kaitsmise võimalused seoses vaidluse esemega;
- 4) arutab menetlusosalistega võimalusi vaidluse lahendamiseks kompromissiga.

(5) Lepituskorralduse läbiviimiseks määratakse teine kohtukoosseis.

(6) Läbirääkimiste sisu ei protokollita ega salvestata. Läbirääkimiste sisu kohta käivat teavet ei saa koguda tõendina haldusasjas, milles korraldati lepitusmenetlus.

§ 139. Läbirääkimistele ilmumata jäämine

(1) Kui menetlusosaline ei ilmu läbirääkimistele, lükkab kohus läbirääkimised edasi või uuendab haldusasjas menetluse vastavalt käesoleva seadustiku § 140 lõike 1 punktile 3.

(2) Läbirääkimiste edasilükkamisel võib kohus läbirääkimistele ilmunud menetlusosalised ära kuulata.

§ 140. Lepitusmenetluse lõpetamine

(1) Lepitusmenetlus lõpeb:

- 1) kompromissi kinnitamise ja haldusasjas menetluse lõpetamisega;
- 2) haldusasjas menetluse uuendamisega ilma kompromissile jõudmata, kui seda taotleb mõni menetlusosalistest;
- 3) haldusasjas menetluse uuendamisega ilma kompromissile jõudmata, kui kohus ei pea kompromissile jõudmist mõistliku aja jooksul tõenäoliseks või lepitusmenetlust muul põhjusel otstarbekaks.

(2) Menetluse uuendamise korral jätkab asja lahendamist algne kohtukoosseis.

(3) Menetluse uuendamise korral ei saa menetlusosaline tugineda teise menetlusosalise poolt lepitusmenetluses tehtud avaldusele ega omaksvõtule.

§ 141. Lepitusmenetluse kulud

Menetlusosalise poolt lepitusmenetluses kantud kulud jäävad tema enda kanda, kui kompromissis ei lepita kokku teisiti.

15. peatükk **Kohtule vastamata jätmise ja** **kohtuistungilt puudumise tagajärjed**

§ 142. Kohtule vastamata jätmine

(1) Kohtule tähtaegselt vastamata jätmine ei takista asja lahendamist, kui menetlusosalisele on vastamise tähtaeg nõuetekohaselt teatavaks tehtud.

(2) Kui menetlusosaline taotleb vastamiseks menetlusabi või kui tähtaegset vastamist takistab mõjuv põhjus, võib menetlusosaline taotleda tähtaja pikendamist.

§ 143. Kohtuistungilt puudumine

(1) Poole või kolmanda isiku kohtuistungile ilmumata jäämine ei takista asja läbivaatamist, kui talle on asja arutamise aeg ja koht nõuetekohaselt teatavaks tehtud ning ta ei ole eelnevalt kohtule teatanud mõjuvast põhjusest ilmumata jätmisel või ei ole seda põhistanud. Vastasel korral lükatakse asja arutamine edasi.

(2) Kohus võib vaadata asja läbi poole või kolmanda isiku osavõtuta sõltumata mõjuvast põhjusest, kui asja arutamine on tema kohtuistungilt puudumise tõttu juba korra edasi lükatud ning pool või kolmas isik on saanud võimaluse esitada avaldused, väited ja tõendid kõigi asjas tähtsust omavate küsimuste kohta.

(3) Kohus võib vaadata asja läbi menetlusosalise osavõtuta sõltumata mõjuvast põhjusest, kui asja arutamise edasilükkamine kahjustaks ebaproportsionaalselt avalikku huvi või teiste menetlusosaliste õigust asja arutamisele mõistliku aja jooksul. Sellisel juhul peab kohus tegema kõik võimaliku, et selgitataks välja asjaolud, mis omavad tähtsust selle menetlusosalise õiguste kaitse seisukohast.

(4) Kohus ei lükka asja arutamist edasi põhjusel, et menetlusosaline ei saa isiklikult kohtuistungil osaleda, kui istungil on tema esindaja ja kohus ei pea menetlusosalise isiklikku istungile ilmumist vajalikuks.

(5) Kui kohtuistungile ei ilmu kaasatud haldusorgan, teeb kohus otsuse ilma temata, kui see on kohtu hinnangul võimalik. Vastasel korral lükatakse asja arutamine edasi.

§ 144. Kaebuse läbi vaatamata jätmine

(1) Kohus võib jätta kaebuse läbi vaatamata, kui kaebaja ei esita kohtu poolt nõutud tõendit, selgitust või vastust või kui kaebaja jätab kohtu poolt määratud tähtaja jooksul kõrvaldamata sellise menetlusdokumendis esineva puuduse, mille täitmata jätmine takistab asja läbivaatamist.

(2) Kohus võib jätta kaebuse läbi vaatamata, kui:

- 1) kaebaja on taotlenud asjas istungi korraldamist ja kohtuistungile ei ilmu ei kaebaja ega tema esindaja või

2) kohus on kohustanud kaebajat ilmuma istungile isiklikult ja kaebaja ei ilmu kohtuistungile.

§ 145. Kaebuse läbi vaatamata jätmise piirangud

Kohus ei jäta käesoleva seadustiku §-s 144 sätestatud juhul kaebust läbi vaatamata, kui:

- 1) vastustajal või kolmandal isikul on mõjuv põhjus nõuda asja läbivaatamist ja asja on võimalik lahendada kaebajalt nõutud tõendi, selgituse või vastuse või tema osavõtuta;
- 2) kaebajale ei ole kohtu korraldus tõendi, selgituse või vastuse esitamiseks nõuetekohaselt teatavaks tehtud või kaebajat ei kutsutud nõuetekohaselt kohtusse;
- 3) kaebajat ei ole hoiatatud kohtule vastamata jätmise või istungile ilmumata jätmise tagajärgede eest;
- 4) kaebaja on enne vastamiseks antud tähtaja möödumist või enne kohtuistungit kohtule teatanud vastamata või istungile ilmumata jäämise mõjuvast põhjusest ja seda põhistanud või
- 5) vastustaja on võtnud kaebuse õigeks.

§ 146. Menetluse uuendamine ja taastamine

(1) Kui käesoleva seadustiku § 143 lõikes 1 sätestatud juhul lõpetati kohtuistungil asja sisuline arutamine, uuendab kohus asja arutamise määрусega, kui istungilt puudunud pool või kolmas isik taotleb seda enne otsuse või muu menetlust lõpetava lahendi tegemist ning tal oli istungile ilmumata jätmiseks mõjuv põhjus ja ta ei saanud sellest õigel ajal kohtule teatada.

(2) Kui kaebus jäeti käesoleva seadustiku § 144 alusel läbi vaatamata, võib kaebaja 14 päeva jooksul kaebuse läbi vaatamata jätmise määрусega kättetoimetamisest arvates taotlema, et kohus taastaks asja menetluse, kui tal oli vastamata või istungile ilmumata jätmiseks mõjuv põhjus ja ta ei saanud sellest õigel ajal kohtule teatada. Kui kaebuse läbi vaatamata jätmise määрус tuleb kätte toimetada väljaspool Eesti Vabariiki või avalikult, võib menetluse taastamist taotlema 28 päeva jooksul määрусega kättetoimetamisest arvates. Menetluse taastamise korral jätkub menetlus taastatud osas olukorras, milles see oli enne kaebuse läbi vaatamata jätmist.

(3) Menetluse uuendamiseks või taastamiseks ei ole vaja esitada ega põhistada mõjuvat põhjust, kui kohtu korraldust vastamiseks või kohtukutset ei ole menetlusosalisele ega tema esindajale allkirja vastu üle antud või elektrooniliselt kätte toimetatud või kui kaebus jäeti läbi vaatamata õigusvastaselt.
[RT I, 31.12.2014, 1- jõust. 10.01.2015]

§ 147. Uuendamise ja taastamise piirangud

(1) Menetluse võib jätta taastamata või uuendamata, kui sama menetlusosaline on jätnud korduvalt kohtule tähtaegselt vastamata või on kohtuistungilt korduvalt puudunud muul kui käesoleva seadustiku § 146 lõikes 3 sätestatud põhjusel.

(2) Kui menetlusosaline puudus istungilt muul kui käesoleva seadustiku § 146 lõikes 3 sätestatud põhjusel, võib menetluse jätta uuendamata ka siis, kui see kahjustaks ebaproportsionaalselt avalikku huvi või teiste menetlusosaliste õigust asja arutamisele mõistliku aja jooksul.

§ 148. Taotluse lahendamine

(1) Käesoleva seadustiku § 146 lõike 1 või 2 alusel esitatud menetluse uuendamise või taastamise taotlus lahendatakse määрусega. Kohus võib taotluse kohta vabas vormis küsida poolte ja kolmandate isikute seisukohta, kui see on viivitamata võimalik.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud määрусega peale võib esitada määрусkaebuse, kusjuures määрусkaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määрусega peale võib esitada määрусkaebuse Riigikohtule. Menetluse ebaõigele taastamisele ega uuendamisele ei saa tugineda hiljem menetluses tehtud lahendi peale kaevates.

§ 149. Menetluses osalemata jätmise ja kohtuistungilt lahkumise

Kohtuistungil menetluses osalemata jätmise ja kohtuistungilt lahkumise suhtes kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 421.

§ 150. Mõjuv põhjus

(1) Mõjuv põhjus kohtule vastamata jätmiseks või kohtuistungile ilmumata jätmiseks ja sellest teatamata jätmiseks on eelkõige liikluskatkestus, menetlusosalise ootamatu haigestumine või lähedase surm või ootamatu raske haigus, mille tõttu menetlusosaline ei saanud kohtule vastata või kohtusse ilmuda ega volitada selleks esindajat.

(2) Haiguse põhistamiseks, mis takistas kohtule vastamast või kohtuistungile ilmumast, esitab menetlusosaline või tema esindaja kohtule tõendi, millest nähtub, et haigust saab lugeda kohtule vastamise või

kohtuistungile ilmumise takistuseks. Tõendi vormi ning selle väljaandmise tingimuste suhtes kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 422 lõike 2 alusel kehtestatud korda.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud tõend või selle puudumine ei välista haiguse või selle puudumise kindlakstegemist muude tõenditega.

16. peatükk

Kaebuse läbi vaatamata jätmine ja menetluse lõpetamine

§ 151. Kaebuse läbi vaatamata jätmise alused

- (1) Kohus jätab määrusega kaebuse läbi vaatamata, kui:
- 1) pärast kaebuse menetlusse võtmist ilmnevad käesoleva seadustiku § 121 lõikes 1 sätestatud asjaolud;
  - 2) kaebaja ei täida kohtu nõuet leida endale tõlk või eesti keelt oskav esindaja;
  - 3) kaebaja ei ole kohtu määratud ajaks tasunud riigilõivu või tasu menetlusdokumendi tõlkimise eest.
- (2) Kohus võib jätta määrusega kaebuse läbi vaatamata, kui:
- 1) pärast kaebuse menetlusse võtmist ilmnevad käesoleva seadustiku § 121 lõikes 2 sätestatud asjaolud;
  - 2) kaebuses märgitud ega kaebaja registrijärgsel aadressil ei ole võimalik kaebajale kohtunõuet või kohtukutset ka korduval katsel kätte toimetada ja kaebaja ei ole kohtule teatanud oma aadressi muutumisest;
  - 3) kaebaja ei vasta nõuetekohaselt kohtu nõudele või puudub kohtuistungilt käesoleva seadustiku §-s 144 sätestatud tingimustel.

§ 152. Menetluse lõpetamise alused

- (1) Kohus lõpetab määrusega menetluse:
- 1) kui kaebaja on halduskohtule varem juba esitanud kaebuse sama nõudega samal alusel ning selle kohta on jõustunud kohtuotsus või kohtumäärus menetluse lõpetamise kohta;
  - 2) kaebetähtaja ületamise korral vastavalt käesoleva seadustiku § 124 lõikele 2;
  - 3) kui kohus võtab vastu kaebusest loobumise või kinnitab kompromissi;
  - 4) kui kaebuses vaidlustatud haldusakt on kehtetuks tunnistatud või kaebuses nõutav haldusakt on antud või toiming tehtud;
  - 5) poole surma või lõppemise korral, kui õigussuhe, milles vaidlus on tekkinud, ei võimalda õigusjärglust.
- (2) Kohus ei lõpeta menetlust käesoleva paragrahvi lõike 1 punkti 4 alusel, vaid jätkab menetlust haldusakti õigusvastasuse või haldusakti andmata või toimingu tegemata jätmise õigusvastasuse tuvastamiseks, kui see on vajalik kaebaja õiguste kaitseks ja kaebaja seda taotleb.

(3) Kui käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud asjaolud ilmnevad enne kaebuse menetlusse võtmist, lõpetatakse menetlus kaebust menetlusse võtmata.
[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 153. Kaebusest loobumine

- (1) Kaebajal on õigus kaebusest loobuda kuni kaebuse kohta tehtud lõpliku lahendi jõustumiseni, esitades selleks avalduse. Kui kaebajal puudub halduskohtumenetluses teovõime, ei võta kohus vastu kaebaja seadusliku esindaja loobumist kaebusest ja määrab talle uue esindaja, kui kaebusest loobumine on ilmselges vastuolus kaebaja huvidega.
- (2) Kui kaebusest loobumise avaldus esitatakse väljaspool kohtuistungit, teatab kohus enne menetluse lõpetamise otsustamist vastustajale ja kolmandatele isikutele avalduse esitamisest, määrates neile vastamise tähtaja. Kui vastustaja või kolmas isik soovib menetluskulude väljamõistmist kaebajalt, peab ta seda vastuses taotlema ja esitama kuludokumendid.

§ 154. Kompromiss

- (1) Pooled võivad kuni kaebuse kohta tehtud lõpliku lahendi jõustumiseni lõpetada menetluse kompromissiga. Kui kompromiss piirab kolmanda isiku õigusi, peab kompromissiga nõustuma ka kolmas isik. Kohus ei kinnita kompromissi, kui see on õigusvastane, riivab menetlusse kaasamata isiku õigusi või kui kompromissi ei ole võimalik täita.
- (2) Kokkuleppe sõlmimine kohtu kinnitatud kompromissina asendab kokkuleppe notariaalset tõestamist. Kompromiss võib olla tingimuslik.
- (3) Kui kompromiss sisaldab tsiviilõiguslike tingimusi, kohaldatakse selle suhtes täiendavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 430 lõikeid 8 ja 9.
- (4) Kohus peab kogu menetluse vältel tegema kõik endast sõltuva, et asi või selle osa lahendataks kompromissiga või muul viisi menetlusosaliste kokkuleppel, kui see on kohtu hinnangul mõistlik. Kohus võib selleks muu hulgas esitada menetlusosalistele kompromissi projekti või kutsuda menetlusosalised isiklikult

kohtusse, samuti teha neile ettepaneku vaidluse kohtuväliseks lahendamiseks või käesoleva seadustiku 14. peatüki 5. jaos sätestatud lepitusmenetluse läbiviimiseks.

§ 155. Kaebuse läbi vaatamata jätmise ja menetluse lõpetamise kord

(1) Kaebuse läbi vaatamata jätmise määrukses märgitakse võimaluse korral, kuidas kõrvaldada asja läbivaatamist takistav asjaolu. Kui kaebajat ei esinda advokaat, selgitab kohus talle enne menetluse lõpetamise määruks teadmist menetluse lõpetamise tagajärgi.

(2) Kui kohus leiab, et kaebus tuleb jätta läbi vaatamata seetõttu, et vaidluse lahendamine kuulub tsiviil-, kriminaal- või väärtetoasju lahendava kohtu pädevusse, kuid see kohus on eelnevalt leidnud, et sama vaidluse lahendamine ei kuulu tema pädevusse, määrab vaidluse lahendamiseks pädeva kohtu Riigikohus tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-s 711 sätestatud korras.

(3) Kui kaebuse jätab läbi vaatamata või menetluse lõpetab kõrgema astme kohus, tühistab ta ühtlasi määrukses alama astme kohtu lahendi. Kui kaebuse jätab läbi vaatamata või menetluse lõpetab asja lahendanud kohus edasikaebetähtaja jooksul esitatud avalduse alusel, tühistab ta asjas tehtud lahendi.

(4) Kaebusest loobumise võtab vastu ja kompromissi kinnitab kohus määrukses, millega ta ühtlasi lõpetab asja menetluse. Kompromissi kinnitamise määrukses märgitakse kompromissi tingimused. Kui kohus ei võta loobumist vastu või ei kinnita kompromissi, teeb ta selle kohta põhjendatud määruks. Enne kaebusest loobumise vastuvõtmist selgitab kohus kaebajale kaebusest loobumise tagajärgi. Enne kompromissi kinnitamist selgitab kohus kaebajale ja kolmandale isikule kompromissi tagajärgi.

(5) Halduskohtu või ringkonnakohtu määrukses peale, millega kaebus jäetakse läbi vaatamata, millega menetlus lõpetatakse või millega keeldutakse kaebusest loobumise vastuvõtmisest või kompromissi kinnitamisest, võib esitada määrukskaebuse, kusjuures määrukskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrukses peale võib esitada määrukskaebuse Riigikohtule.

(6) Kaebuse läbi vaatamata jätmisel ja menetluse lõpetamisel on käesoleva seadustiku §-s 43 sätestatud tagajärjed.

17. peatükk Kohtulahend

1. jagu Kohtuotsus

§ 156. Kohtuotsus kui sisuline lahend

(1) Kohtuotsus on kohtumenetluse tulemusena tehtud kohtulahend, millega lahendatakse kaebus sisuliselt.

(2) Kohtuotsuse suhtes kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-des 435, 441, 446 ja 447 ning tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seaduse § 2² lõikes 2 sätestatud. [RT I, 29.06.2012, 3- jõust. 01.01.2013]

§ 157. Otsuse seaduslikkus ja põhjendatus

(1) Kohtuotsus peab olema seaduslik ja põhjendatud.

(2) Kohus võib tugineda otsust tehes üksnes asjas kogutud tõenditele, mida pooltel ja kolmandatel isikutel oli võimalik uurida, ja asjaoludele, mille kohta oli pooltel ja kolmandatel isikutel võimalik oma arvamust avaldada. Kui kohus hindab esiletoodud asjaolu otsuses menetlusosalistest erinevalt, peab ta eelnevalt olema juhtinud sellisele võimalusele menetlusosaliste tähelepanu ja andnud neile võimaluse avaldada oma seisukoht.

(3) Kui asi vaadati läbi kohtuistungil, ei või kohus oma otsust rajada tõendile, mida istungil ei uuritud.

(4) Kui tõendit uuriti ja hinnati eelnevas haldusmenetluses, sealhulgas vaidemenetluses, võib kohus jätta tõendi uuesti uurimata ja hindamata, välja arvatud juhul, kui kaebaja vaidlustab haldusaktis või vaideotsuses tuvastatud asjaolu ning kohus peab tõendi uut uurimist ja hindamist vajalikuks.

§ 158. Otsuse tegemisel lahendatavad küsimused

(1) Otsust tehes hindab kohus tõendeid, otsustab, millised asjaolud on tuvastatud, millist õigusakti tuleb asjas kohaldada ja kas kaebus kuulub rahuldamisele. Kui asjas on esitatud mitu nõuet, teeb kohus otsuse kõigi nõuete kohta.

(2) Kui seadus ei sätesta teisiti, teeb kohus asjaolud kindlaks kohtuotsuse tegemise aja seisuga. Haldusakti ja toimingu õiguspärasust hindab kohus haldusakti andmise või toimingu tegemise aja seisuga.

(3) Kaalutusõiguse alusel antud haldusakti või tehtud toimingu õiguspärasust hinnates kontrollib kohus ka kaalutusõiguse piiride ja eesmärgi ning muude kaalutusreeglite järgimist haldusorgani poolt. Kohus ei hinda eraldivõetuna kaalutusotsuse otstarbekust. Kohus ei teosta haldusakti või toimingu õiguspärasust kontrollides kaalutusõigust haldusorgani eest.

(3¹) Rahvusvahelise kaitse andmisest keeldumise otsuse õiguspärasust hindab halduskohus kohtuotsuse tegemise aja seisuga. Rahvusvahelise kaitse asjades võib vastustaja enda kaalutlusi rahvusvahelise kaitse andmisest keeldumise kohta kohtumenetluses täiendada.

[RT I, 06.04.2016, 1- jõust. 01.05.2016]

(4) Kohus jätab asja lahendamisel kohaldamata seaduse või muu õigustloova akti, kui see on vastuolus Eesti Vabariigi põhiseadusega või Euroopa Liidu õigusega.

(5) Kohus määrab otsuses kindlaks ka menetluskulude jaotuse ja menetlusosalistelt väljamõistetavad menetluskulud.

§ 159. Õigeksvõtt

(1) Kui vastustaja võtab kohtuistungil või kohtule esitatud avalduses kaebuse õigeks, rahuldab kohus kaebuse.

(2) Kaebuse õigeksvõtmine kohtuistungil protokollitakse.

(3) Kui kaebuse õigeksvõtmine on kohtule esitatud kirjalikus avalduses, lisatakse avaldus toimikusse. Kui vastustaja avaldab kaebuse õigeksvõtmise kohtule eelmenetluses, lahendab kohus asja kohtuistungit pidamata.

(4) Kohus ei võta õigeksvõttu vastu, kui kolmas isik ei nõustu õigeksvõetud kaebuse rahuldamisega. Sellisel juhul teeb kohus põhjendatud määruse ja asja lahendamine jätkub üldises korras. Kohus selgitab kolmandale isikule, et õigeksvõetud kaebuse rahuldamisega mittenoustumisel võivad kaebaja menetluskulud jääda käesoleva seadustiku § 108 lõike 5 alusel kolmanda isiku kanda.

§ 160. Otsuse sisu

(1) Otsus koosneb sissejuhatausest, resolutsioonist, selgitustest ning kirjeldavast ja põhjendavast osast.

(1¹) Otsusele, millega kohustatakse menetlusosalist tasuma Eesti Vabariigile rahasumma tulenevalt nõudest, mis ei ole tekkinud riigi ega riigi haldusorgani osalemisest kohtus menetlusosalisena, võib kohus eraldi dokumendis lisada nõude tasumiseks vajalikud andmed.

[RT I, 21.06.2014, 11- jõust. 01.07.2014]

(1²) Käesoleva paragrahvi lõikes 1¹ nimetatud nõude täitmiseks vajalike andmete loetelu ja nende vormistamisele esitatavad tehnilised nõuded kehtestab valdkonna eest vastutav ministermäärusega.

[RT I, 21.06.2014, 11- jõust. 01.07.2014]

(2) Kohus võib otsusest kirjeldava ja põhjendava osa välja jätta. Sel juhul tuleb otsuses märkida, et kohus täiendab otsust vastavalt käesoleva seadustiku § 170 lõikele 2, kui menetlusosaline teatab kümne päeva jooksul otsuse avalikult teatavastegemisest arvates kohtule soovist esitada otsuse peale apellatsioonkaebus.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(3) Kirjeldava ja põhjendava osata otsust ei või teha, kui mõni menetlusosalistest on menetluse ajal taotlenud, et otsus tehtaks koos kirjeldava ja põhjendava osaga.

§ 161. Otsuse sissejuhatus

Otsuse sissejuhatauses märgitakse:

- 1) et otsus tehakse Eesti Vabariigi nimel;
- 2) otsuse teinud kohtu nimetus;
- 3) otsuse teinud kohtukoosseis;
- 4) otsuse avalikult teatavastegemise aeg ja koht;
- 5) haldusasja number;
- 6) vaidluse eseme üldine kirjeldus;
- 7) menetlusosaliste ja nende esindajate nimed;
- 8) viimase kohtuistungil aeg või viide asja lahendamisele kirjalikus menetluses või lihtmenetluses.

§ 162. Otsuse resolutsioon

(1) Otsuse resolutsiooniga lahendab kohus selgelt ja ühemõtteliselt kaebuse nõuded ja menetlusosaliste veel lahendamata taotlused.

(2) Kui kohus jätab haldusasjas seaduse või muu õigustloova akti kohaldamata selle vastuolu tõttu põhiseadusega või Euroopa Liidu õigusega, tehakse selle kohta märges resolutsioonis.

(3) Vajaduse korral määrab kohus otsuse resolutsioonis kindlaks otsuse täitmise tingimused ja esialgse õiguskaitsega seotud küsimused.

(4) Resolutsioon peab olema arusaadav ja täidetav ka otsuse muude osadeta. Resolutsioon peab olema selgelt eristatav otsuse muudest osadest.

§ 163. Otsuse selgitused

Resolutsiooni juures esitatakse kohtu selgitused. Otsuse selgitustes märgitakse otsuse edasikaebamise kord ja tähtajad, sealhulgas kohus, kuhu edasikaebuse saab esitada, samuti muud seaduses sätestatud selgitused.

§ 164. Otsuse kirjeldav osa

Otsuse kirjeldavas osas märgitakse loogilises järjekorras lühidalt ja olulist sisu esile tuues haldusasja ja senise menetluse kirjeldus, kaebuses esitatud nõuded ja menetlusosaliste poolt nende kohta esitatud väited ja vastuväited.

§ 165. Otsuse põhjendav osa

(1) Otsuse põhjendavas osas märgitakse:

- 1) kohtulikul uurimisel tõendatuks tunnistatud asjaolud ja tõendid, millele kohus asjaolu tõendatuks tunnistamisel tugineb;
- 2) asjas kogutud tõendid, mida kohus ei pea usaldusväärseks või asjassepuutuvaks, koos põhjendusega, miks kohus ei pea neid usaldusväärseks või asjassepuutuvaks;
- 3) asjaolud, mille kohus on tunnistanud üldtuntuks, koos põhjendusega, miks kohus peab neid üldtuntuks;
- 4) põhjendused, miks kohus ei nõustu menetlusosaliste väidetega;
- 5) õigus, mida kohus kohaldas;
- 6) kohtu järeldused.

(2) Kui kaebus jääb rahuldamata ning kaebaja poolt kohtumenetluses esitatud väitega mittenoustumist või tema viidatud tõendi arvestamata jätmist on vaidlustatud haldusaktis või kaebuse nõude kohta tehtud vaideotsuses juba põhjendatud ja kohus järgib seda põhjendust, ei pea kohus seda põhjendust oma otsuses kordama, vaid võib viidata põhjendusega nõustumisele.

§ 166. Menetlusosaliste andmed

(1) Otsusest peavad nähtuma ka menetlusosaliste asendamine ja varasemad menetlusosalised.

(2) Otsuses märgitakse menetlusosaliste nimed ja vajaduse korral isiku- või registrikoodid. Füüsilise isiku isikukoodi puudumisel märgitakse otsuses tema sünniaeg. Juriidilise isiku registrikoodi puudumisel märgitakse otsuses vajaduse korral viide juriidilise isiku õiguslikule alusele.

§ 167. Otsus rahasumma väljamõistmiseks

(1) Kui kaebaja taotleb rahasumma väljamõistmist või väljamaksmiseks kohustamist, määrab kohus kaebuse rahuldamise korral otsuses kindlaks rahasumma suuruse. Kohus võib vastustajale teha ettekirjutuse väljamaksmisele kuuluva rahasumma kindlaksmääramiseks ja väljamaksmiseks, kui rahasumma kindlakstegemine kohtu poolt nõuaks suurt ajakulu. Ettekirjutuses määrab kohus summa kindlaksmääramise ja väljamaksmise üldtingimused.

(2) Kui vastustajaks on riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse ametiisik või kollegiaalorgan, mõistetakse summa välja asutuselt, kes teenindab ametiisikut või kollegiaalorganit või on muul viisil temaga kõige rohkem seotud.

(3) Viivise või intressi nõude võib koos põhinõudega rahuldada selliselt, et viivis või intress mõistetakse otsuses välja kindla summana või täielikult või osaliselt protsendina põhinõude täitmisest.

§ 168. Otsuse täitmise tingimused

(1) Kohus võib kaebuse rahuldamisel määrata otsuse resolutsioonis kindlaks otsuse täitmise tähtaja või muud olulised otsuse täitmise tingimused, tagades menetlusosalistele õiguse esitada selles küsimuses oma seisukoht. Samuti võib kohus määrata, et otsuse täitmine tagatakse mõne esialgse õiguskaitse vahendiga või et esialgset õiguskaitset kohaldatakse kuni otsusega tühistatava haldusakti asemel uue haldusakti andmiseni.

(1¹) Rahasumma väljamõistmist puudutavas osas tuleb kohtuotsus täita 30 päeva jooksul otsuse jõustumisest arvates, välja arvatud juhul, kui otsus kuulub viivitamata täitmisele või otsus näeb ette teistsuguse tähtaja. [RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(2) Kohus võib määrata otsuse viivitamata täitmisele käesoleva seadustiku §-s 247 sätestatud tingimustel ja korras.

§ 169. Otsus lihtmenetluses

(1) Käesoleva seaduse § 133 lõigetes 1 ja 2 nimetatud juhul asja läbivaatamisel lihtmenetluses võib kohus teha otsuse kirjeldava ja põhjendava osata, kui on täidetud kõik järgmised tingimused: [RT I, 11.03.2023, 3- jõust. 21.03.2023]

- 1) kaebus jääb rahuldamata;
- 2) põhjendused kaebaja poolt kohtumenetluses esitatud väidetega mittenõustumise ja tema viidatud tõendite arvestamata jätmise kohta sisalduvad ammendavalt ja selgelt haldusaktis, vaideotsuses või kaebuse kohta esitatud vastuses;
- 3) kohus järgib käesoleva lõike punktis 2 viidatud põhjendusi, otsudes otsuses nendega nõustumisele, käesolevale lõikele ja dokumendile, kus põhjendused sisalduvad.

(2) Käesoleva seaduse § 133 lõigetes 1 ja 2 nimetatud juhul asja läbivaatamisel lihtmenetluses võib kohus teha otsuse esmalt avalikult teatavaks ilma kirjeldava ja põhjendava osata, muu hulgas kuulutada suuliselt üksnes kohtuotsuse resolutsiooni. Resolutsioonina vormistatud otsust täiendab kohus kirjeldava ja põhjendava osaga, kui menetlusosaline teatab kohtule 15 päeva jooksul otsuse resolutsiooni avalikult teatavastegemisest arvates soovist esitada otsuse peale apellatsioonkaebus. Apellatsioonkaebuse esitamise soovi ei pea põhjendada. Selline otsus tuleb tervikuna avalikult teatavaks teha 30 päeva jooksul soovi esitamisest arvates. Kui kohtuotsuse avalikult teatavastegemise aega ei teatatud kohtuistungil või kui kohtuotsuse avalikult teatavastegemise aeg teatati kohtuistungil, millelt puudumiseks oli menetlusosalisel mõjuv põhjus, ning menetlusosalisele ei ole teadet kohtuotsuse teatavastegemise aja kohta eelnevalt kätte toimetatud, hakkab apellatsioonkaebuse esitamise soovist teatamise tähtaeg kulgema otsuse resolutsiooni kättetoimetamisest arvates. [RT I, 11.03.2023, 3- jõust. 21.03.2023]

(3) Kui menetlusosaline ei teata tähtaja jooksul kohtule soovist esitada otsuse peale apellatsioonkaebus, loetakse ta apellatsioonkaebuse esitamise õigusest loobunuks. [RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 170. Täiendav otsus

(1) Asja otsustanud kohus võib menetlusosalise taotlusel või omal algatusel teha täiendava otsuse, kui:

- 1) mõni esitatud nõue või taotlus on jäänud otsuse resolutsioonis lahendamata;
- 2) otsuse resolutsioon ei ole arusaadav või täidetav, eelkõige kui on jäänud märkimata väljamõistatud rahasumma suurus või selle kindlaksmääramise ja väljamaksmise üldtingimused, või kui on jäänud piisava täpsusega märkimata haldusakti või toimingu sisu, mille vastustaja on kohustatud andma või tegema;
- 3) kohus ei ole jaotanud menetluskulu või ei ole märkinud menetlusosaliselt väljamõistatud menetluskulu summat.

(2) Kirjeldava või põhjendava osata tehtud otsust täiendab kohus puuduva osaga, kui menetlusosaline teatab kümne päeva jooksul otsuse avalikult teatavastegemisest arvates halduskohtule soovist esitada otsuse peale apellatsioonkaebus. Apellatsioonkaebuse esitamise soovi ei pea põhjendada. Otsuse täiendamine lahendatakse kirjalikus menetluses ja teistele menetlusosalistele otsuse täiendamisest ei teatata. Otsus tuleb tervikuna avalikult teatavaks teha 30 päeva jooksul soovi esitamisest arvates. Kui kohtuotsuse avalikult teatavastegemise aega ei teatatud kohtuistungil või kui kohtuotsuse avalikult teatavastegemise aeg teatati kohtuistungil, millelt puudumiseks oli menetlusosalisel mõjuv põhjus, ning menetlusosalisele ei ole teadet kohtuotsuse teatavastegemise aja kohta eelnevalt kätte toimetatud, hakkab apellatsioonkaebuse esitamise soovist teatamise tähtaeg kulgema täiendava otsuse kättetoimetamisest arvates. [RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(3) Kui menetlusosaline ei ole kohtule käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud tähtaja jooksul teatanud soovist kirjeldava ja põhjendava osata otsuse peale apellatsioonkaebust esitada, loetakse, et ta on apellatsiooniõigusest loobunud.

(4) Täiendava otsuse suhtes kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 448 lõikeid 4, 5 ja 6.

(5) Täiendava otsuse tegemise taotluse võib esitada 15 päeva jooksul otsuse avalikult teatavastegemisest arvates. Kui kohtuotsuse avalikult teatavastegemise aega ei teatatud kohtuistungil või kui kohtuotsuse avalikult teatavastegemise aeg teatati kohtuistungil, millelt puudumiseks oli menetlusosalisel mõjuv põhjus, ning

menetlusosalisele ei ole teadet kohtuotsuse teatavakstegemise aja kohta eelnevalt kätte toimetatud, hakkab täiendava otsuse tegemise taotluse esitamise tähtaeg kulgema kohtuotsuse kätetoimetamisest arvates. Täiendav otsus või täiendava otsuse tegemisest keeldumise määрус tuleb teha 15 päeva jooksul taotluse esitamisest arvates. Kohus võib omal algatusel teha täiendava otsuse 20 päeva jooksul otsuse avalikult teatavakstegemisest arvates.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 171. Vaheotsus ja osaotsus

(1) Kohus võib teha vaheotsuse nõude sisulisel lahendamisel tähtsust omava asjaolu kohta, kui see aitab kaasa asja kiiremale ja väiksemate kuludega lahendamisele.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(2) Vaheotsus on edasikaebamise tähenduses samane lõppotsusega. Vaheotsuse jõustumisel jätkab kohus menetlust muude asjaolude üle ja teeb nende kohta lõppotsuse. Kui kohus tunnustab nõude põhjendamatust, teeb ta lõppotsuse ja asja edasi ei menetle.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(3) Kui ühte menetlusse on ühendatud mitu omavahel seotud iseseisvat nõuet või kui ühes kaebuses esitatud mitmest nõudest on üks nõue või osa ühest nõudest lõplikuks otsustamiseks valmis, võib kohus teha neist igatühe kohta eraldi otsuse, kui see kiirendab asja läbivaatamist. Lahendamata nõuete osas jätkab kohus menetlust.

§ 172. Taotluste lahendamine

(1) Kui pärast otsuse tegemist, kuid enne selle jõustumist ja asjas edasikaebuse esitamist esitatakse taotlus kaebuse läbi vaatamata jätmiseks või asja menetluse lõpetamiseks, sealhulgas kaebusest loobumise või kompromissi sõlmimise tõttu, või esitatakse esialgse õiguskaitse taotlus või muu sellesarnane taotlus, lahendab taotluse lahendi teinud kohus. Kaebuse läbi vaatamata jätmise või menetluse lõpetamise korral tühistab kohus ühtlasi määrusega tehtud lahendi.

(2) Pärast edasikaebuse esitamist saab käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud toiminguid teha kõrgem kohus, isegi kui edasikaebust ei ole veel menetlusse võetud.

2. jagu Otsuse teatavakstegemine ja jõustumine

§ 173. Avalik teatavakstegemine

(1) Kohtuotsus tehakse avalikult teatavaks kohtukantsilei kaudu või kuulutamisega kohtuistungil tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-de 453 ja 454 kohaselt.

(2) Kui otsust ei tehta asja arutamist lõpetaval kohtuistungil, teatab kohus asja arutamist lõpetaval kohtuistungil, millal ja kuidas kohtuotsus avalikult teatavaks tehakse. Kui asi vaadatakse läbi kohtuistungit pidamata või menetlusosaline ei osalenud kohtuistungil, teatab kohus menetlusosalistele otsuse teatavakstegemise aja. Kohus teatab menetlusosalistele ka otsuse avalikult teatavakstegemise aja muutmisest.

(3) Otsuse võib hiljem kui 30 päeva pärast asja arutamise viimast istungit või kirjalikus menetluses taotluste ja dokumentide esitamiseks ettenähtud tähtpäeva möödumist avalikult teatavaks teha üksnes mõjuval põhjusel, eelkõige asja eriti suure mahu või erilise keerukuse tõttu. Otsuse avalikku teatavakstegemist ei või määrata hiljemaks kui 60 päeva pärast asja arutamise viimast istungit või kirjalikus menetluses taotluste ja dokumentide esitamiseks ettenähtud tähtpäeva möödumist. Otsuse teatavakstegemise tähtaja ületamine ei ole iseenesest otsuse tühistamise aluseks.

(4) Otsuse avalikult teatavakstegemise aeg ja selle muutmise avaldatakse viivitamata pärast selle aja kindlaksmääramist ka kohtu veebilehel, märkides haldusasja numbri, menetlusosaliste nimed ja vaidluse eseme üldise kirjelduse. Menetlusosalise nime ei avaldata, kui see on vajalik eraelu puutumatus kaitseks. Kinnises menetluses tehtud otsuse kohta avaldatakse üksnes otsuse avalikult teatavakstegemise aeg ja selle muutmise, haldusasja number ning märged, et menetlus on kinnine. Otsuse avalikult teatavakstegemise aeg eemaldatakse veebilehelt 30 päeva möödumisel otsuse avalikult teatavakstegemisest.

(5) Kohus võib põhjendatud määruse alusel tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 38 lõikes 1 või 2 nimetatud põhjusel avalikult teatavaks teha üksnes otsuse resolutsiooni. Sellisel juhul võib menetlusosaline lisaks otsuse kätetoimetamisele nõuda ka kohtuotsuse kinnitatud väljavõtet, mis sisaldab sissejuhatust ja resolutsiooni.

(6) Kohus võib otsuse avalikult teatavakstegemise aja jooksul teha esmalt teatavaks otsuse kirjeldava ja põhjendava osata, muu hulgas kuulutada suuliselt üksnes kohtuotsuse resolutsiooni või selle istungil dikteerida

ning suuliselt lühidalt selgitada otsuse põhjendusi. Kui kohus dikteerib otsuse resolutsiooni istungil, tehakse otsuse resolutsioon kirjalikult kohtukantselei kaudu kättesaadavaks hiljemalt istungile järgneval tööpäeval.

§ 174. Otsuse kättetoimetamine

Kohus toimetab otsuse viivitamata menetlusosalistele kätte.

§ 175. Otsuse avaldamine

- (1) Jõustunud kohtuotsus avaldatakse selleks ettenähtud kohas arvutivõrgus. See ei mõjuta otsuse jõustumist.
- (2) Sõltumata jõustumisest võib kohus avaldada kohtuotsuse käesoleva seadustiku §-s 89 sätestatud tingimustel igale isikule, kes seda taotleb.
- (3) Andmesubjekti taotlusel või kohtu algatusel asendatakse avaldatavas kohtuotsuses andmesubjekti nimi initsiaalide või tähemärgiga ning ei avaldata tema isikukoodi, sünniaega, registrikoodi, aadressi ega muid andmeid, mis võimaldavad teda üheselt identifitseerida. Riigi- või kohaliku omavalitsuse asutuse, avalikõigusliku juriidilise isiku või muu avaliku võimu kandja andmeid kohtulahendis ei varjata.
- (4) Kui otsus sisaldab delikaatseid isikuandmeid või muid andmeid, mille avaldamine võib oluliselt kahjustada isiku eraelu puutumatus, ning eraelu puutumatus kahjustamist ei ole võimalik vältida ka käesoleva paragrahvi lõikes 3 sätestatud järgides, avaldab kohus andmesubjekti taotlusel või omal algatusel otsuse ilma eraelu puutumatus kahjustavate andmeteta, avaldab üksnes otsuse resolutsiooni või ei avalda otsust.
- (5) Kui otsus sisaldab teavet, millele on seadusega ette nähtud muu juurdepääsupiirang, avaldab kohus huvitatud isiku taotlusel või omal algatusel otsuse andmeteta, mille kohta kehtib juurdepääsupiirang, avaldab üksnes otsuse resolutsiooni või ei avalda otsust.
- (6) Käesoleva paragrahvi lõigetes 2–5 nimetatud taotluse alusel kohtuotsuse osalise avaldamise või avaldamata jätmise kohta tehakse määrus. Kohus kuulab vajaduse ja võimaluse korral andmesubjekti enne määruse tegemist ära. Halduskohtu või ringkonnakohtu määruse peale, millega keelduti taotluse rahuldamisest, võib taotleja esitada määruskaebuse, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale võib esitada määruskaebuse Riigikohtule üksnes juhul, kui taotlus esitati pärast kohtumenetluse lõppemist. [RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 176. Otsuse jõustumise aeg

- (1) Kohtuotsus jõustub, kui seda ei saa tähtaega ennistamata enam vaidlustada muul viisil kui teistmisenetluses.
- (2) Kohtuotsuse tähtaegne vaidlustamine välistab otsuse jõustumise kuni edasikaebuse kohta tehtud kohtulahendi jõustumiseni. Otsuse osalise vaidlustamise korral jõustub otsus vaidlustamata osas. Kui otsuse vaidlustamise tähtaeg ennistatakse, loetakse, et otsus ei ole jõustunud.
- (3) [Kehtetu -RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]
- (4) Otsuse jõustumismärke teeb asja lahendanud halduskohtu kantselei tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 458 kohaselt.

§ 177. Otsuse jõustumise tagajärjed

- (1) Jõustunud kohtuotsus on menetlusosalistele kohustuslik osas, milles lahendatakse kaebuses esitatud nõue kaebuse aluseks olevatel asjaoludel.
- (2) Haldusakti tühistamise või tühisuse tuvastamise osas kehtib kohtuotsus kõigi isikute kohta.
- (3) Eeldatakse, et kohtuotsuse kirjeldav osa tõendab avaldusi, mida menetlusosalised menetluses tegid.
- (4) Massmenetluses tehtud jõustunud kohtuotsus kehtib ka isiku kohta, kes ei taotlenud tähtaegselt enda kaasamist menetlusse, kui teade massmenetluse kohta avaldati nõuetekohaselt ja kohus järgis isiku suhtes käesoleva seadustiku § 22 lõikes 2 sätestatud.
- (5) Jõustunud kohtuotsus kehtib ka isiku kohta, kes on saanud pärast kaebuse esitamist menetlusosalise õigusjärglaseks. Kui õigusjärglus on tingitud eseme omandamisest, ei kehti otsus õigusjärglase kohta, kes on omandanud vaidlusaluse eseme ega teadnud omandamise ajal kohtuotsusest või kaebuse esitamisest.

3. jagu

Määrus

§ 178. Määrus

- (1) Määrusega lahendab kohus menetlusosaliste menetluslikud taotlused ning juhib ja korraldab menetlust. Seaduses sätestatud juhul võib kohus asja lahendada määrusega.
- (2) Määruse kohta kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 464 ja 465.
- (3) Määrusele kohaldatakse otsuse kohta sätestatud, kui seadusest või määruse olemusest ei tulene teisiti.
- (4) Määruse, mille peale ei saa esitada määruskaebust, võib teha ka pealdisena menetlusosalise avaldusel, mis määrusega lahendatakse.

§ 179. Määruse teatavakstegemine ja jõustumine

- (1) Menetlusosalisele toimetatakse kätte:
  - 1) täitedokumendiks olev määrus;
  - 2) määrus, mille peale saab esitada määruskaebuse;
  - 3) määrus, millega isikule määratakse tähtaeg menetlustoimingu tegemiseks või millega määratakse kohtuotsuse avalikult teatavakstegemise aeg ja koht.
- (2) Kohtuotsuse avalikult teatavaks tegemise korras tehakse avalikuks määrus, millega kohus tagastab kaebuse, jätab kaebuse läbi vaatamata või lõpetab menetluse.
- (3) Määrus, mille peale saab esitada määruskaebuse, jõustub, kui seaduse järgi ei saa seda tähtaega ennistamata enam vaidlustada muul viisil kui teistmismenetluses või kui määruskaebus jäetakse jõustunud lahendiga rahuldamata või läbi vaatamata. Muu määrus jõustub selle kättetoimetamisel või teatavakstegemisel, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti.
- (4) Jõustunud määrus, millega kaebus tagastatakse või jäetakse läbi vaatamata või lõpetatakse menetlus, avaldatakse arvivõrgus vastavalt käesoleva seadustiku §-le 175.

4. osa Menetlus ringkonnakohtus

18. peatükk Apellatsioonimenetlus

1. jagu Apellatsioonkaebuse esitamine

§ 180. Apellatsiooni korras edasikaebamise õigus

- (1) Poolel ja kolmandal isikul on õigus halduskohtu otsuse peale apellatsiooni korras edasi kaevata ringkonnakohtusse, kui halduskohus on ebaõigesti kohaldanud materiaalõiguse normi, ebaõigesti hinnanud tõendeid või oluliselt rikkunud kohtumenetluse normi. Kohtuotsuse resolutsiooni vaidlustamata ei saa vaidlustada halduskohtu otsuse põhjendusi, välja arvatud juhul, kui põhjendused omavad iseseisvat mõju menetlusosalise õigustele või kohustustele.
- (2) Apellatsioonkaebuse võib esitada ka kohtumenetluse kaasamata jäänud isik, kui halduskohus otsustas tema seadusega kaitsitud õiguste ja vabaduste üle.
- (3) Apellatsioonkaebuse esitamise õigust ei ole, kui menetlusosaline on sellest loobunud käesoleva seadustiku § 169 lõike 3 ja § 170 lõike 3 kohaselt.
[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 181. Apellatsioonitähtaeg

- (1) Apellatsioonkaebus tuleb esitada 30 päeva jooksul otsuse avalikult teatavakstegemisest arvates. Kui kohtuotsuse avalikult teatavakstegemise aega ei teatatud kohtuistungil või kui kohtuotsuse avalikult

teatavakstegemise aeg teatati kohtuistungil, millelt puudumiseks oli menetlusosalisel mõjuv põhjus, ning menetlusosalisele ei ole teadet kohtuotsuse teatavakstegemise aja kohta eelnevalt kätte toimetatud, hakkab apellatsioonitähataeg kulgema kohtuotsuse kättetoimetamisest arvates. Kirjeldava või põhjendava osata tehtud otsuse täiendamise korral puuduva osaga vastavalt käesoleva seadustiku § 169 lõikele 2 ja § 170 lõikele 2 hakkab apellatsioonitähataeg uuesti kulgema tervikotsuse kättetoimetamisest arvates.
[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(2) Kui halduskohus tunnistas asja lahendamisel kohtuotsuse resolutsioonis kohaldamisele kuuluva õigustloova akti põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis selle kohaldamata, arvestatakse apellatsioonkaebuse esitamise tähtaega kohaldamata jäetud õigustloova akti kohta Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve korras tehtud lahendi kuulutamistest arvates.

(3) Kui apellatsioonkaebus esitatakse pärast apellatsioonitähataja möödumist, otsustab ringkonnakohus apellatsioonkaebuse tähtaja ennistamise käesoleva seadustiku §-s 71 sätestatud arvestades.

§ 182. Nõuded apellatsioonkaebusele

(1) Apellatsioonkaebus esitatakse kirjalikult kohtualluvuse järgsele ringkonnakohtule.

Apellatsioonkaebuses märgitakse:

- 1) menetlusosaliste nimed, aadressid ja seisund menetluses, samuti sidevahendite andmed;
- 2) apellatsioonkaebuse esitaja (edaspidi *apellant*) nimi, aadress ja sidevahendite andmed;
- 3) ringkonnakohtu nimetus;
- 4) kaevatava otsuse teinud halduskohtu nimetus, otsuse kuupäev ja haldusasja number;
- 5) apellatsioonkaebuse põhjendus, märkides ära, millist õigusnormi on halduskohus ebaõigesti kohaldanud või missuguse asjaolu on halduskohus ebaõigesti või ebapiisavalt tuvastanud ning milles selline õigusnormi rikkumine või asjaolu ebaõige või ebapiisav tuvastamine seisneb;
- 6) viide tõenditele, millega apellant soovib iga faktiväidet tõendada;
- 7) apellandi selgelt väljendatud taotlus, märkides ära, millises ulatuses apellant halduskohtu otsust vaidlustab ning missugust ringkonnakohtu lahendit apellant taotleb;
- 8) andmed riigilõivu tasumise kohta;
- 9) kas apellant soovib asja arutamist kohtuistungil. Kui apellant ei ole seda soovi märkinud, eeldatakse, et ta on nõus asja lahendamisega kirjalikus menetluses;
- 10) kaebusele lisatud dokumentide loetelu.

(2) Apellatsioonimenetluses uute tõendite esitamisel või uute tõendite kogumise taotlemisel tuleb märkida põhjendused, miks neid tõendeid ei saanud esitada või nende hankimist taotleda halduskohtus.

(3) Apellatsioonkaebuses ei saa esitada nõudeid, mida halduskohtus ei esitatud.

§ 183. Apellatsioonkaebuse muutmine

Apellant võib kuni apellatsioonitähataja lõpuni apellatsioonkaebust laiendada neile kohtuotsuse osadele, mida algselt ei vaidlustatud. Pärast apellatsioonitähataja möödumist võivad menetlusosalised esitada täiendavaid seisukohti ja põhjendusi.

§ 184. Vastuapellatsioonkaebuse esitamine

(1) Vastuapellatsioonkaebus on apellatsioonkaebus, mis esitatakse teise menetlusosalise poolt vastuseks esitatud apellatsioonkaebusele sellega ühiseks läbivaatamiseks.

(2) Vastuapellatsioonkaebusele kohaldatakse apellatsioonkaebuse kohta sätestatud, kui käesolevas paragrahvis sätestatud ei tulene teisiti. Vastuapellatsioonkaebuses võib vaidlustada ka kohtuotsuse neid osi, mille peale ei ole apellatsioonkaebuses kaevatud.

(3) Vastuapellatsioonkaebuse võib esitada 14 päeva jooksul apellatsioonkaebuse kättetoimetamisest arvates vastuapellatsioonkaebuse esitajale või ülejäänud apellatsioonitähataja jooksul, kui see on pikem kui 14 päeva.

(4) Pärast apellatsioonitähataja möödumist, kuid käesoleva paragrahvi lõikes 3 sätestatud 14-päevase tähtaja jooksul esitatud vastuapellatsioonkaebus jäetakse läbi vaatamata, kui apellant loobub apellatsioonkaebusest, kui seda ei võeta menetlusse või kui see jäetakse läbi vaatamata või kui asja menetlus lõpetatakse.

[RT I, 19.03.2015, 1- jõust. 29.03.2015]

2. jagu Apellatsioonkaebuse menetlemine

§ 185. Menetlussätete kohaldamine

(1) Apellatsioonimenetluses kohaldatakse esimese astme kohtu menetluse kohta kehtivaid sätteid, kui apellatsioonimenetluse kohta ei ole sätestatud teisiti või esimese astme kohtu menetluse kohta sätestatu ei ole vastuolus apellatsioonimenetluse olemusega.

(2) Ringkonnakohus võib asja lahendada kirjalikus menetluses või lihtmenetluses, arvestades käesoleva seadustiku 14. peatüki 3. ja 4. jaos sätestatud ning sõltumata sellest, millises menetluses oli asja lahendanud halduskohus. Ringkonnakohus ei vii läbi lepitusmenetlust.

§ 186. Toimiku väljanõudmine

[Kehtetu -RT I, 10.02.2023, 1- jõust. 01.04.2023]

§ 187. Apellatsioonkaebuse menetlusse võtmise otsustamine

(1) Pärast appellatsioonkaebuse saamist otsustab ringkonnakohus määrusega selle menetlusse võtmise või sellest keeldumise.

(2) Apellatsioonkaebuse menetlusse võtmisest keeldumisel tagastatakse appellatsioonkaebus määrusega läbivaatamatult. Apellatsioonkaebuse tagastamisel loetakse, et appellatsioonkaebust ei ole esitatud.

(3) Apellatsioonkaebus tagastatakse, kui:

- 1) appellatsioonkaebus ei allu sellele ringkonnakohtule;
- 2) appellatsioonkaebus on esitatud pärast appellatsioonitähataja möödumist ja ringkonnakohus ei ennista appellatsioonitähataega;
- 3) tasutud ei ole riigilõivu;
- 4) appellatsioonkaebuse apellandi nimel esitanud isik ei ole põhistanud oma esindusõiguse olemasolu;
- 5) appellatsioonkaebuses esitatud väidete õigsust eeldades ei saaks appellatsioonkaebust ilmselgelt rahuldada;
- 6) apellandil ei ole appellatsioonkaebuse esitamise õigust või kui asjas tehtav kohtuotsus ei saaks muutunud asjaolude tõttu enam ilmselgelt mõjutada tema õigusi või kohustusi;
- 7) appellatsioonkaebus ei vasta käesoleva seadustiku §-s 182 sätestatud nõuetele.

(3¹) Ringkonnakohus võib appellatsioonkaebuse tagastada, kui seadus võimaldab asja läbi vaadata lihtmenetluses ning asjaoludest tulenevalt on appellatsioonkaebuse rahuldamine ebatõenäoline.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(4) Kui appellatsioonkaebuse menetlusse võtmist takistava puuduse saab ilmselt kõrvaldada, jätab kohus määrusega appellatsioonkaebuse käiguta ja annab apellandile mõistliku tähtaja puuduse kõrvaldamiseks. Kui apellant jätab kohtu nõudmise tähtpäevaks täitmata, tagastab kohus appellatsioonkaebuse määrusega apellandile.

(5) Kui appellatsioonkaebus tagastatakse põhjusel, et asi ei allu sellele ringkonnakohtule, edastab kohus appellatsioonkaebuse kohtualluvuse järgi õigele ringkonnakohtule. Kaebus loetakse esitatuks selle esimesse ringkonnakohtusse saabumise ajast arvates. Sama regulatsiooni kohaldatakse ka juhul, kui appellatsioonkaebus esitatakse otsuse teinud halduskohtule.

(6) Kohus toimetab appellatsioonkaebuse tagastamise määruse menetlusosalistele kätte. Koos määrusega tagastab ringkonnakohus apellandile appellatsioonkaebuse koos lisadega.

(7) Määruse peale, millega kohus keeldub appellatsioonkaebust menetlusse võtmast, võib apellant esitada määruskaebuse Riigikohtule.

§ 188. Eelmenetluse toimingud

(1) Pärast appellatsioonkaebuse menetlusse võtmist ringkonnakohus:

- 1) toimetab teistele menetlusosalistele kätte appellatsioonkaebuse ära kirja koos lisadega ning nõuab appellatsioonimenetluse vastaspoolelt ja kaasatud haldusorganilt kohtu määratud tähtpäevaks vastuse appellatsioonkaebusele ning selgitab kolmandale isikule tema õigust appellatsioonkaebusele vastata;
- 2) selgitab teistele menetlusosalistele nende õigust appellatsioonkaebusele vastata, määrates selleks tähtaja, ning selgitab õigust esitada vastuappellatsioonkaebus;
- 3) toimetab teistele menetlusosalistele kätte appellatsioonkaebuse vastused;
- 4) lahendab enne kohtuistungit või kirjalikus menetluses enne otsuse tegemist lahendamist vajavad menetlusosaliste taotlused;
- 5) selgitab, kas asja lahendamine on võimalik kokkuleppega või muul viisil eelmenetluses;
- 6) küsib vajaduse korral menetlusosaliste täiendavaid seisukohti või kogub muid asja lahendamiseks vajalikke tõendeid;
- 7) kaasab vajaduse korral käesoleva seadustiku § 15 lõike 1 punktides 2 ja 3 sätestatud isikud.

(2) Pärast appellatsioonkaebuse menetlusse võtmist valmistab asja lahendamise ette ringkonnakohtu koosseisu määratud liige sellise põhjalikkusega, et asja saaks kohtuistungit korraldamisel lahendada ühel kohtuistungil.

(3) Kohtukoosseisu liige lahendab üksinda menetlusosaliste taotlused asja ettevalmistamisel ja teeb asja arutamist ettevalmistavad või muud korraldavad määrused. Tõendi vastuvõtmisest keeldumise otsustab kohtukoosseis.

§ 189. Vastus apellatsioonkaebusele

- (1) Vastuses apellatsioonkaebusele tuleb muu hulgas märkida:
- 1) kas apellatsioonkaebus on õigesti võetud ringkonnakohtu menetlusse;
  - 2) kas menetlusosaline nõustub apellatsioonkaebusega või vaidleb sellele vastu;
  - 3) vastuväited apellatsioonkaebuse taotluste ja põhjenduste kohta ning asjaolud, millele tuginetakse;
  - 4) menetlusosalise taotlused koos põhjendustega ja muude taotluse lahendamiseks vajalike andmetega;
  - 5) kas menetlusosaline soovib asja arutamist kohtuistungil, arvestades seda, et kui kohtuistungil asja arutamise soovi ei märgita, eeldatakse menetlusosalise nõusolekut kirjaliku menetlusega;
  - 6) uute asjaolude ja tõendite esitamise korral põhjendused selle kohta, miks neid ei esitatud halduskohtus.
- (2) Apellatsioonkaebuse vastuse toimetab kohus teistele menetlusosalistele koos lisatud dokumentide ärakirjadega kätte, kui ei saa eeldada, et dokument või selle ära kiri on menetlusosalisel olemas.

§ 190. Apellatsioonkaebuse läbi vaatamata jätmine

Kui käesoleva seadustiku § 187 lõikes 3 sätestatud asjaolud ilmnevad pärast apellatsioonkaebuse menetlusse võtmist apellatsioonimenetluse käigus, jäetakse apellatsioonkaebus käesoleva seadustiku § 187 lõigetes 4–7 sätestatud arvestades läbi vaatamata.

§ 191. Apellatsioonkaebusest loobumine

- (1) Apellant võib ringkonnakohtule esitatud avaldusega loobuda apellatsioonkaebusest asja arutamise lõpetamiseni, kirjaliku menetluse puhul aga kuni avalduste esitamiseks antud tähtaja möödumiseni. [RT I, 19.03.2015, 1- jõust. 29.03.2015]
- (2) Apellatsioonkaebusest loobumise korral loetakse, et apellant ei ole apellatsiooniastmes menetlustoiminguid teinud. Apellatsioonkaebusest loobumise korral ei saa apellant esitada enam uut apellatsioonkaebust sama apellatsioonieseme kohta ja kannab apellatsioonkaebusega seotud menetluskulud.
- (3) Kui teine menetlusosaline ei ole halduskohtu otsuse peale edasi kaevanud või kui vastuapellatsioonkaebus on esitatud pärast apellatsioonitähtaja möödumist, lõpetab ringkonnakohus määrusega apellatsioonimenetluse.
- (4) Kui apellatsioonitähtaja jooksul on apellatsioonkaebuse esitanud mitu menetlusosalist, lõpetatakse ainult selle apellatsioonkaebuse menetlus, millest loobuti.
- (5) Apellatsioonkaebusest loobumise kohta tehtud määruses märgib kohus apellatsioonkaebusest loobumise õiguslikud tagajärjed.
- (6) Apellatsioonkaebuse menetluse lõpetamise määruse peale, samuti määruse peale, millega ringkonnakohus ei võta vastu apellatsioonkaebusest loobumist, võib esitada määruskaebuse Riigikohtule.

§ 192. Halduskohtu otsuse tühistamine üksnes apellatsioonkaebuse põhjal

Ringkonnakohus võib otsustada asja üksnes apellatsioonkaebuse põhjal, kui kohus leiab, et halduskohtus rikkus oluliselt menetlusõiguse normi, mis vastavalt käesoleva seadustiku §-le 199 toob kaasa halduskohtu otsuse tühistamise. Sel juhul halduskohtu otsus tühistatakse ja asi saadetakse halduskohtusse uueks läbivaatamiseks.

§ 193. Istungi ja kirjalikus menetluses tehtava otsuse aja kindlaksmääramine

Pärast apellatsioonkaebuse menetlusse võtmist ning apellatsioonkaebusele vastuse saamist või vastamise tähtaja möödumist määrab ringkonnakohus kindlaks kohtuistungil või kirjalikus menetluses otsuse teatavastegemise aja ja asja läbivaatava kohtukoosseisu ning toimetab menetlusosalistele kätte kutse istungile või teeb kirjalikus menetluses tehtava otsuse teatavastegemise aja menetlusosalistele teatavaks.

§ 194. Asja arutamine ringkonnakohtu istungil

- (1) Ringkonnakohtu istungil teeb asja ettevalmistanud kohtunik asjast vajaduse korral ettekande, milles tutvustab vajalikus ulatuses halduskohtu otsust ning apellatsioonkaebuse ja vastuse sisu.
- (2) Pärast ettekannet kõneleb apellant, seejärel apellatsioonimenetluse vastaspool ja kolmandad isikud, kui kohus ei määra teisiti. Kohus võib kohtukõne kestust piirata. Menetlusosalisele ei või anda kohtukõneks aega vähem kui kümme minutit.
- (3) Kohus võib menetlusosalisi küsitleda.
- (4) Kui kohus arutab asja mõne menetlusosalise kohalolekuta, võib kohus esitada vajalikus ulatuses puuduva menetlusosalise seisukoha toimiku andmete põhjal.
- (5) Kohus võib menetlusosalistel lubada esineda lõppsõnaga.

§ 195. Apellandi istungilt puudumise tagajärjed

- (1) Ringkonnakohus võib jätta apellatsioonkaebuse läbi vaatamata, kui:
  - 1) apellant on taotlenud asjas istungi korraldamist, kuid tema ega tema esindaja ei ilmu kohtuistungile;
  - 2) kohus on kohustanud apellanti ilmuma istungile isiklikult, kuid apellant ei ilmu kohtuistungile.
- (2) Apellatsioonkaebust ei jäeta läbi vaatamata, kui:
  - 1) apellatsioonimenetluse vastaspoolel või kolmandal isikul on mõjuv põhjus nõuda asja läbivaatamist ja asja on võimalik lahendada ilma apellandi osavõtuta kohtuistungist;
  - 2) apellanti ei ole nõuetekohaselt kohtusse kutsutud või istungile ilmumata jätmise tagajärgede eest hoiatatud;
  - 3) apellant on enne kohtuistungit kohtule teatanud istungile ilmumata jätmise mõjuvast põhjusest ja seda põhistanud.

§ 196. Apellatsioonimenetluse uuendamine

- (1) Kui apellatsioonkaebus tagastati apellandile ringkonnakohtu nõudmistele vastamata jätmise tõttu käesoleva seadustiku § 187 lõike 4 kohaselt, uuendab ringkonnakohus apellandi taotlusel apellatsioonimenetluse, kui apellandil ei olnud mõjuval põhjusel võimalik täita kohtu nõudmisi määratud tähtaja jooksul ega taotleda vastamise tähtaja pikendamist.
- (2) Kui apellatsioonkaebus jäeti läbi vaatamata apellandi istungilt puudumise tõttu, on menetluse uuendamine ja taastamine võimalik käesoleva seadustiku §-s 146 sätestatud tingimustel.

3. jagu Ringkonnakohtu otsus

§ 197. Apellatsioonkaebuse läbivaatamise ulatus

- (1) Ringkonnakohus kontrollib apellatsiooni korras halduskohtu otsuse seaduslikkust ja põhjendatust üksnes apellatsioonkaebusega vaidlustatud ulatuses.
- (2) Ringkonnakohus ei ole seotud apellatsioonkaebuse õiguslike põhjendustega.

§ 198. Apellatsioonimenetluses arvestatavad asjaolud ja tõendid

- (1) Ringkonnakohus võtab apellatsioonkaebuse läbivaatamisel ja lahendamisel aluseks halduskohtu õiguspärasenes menetluses tuvastatud faktilised asjaolud, mille täiendavat tuvastamist ei pea ringkonnakohus vajalikuks. Kui see on asja õigeks lahendamiseks vajalik, võib ringkonnakohus halduskohtus esitatud tõendeid ja tuvastatud asjaolusid ümber hinnata.
- (2) Ringkonnakohus tuvastab halduskohtu otsuses tuvastamata asjaolusid ja hindab kohtuotsuses hindamata tõendeid juhul, kui:
  - 1) halduskohtus jättis esitatud tõendid või viidatud asjaolud põhjendamatult tähelepanuta;
  - 2) asjaolule või tõendile ei saanud halduskohtus tugineda kohtupoelse menetlusõiguse normi rikkumise tõttu;
  - 3) asjaolule või tõendile ei saanud varem viidata muul mõjuval põhjusel, muu hulgas põhjusel, et asjaolu või tõend tekkis või sai poolele teatavaks või kättesaadavaks pärast asja lahendamist halduskohtus ning menetlusosalise käitumist ei ole alust pidada pahauskseks.
- (3) Uue asjaolu ja tõendi esitamise lubatavust peab menetlusosaline põhistama. Kui põhjendusi ei esitata või kohus ei pea neid mõjuvaks, jätab kohus asjaolu või tõendi tähelepanuta, välja arvatud juhul, kui tõend on ilmselt vajalik asja õigemaks lahendamiseks. Enne uuele asjaolule või tõendile tuginemist ringkonnakohtu poolt peab menetlusosalistel olema võimalus selle suhtes oma seisukoha avaldamiseks.
- (4) Halduskohtus toimunud menetlusosalise omaksvõtt on siduv ka apellatsioonimenetluses.

§ 199. Menetlusõiguse normi rikkumise tagajärjed

- (1) Ringkonnakohus tühistab halduskohtu lahendi apellatsioonkaebuse ja vastuväidete põhjendustest olenemata ja saadab asja uueks arutamiseks halduskohtusse, kui:
  - 1) asja lahendas kohus (kohtunik), kellel seaduse järgi ei olnud õigust asja lahendada;
  - 2) kohtulahend on tehtud isiku suhtes, keda seaduse nõuete kohaselt kohtusse ei kutsutud;
  - 3) kohtunik ei ole otsusele alla kirjutanud või mõni kohtunik ei ole otsusele alla kirjutanud või otsusele on alla kirjutanud muu kui selles märgitud kohtunik;
  - 4) asjas puudub kohtuistungis protokoll;
  - 5) asja lahendas ebaseaduslik kohtukoosseis, muu hulgas kohtukoosseis, kuhu kuulunud kohtunik oleks pidanud ennast taandama.

(2) Ringkonnakohus võib apellatsioonkaebuse ja selle vastuväidete põhjendustest olenemata kohtulahendi tühistada ja saata asja uueks arutamiseks halduskohtule, kui:

- 1) kohus otsustas selle isiku õiguste ja kohustuste üle, keda asja arutamisele halduskohtus ei kaasatud ja kelle kaasamine apellatsioonimenetluses ei võimalda asja kiiremini ja õigemini lahendada;
- 2) otsust ei ole seaduse kohaselt olulises ulatuses põhjendatud ja ringkonnakohtul ei ole võimalik puudust kõrvaldada;
- 3) kohtumenetluse normide muid olulisi rikkumisi ei ole võimalik apellatsioonimenetluses kõrvaldada.

(3) Kui menetlusõiguse normi on oluliselt rikutud, kuid seda rikkumist ei ole võimalik kõrvaldada halduskohtus ega apellatsioonimenetluses, lahendab ringkonnakohus asja sisuliselt seda halduskohtule tagasi saatmata.

§ 200. Ringkonnakohtu õigused apellatsioonkaebuse lahendamisel

Ringkonnakohtul on apellatsioonkaebuse lahendamisel õigus:

- 1) jätta apellatsioonkaebus rahuldamata ja halduskohtu otsus muutmata;
- 2) tühistada halduskohtu otsus osaliselt või täies ulatuses ja saata asi halduskohtule uueks läbivaatamiseks;
- 3) muuta või tühistada halduskohtu otsus ja teha uus otsus asja uueks läbivaatamiseks saatmata;
- 4) muuta halduskohtu otsuse põhjendusi, jättes otsuse resolutsiooni muutmata;
- 5) tühistada määrusega halduskohtu otsus osaliselt või täielikult ja jätta kaebus läbi vaatamata või lõpetada asja menetlus.

§ 201. Ringkonnakohtu otsuse sisu

(1) Ringkonnakohus lahendab apellatsioonkaebuse halduskohtu otsuse peale otsusega, kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti.

(2) Kui ringkonnakohus tühistab halduskohtu otsuse ja ei saada asja halduskohtule uueks läbivaatamiseks, siis tuleb tal uue lahendi tegemisel võtta seisukoht kõikide väidete ja vastuväidete ning menetlusküsimuste kohta, mille kohta peaks seisukoha võtma halduskohus.

(3) Kui ringkonnakohus asub teistsugusele seisukohale kui halduskohus, peab ta seda põhjendama.

(4) Kui ringkonnakohus jätab halduskohtu otsuse muutmata ja järgib halduskohtu otsuse põhjendusi, ei pea ringkonnakohus oma otsust põhjendama. Ringkonnakohus peab sel juhul märkima, et nõustub halduskohtu otsuse põhjendusega.

(5) Ringkonnakohus võib lihtmenetluses teha otsuse ilma kirjeldava ja põhjendava osata, kui on täidetud kõik järgmised tingimused:

- 1) apellatsioonkaebus jääb rahuldamata;
- 2) põhjendused apellandi poolt apellatsioonimenetluses esitatud väidetega mittenõustumise ja tema viidatud tõendite mitteametlikult koostatud ammendavalt ja selgelt haldusaktis, vaideotsuses, kaebuse või apellatsioonkaebuse kohta esitatud vastuses või halduskohtu otsuses;
- 3) kohus järgib käesoleva lõike punktis 2 viidatud põhjendusi, osutades otsuses nendega nõustumisele, käesolevale lõikele ja dokumendile, kus põhjendused sisalduvad.

(6) Lihtmenetluses esmalt ilma kirjeldava ja põhjendava osata tehtavale ringkonnakohtu otsusele kohaldatakse käesoleva seadustiku § 169 lõikeid 2 ja 3. Kui menetlusosaline ei teata tähtaja jooksul kohtule soovist esitada otsuse peale kassatsioonkaebus, loetakse ta kassatsioonkaebuse esitamise õigusest loobunuks.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 202. Halduskohtu otsuse tühistamise ja asja uueks lahendamiseks saatmise tagajärjed

(1) Halduskohtu otsuse tühistamise ja asja uueks lahendamiseks saatmise korral jätkub menetlus halduskohtus olukorras, milles see oli enne asja läbivaatamise lõpetamist. Halduskohus teeb uuesti menetlustoimingud, mis ringkonnakohtu otsuse kohaselt olid ebaseaduslikud.

(2) Ringkonnakohtu otsuses, millega tühistatakse apellatsioonkaebusega vaidlustatud otsus, esitatud seisukohad õigusnormi tõlgendamisel ja kohaldamisel on tühistatud otsuse teinud kohtule asja uuel läbivaatamisel kohustuslikud.

19. peatükk

Määruskaebus ringkonnakohtus

§ 203. Määruskaebuse esitamine

(1) Halduskohtu määruse peale võib määrusega puudutatud menetlusosaline esitada määruskaebuse, kui määruskaebuse esitamine on seaduse järgi lubatud või kui määrus takistab asja edasist menetlust. Muu määruse kohta võib esitada vastuväite apellatsioonkaebuses, kui seadusest ei tulene teisiti.

(2) Määruskaebuse esitamisele ja menetlemisele kohaldatakse apellatsioonkaebuse kohta sätestatud, kui käesolevast peatükist ei tulene teisiti.

§ 204. Määruskaebuse esitamise kord

(1) Määruskaebus esitatakse ringkonnakohtule kirjalikult 15 päeva jooksul määruse määruskaebuse esitajale kättetoimetamisest arvates.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(2) [Kehtetu -RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(3) Kui kohus tunnistas asja määrusega lahendamisel kohaldamisele kuuluva õigustloova akti põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis selle kohaldamata, ei hakka määruse peale määruskaebuse esitamise tähtaeg kulgema enne kohaldamata jäetud õigustloova akti kohta Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve korras tehtud otsuse kuulutamist.

§ 205. Nõuded määruskaebusele

(1) Määruskaebuses märgitakse:

- 1) määruse teinud kohtu nimetus, määruse kuupäev ja haldusasja number;
- 2) mille kohta või kelle suhtes määrus tehti;
- 3) määruskaebuse esitaja selgelt väljendatud taotlus, märkides ära, millises ulatuses halduskohtu määrust vaidlustatakse ja missugust lahendit taotletakse;
- 4) määruskaebuse põhjendus.
- 5) [kehtetu -RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(2) Määruskaebuse põhjenduses tuleb märkida:

- 1) faktilised ja õiguslikud väited asjaolude kohta, millest tulenevalt on vaidlustatav määrus määruskaebuse esitaja arvates õigusvastane;
- 2) viide tõenditele, millega soovitakse iga faktilist väidet tõendada.

§ 206. Määruskaebuse menetlemine halduskohtus

[Kehtetu -RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 207. Määruskaebuse menetluse võtmise kord

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(1) Ringkonnakohus otsustab määruskaebuse menetluse võtmise viivitamata pärast määruskaebuse saamist. Kohus kontrollib, kas määruskaebuse esitamine on seaduse kohaselt lubatud ning kas määruskaebus on esitatud seadusega ettenähtud nõuete kohaselt ja tähtajast kinni pidades. Määruskaebuse menetluse võtmisel kohaldatakse apellatsioonkaebuse ringkonnakohtu menetluse võtmise kohta sätestatud, kui seadusest ei tulene teisiti.

(2) Ringkonnakohus võib määruskaebuse lisaks käesoleva seadustiku § 187 lõikes 3 sätestatud määrusega tagastada juhul, kui määruskaebuse esitaja võimetus oma õiguse kaitseks on ilmselgelt vähene.

(3) Ringkonnakohus võib käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud määruse teha ilma kirjeldava ja põhjendava osata, märkides ära määruskaebuse tagastamise õigusliku aluse, kui:

- 1) ringkonnakohtu määruse peale ei saa Riigikohtule edasi kaevata või
- 2) seadus võimaldab asja läbi vaadata lihtmenetluses.

(4) Käesoleva paragrahvi lõike 3 punktis 1 sätestatud juhul ei ole ringkonnakohtu määrus Riigikohtusse edasi kaevatav sõltumata sellest, kas ringkonnakohus määrust põhjendab või mitte.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 208. Määruskaebusega vaidlustatud määruse täitmise peatamine ja määruskaebuse tagamine

(1) Määruskaebuse esitamine ei peata vaidlustatud määruse täitmist, kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti. Määruskaebuse esitamine trahvi maksmise määruse peale peatab määruse täitmise.

(2) Kohus, kelle määrust vaidlustatakse, ja määruskaebust läbivaatav ringkonnakohus võivad enne määruskaebuse lahendamist määruskaebust tagada, muu hulgas peatada vaidlustatud määruse täitmise või kohaldada muid esialgse õiguskaitse vahendeid.

§ 209. Määruskaebusest loobumine

Määruskaebuse esitaja võib määruskaebusest loobuda kuni asja arutamise lõpetamiseni, kirjaliku menetluse puhul aga kuni avalduste esitamiseks antud tähtaja möödumiseni. Kohus lõpetab määruskaebuse menetluse määrusega. Määruskaebuse esitaja ei saa enam vaidlustatud määruse peale uut määruskaebust esitada. [RT I, 19.03.2015, 1- jõust. 29.03.2015]

§ 210. Määruskaebuse lahendamine

(1) Ringkonnakohtus vaatab määruskaebuse läbi üks ringkonnakohtu kohtunik. Kaebuse menetluse võtmata jätmise, kaebuse läbi vaatamata jätmise või menetluse lõpetamise määruse või muu määruse peale, mis takistab asja edasist menetlust, esitatud määruskaebuse vaatab läbi ja lahendab ringkonnakohtu kolmeliikmeline koosseis. Esialgse õiguskaitse küsimuses tehtud määruse peale esitatud määruskaebuse võib lahendada üks ringkonnakohtunik, kui see on vajalik asja kiiremaks lahendamiseks.

(2) Määruskaebus lahendatakse põhjendatud määrusega.

(3) Kui ringkonnakohus leiab, et määruskaebus on põhjendatud, tühistab ta vaidlustatud määruse ja teeb võimaluse korral ise uue määruse. Vajaduse korral saadab ringkonnakohus asja uueks lahendamiseks tagasi tühistatud määruse teinud kohtule.

(4) Määruskaebus lahendatakse kirjalikus menetluses, kui kohus ei pea vajalikuks kohtuistungit korraldada. Määruskaebust läbivaatav kohtukoosseis võib vajaduse korral koguda uusi tõendeid.

(4¹) Määruskaebuse lahendamisel ei pea ringkonnakohus tegema menetlusosalistele teatavaks kirjalikus menetluses tehtava määruse tegemise aega ega asja lahendama hakkavat kohtukoosseisu. [RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(4²) Kui ringkonnakohus ei ole enne menetlust lõpetava määruse peale esitatud määruskaebuse lahendamist andnud menetlusosalistele tähtaega menetluskulude nimekirja ja kuludokumentide esitamiseks, võib menetlusosaline esitada need ringkonnakohtule koos taotlusega menetluskulude kohta täiendava määruse tegemiseks kümne päeva jooksul ringkonnakohtu määruse kättetoimetamisest arvates. [RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(5) Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus toimetatakse menetlusosalistele kätte.

(6) Ringkonnakohtu määrus jõustub, kui selle peale ei esitata määruskaebust Riigikohtule või kui määruskaebust ei võeta menetluse või jäetakse rahuldamata, kui seadus ei sätesta teisiti.

5. osa Menetlus Riigikohtus

20. peatükk Kassatsioonimenetlus

1. jagu Riigikohtusse kaebamine kassatsiooni korras

§ 211. Kassatsiooniõigus

(1) Poolel ja kolmandal isikul on õigus ringkonnakohtu otsuse peale esitada kassatsioonkaebus Riigikohtusse, kui ringkonnakohus on ebaõigesti kohaldanud materiaalõiguse normi või oluliselt rikkunud kohtumenetluse normi. Kohtuotsuse resolutsiooni vaidlustamata ei saa vaidlustada otsuse põhjendusi, välja arvatud juhul, kui põhjendused omavad iseseisvat mõju menetlusosalise õigustele või kohustustele.

(2) Kassatsioonkaebust ei saa esitada ringkonnakohtu otsuse peale nõude osas, milles halduskohtu otsust apellatsioonkaebusega ei vaidlustatud.

(3) Kassatsioonkaebuse võib esitada ka kohtumenetluse kaasamata jäänud isik, kui alama astme kohtud otsustasid tema seadusega kaitstud õiguste ja vabaduste üle.

(4) Kassatsioonkaebuse esitamise õigust ei ole, kui menetlusosaline on sellest loobunud käesoleva seadustiku § 201 lõike 6 kohaselt.

(5) Kassatsioonimenetluses kohaldatakse halduskohtu menetluse kohta kehtivaid sätteid, sealhulgas sätteid kirjaliku menetluse ja lihtmenetluse kohta, kui kassatsioonimenetluse kohta ei ole sätestatud teisiti või

halduskohtu menetluse kohta sätestatu ei ole vastuolus kassatsioonimenetluse olemusega. Riigikohus ei vii läbi lepitusmenetlust.

(6) Kassaator on isik, kes on esitanud kassatsioonkaebuse.

§ 212. Kassatsioonitähtaeg

(1) Kassatsioonkaebus tuleb esitada 30 päeva jooksul otsuse avalikult teatavastegemisest arvates. Kui kohtuotsuse avalikult teatavastegemise aega ei teatatud kohtuistungil või kui kohtuotsuse avalikult teatavastegemise aeg teatati kohtuistungil, millelt puudumiseks oli menetlusosalisel mõjuv põhjus, ning menetlusosalisele ei ole teadet kohtuotsuse teatavastegemise aja kohta eelnevalt kätte toimetatud, hakkab kassatsioonitähtaeg kulgema kohtuotsuse kättetoimetamisest arvates. Lihtmenetluses kirjeldava või põhjendava osata tehtud otsuse täiendamise korral puuduva osaga vastavalt käesoleva seadustiku § 201 lõikele 6 hakkab kassatsioonitähtaeg uuesti kulgema tervikotsuse teatavastegemisest.
[RT I, 19.03.2015, 1- jõust. 29.03.2015]

(2) Kui kassatsioonkaebus esitatakse pärast kassatsioonitähtaja möödumist, otsustab Riigikohus kassatsioonkaebuse tähtaja ennistamise käesoleva seadustiku §-s 71 sätestatud arvestades.

(3) Kui ringkonnakohus tunnistas haldusasja lahendamisel kohtuotsuse resolutsioonis kohaldamisele kuuluva õigustloova akti põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis selle kohaldamata, arvestatakse kassatsioonkaebuse esitamise tähtaega kohaldamata jäetud õigustloova akti kohta Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve korras tehtud lahendi kuulutamisest arvates.

§ 213. Nõuded kassatsioonkaebusele

(1) Kassatsioonkaebus esitatakse kirjalikult Riigikohtule ja selles tuleb märkida:

- 1) menetlusosaliste nimed, elu- või asukohad, postiaadressid ja seisund menetluses, samuti sidevahendite andmed, kui need on menetluse jooksul muutunud ja kassaatorile teada;
- 2) kaevatava otsuse teinud kohtu nimetus, otsuse kuupäev ja haldusasja number;
- 3) kassaatori selgelt väljendatud taotlus, märkides ära, millises ulatuses kassaator ringkonnakohtu otsust vaidlustab ja missugust Riigikohtu lahendit kassaator taotleb;
- 4) kassatsioonkaebuse põhjendus, märkides ära, millist materiaalõiguse normi on kassaatori arvates ringkonnakohus ebaõigesti kohaldanud või millist kohtumenetluse normi on ringkonnakohus oluliselt rikkunud ning milles selline õigusnormi rikkumine seisneb;
- 5) kas kassaator soovib asja arutamist kohtuistungil. Kui kassaator ei ole seda soovi märkinud, eeldatakse, et ta on nõus asja lahendamiseks kirjalikus menetluses;
- 6) andmed riigilõivu tasumise kohta;
- 7) kassatsioonkaebusele lisatud dokumentide loetelu.

(2) Kassatsioonkaebuses ei saa esitada nõudeid, mida halduskohtus ei esitatud.

§ 214. Kassatsioonkaebuse muutmine

Kassaator võib kuni kassatsioonitähtaja lõpuni kassatsioonkaebust laiendada neile kohtuotsuse osadele, mida algselt ei vaidlustatud. Pärast kassatsioonitähtaja möödumist võivad menetlusosalised esitada täiendavaid seisukohti ja põhjendusi.

§ 215. Vastukassatsioonkaebuse esitamine

(1) Vastukassatsioonkaebus on kassatsioonkaebus, mis esitatakse teise menetlusosalise poolt vastuseks esitatud kassatsioonkaebusele sellega ühiseks läbivaatamiseks.

(2) Vastukassatsioonkaebusele kohaldatakse kassatsioonkaebuse kohta sätestatud, kui käesolevas paragrahvis sätestatud ei tulene teisiti.

(3) Vastukassatsioonkaebuse võib esitada 14 päeva jooksul kassatsioonkaebuse vastukassatsioonkaebuse esitajale kättetoimetamisest arvates või ülejäänud kassatsioonitähtaja jooksul, kui see on pikem kui 14 päeva.

(4) Pärast kassatsioonitähtaja möödumist, kuid käesoleva paragrahvi lõikes 3 sätestatud 14-päevase tähtaja jooksul esitatud vastukassatsioonkaebus jäetakse läbi vaatamata, kui kassaator loobub kassatsioonkaebusest, kui seda ei võeta menetlusesse või kui see jäetakse läbi vaatamata või kui asja menetlus lõpetatakse.
[RT I, 19.03.2015, 1- jõust. 29.03.2015]

§ 216. Toimiku väljanõudmine

§ 217. Kassatsioonkaebuse käiguta jätmine

(1) Kui esineb kassatsioonkaebuse läbivaatamist takistav puudus, mida ilmselt saab kõrvaldada, annab kohus määrusega kassaatorile mõistliku tähtaja puuduse kõrvaldamiseks ning jätab kassatsioonkaebuse seniks käiguta. [RT I, 19.03.2015, 1- jõust. 29.03.2015]

(2) Kui kassaator jätab kohtu nõudmise tähtpäevaks täitmata, tagastab Riigikohus määrusega kassatsioonkaebuse.

(3) Riigikohus tagastab kassatsioonkaebuse ka siis, kui:

- 1) kassatsioonkaebus on esitatud pärast kassatsioonitähtaja möödumist ja kassaator ei ole tähtaja ennistamist taotlenud või kui Riigikohus on jätnud tähtaja ennistamata;
- 2) kassatsioonkaebuse on esitanud isik, kellel käesoleva seadustiku § 211 järgi ei ole selleks õigust.

§ 218. Vastus kassatsioonkaebusele

(1) Pärast seaduse nõuetele vastava kassatsioonkaebuse vastuvõtmist toimetab Riigikohus kassatsioonkaebuse ärakirja koos lisadega teistele menetlusosalistele kätte. Koos kassatsioonkaebuse kättetoimetamisega teeb Riigikohus menetlusosalistele teatavaks tähtaja, mille jooksul nad võivad esitada kirjaliku vastuse kassatsioonkaebusele. Riigikohus võib kohustada menetlusosalist kassatsioonkaebusele vastama.

(2) Vastuses kassatsioonkaebusele tuleb muu hulgas märkida:

- 1) kas on mõni kassatsioonkaebuse menetlemist takistav puudus;
- 2) kas menetlusosaline nõustub kassatsioonkaebusega või vaidleb sellele vastu;
- 3) põhjendatud vastuväited kassatsioonkaebuse nõudmistele ja põhjenduste kohta ning asjaolud ja õigusnormid, millele menetlusosaline oma vastuväited rajab;
- 4) menetlusosalise taotlused koos põhjendustega ja muude taotluse lahendamiseks vajalike andmetega;
- 5) kas menetlusosaline soovib kohtuistungist osa võtta, arvestades, et kui kohtuistungil asja arutamise soovi ei märgita, eeldatakse menetlusosalise nõusolekut kirjaliku menetlusega.

(3) [Kehtetu -RT I, 19.03.2015, 1- jõust. 29.03.2015]

(4) Vastuse ja menetlusosalise muu seisukoha kassatsioonkaebuse kohta toimetab Riigikohus teistele menetlusosalistele koos vastusele või seisukohale lisatud dokumentide ärakirjadega kätte, kui ei saa eeldada, et dokument või selle ärakiri on menetlusosalisel olemas.

§ 219. Kassatsioonkaebuse menetlusse võtmise otsustamine

(1) Pärast kassatsioonimenetluse vastaspoolele ja kolmandale isikule kassatsioonkaebusele vastamiseks antud tähtaja möödumist otsustab Riigikohus kolmeliikmelises koosseisus kassatsioonkaebuse menetlusse võtmise, menetlusosalisi välja kutsumata.

(2) Kui Riigikohtule on selge kassatsioonkaebuse menetlusse võtmise põhjendus või põhjendamatus, võib Riigikohus kassatsioonkaebuse menetlusse võtmise otsustada ka kassatsioonkaebust teistele menetlusosalistele saatmata või enne kassatsioonkaebusele vastamiseks antud tähtaja möödumist.

(3) Riigikohus võtab kassatsioonkaebuse menetlusse, kui:

- 1) kassatsioonkaebuses esitatud seisukohad võimaldavad arvata, et ringkonnakohus on ebaõigesti kohaldanud materiaalõigust või oluliselt rikkunud kohtumenetluse norme, mis on toonud kaasa või oleks võinud kaasa tuua ebaõige kohtulahendi;
- 2) kassatsioonkaebuse lahendamisel on sõltumata käesoleva lõike punktis 1 sätestatud põhimõtteline tähendus õiguskindluse tagamiseks või ühtse kohtupraktika kujundamiseks.

(4) Kui kassatsioonkaebus võetakse menetlusse, võib vastukassatsioonkaebuse menetlusse võtmisest keelduda üksnes põhjusel, et vastukassatsioonkaebus ei vasta seaduses sätestatud nõuetele.

(5) Kui üks kassatsioonkaebus kahest või enamast ühel ajal Riigikohtule menetlusse võtmiseks sama ringkonnakohtu otsuse peale esitatud kassatsioonkaebusest võeti menetlusse, võetakse menetlusse ka ülejäänud nõuetekohased kassatsioonkaebused.

(6) Kassatsioonkaebust ei võeta menetlusse, kui Riigikohus on veendunud, et puudub alus kassatsioonkaebuse menetlusse võtmiseks käesoleva paragrahvi lõike 3 alusel. Kassatsioonkaebust ei pea menetlusse võtma ka siis, kui Riigikohus on veendunud, et kassatsioonkaebuse menetlemisega ei ole võimalik saavutada kassatsioonkaebuse eesmärki. Kui kaebusega kaitstava õiguse riive on väheintensiivne ja seadus võimaldaks asja läbi vaadata lihtmenetluses, võtab Riigikohus kassatsioonkaebuse menetlusse üksnes juhul, kui Riigikohtu lahendil on põhimõtteline tähtsus seaduse ühetaolise kohaldamise või õiguse edasiarendamise seisukohast. [RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(7) Kassatsioonkaebuse menetlusse võtmine või sellest keeldumine vormistatakse Riigikohtu määrusega. Kassatsioonkaebuse menetlusse võtmise või sellest keeldumise määruks märgitakse ära menetlusse võtmise või sellest keeldumise õiguslik alus. Määruse ärakiri saadetakse kõigile menetlusosalistele.

(7¹) Kui Riigikohus ei ole enne kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata jätmist andnud menetlusosalistele tähtaega menetluskulude nimekirja ja kuludokumentide esitamiseks, võib menetlusosaline esitada need Riigikohtule koos taotlusega menetluskulude kohta täiendava määruse tegemiseks kümne päeva jooksul Riigikohtu määruse avalikult teatavakstegemisest arvates.
[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(8) [Kehtetu -RT I, 10.02.2023, 1- jõust. 01.04.2023]

(9) Riigikohtu veebilehel avaldatakse viivitamata kassatsioonkaebuse menetlusse võtmise taotluse lahendamise tulemus, märkides haldusasja numbri, menetlusosaliste nimed ja kaebuse üldise kirjelduse. Kinnises menetluses esitatud kaebuse menetlusse võtmise taotluse lahendamise kohta tehakse veebilehel teatavaks üksnes taotluse lahendamise tulemus ja haldusasja number koos viitega kinnisele menetlusele. Veebilehel ei avaldata menetlusse võtmisest keeldumist põhjusel, et kaebus ei vastanud seaduses sätestatud nõuetele ja seetõttu tagastati. Kaebuse menetlusse võtmise taotluse lahendamise andmed eemaldatakse veebilehelt 30 päeva möödumisel taotluse lahendamise avaldamisest.

§ 220. Kassatsioonkaebuse läbi vaatamata jätmine

(1) Kohus jätab kassatsioonkaebuse põhjendatud määrusega läbi vaatamata, kui pärast kassatsioonkaebuse menetlusse võtmist ilmneb, et kassatsioonkaebus ei vasta seadusega sätestatud nõuetele, või kui kassatsioonkaebus on esitatud pärast kassatsioonitähataja möödumist ja Riigikohus ei ennista tähtaega.

(2) Kui kassatsioonkaebuse läbivaatamist takistav puudus on ilmselt kõrvaldatav, jätab kohus määrusega kassatsioonkaebuse käiguta ja määrab kassaatorile mõistliku tähtaja puuduse kõrvaldamiseks.

(3) Kui kassaator jätab kohtu nõudmise tähtpäevaks täitmata, jätab kohus kassatsioonkaebuse läbi vaatamata ning tagastab selle esitajale.

(4) Riigikohus võib määratud menetlustähtaega põhjustatud avalduse alusel või omal algatusel mõjuval põhjusel pikendada.

§ 221. Kassatsioonkaebusest loobumine

(1) Kassaator võib Riigikohtule esitatud kirjaliku avaldusega loobuda kassatsioonkaebusest asja arutamise lõpetamiseni, kirjaliku menetluse puhul aga kuni avalduste esitamiseks antud tähtaja möödumiseni.
[RT I, 19.03.2015, 1- jõust. 29.03.2015]

(2) Kassatsioonkaebusest loobumise korral loetakse, et kassaator ei ole kassatsiooniastmes menetlustoiminguid teinud. Kassatsioonkaebusest loobumise korral ei saa kassaator esitada enam uut kassatsioonkaebust sama kassatsioonieseme kohta ja kannab kassatsioonkaebuse seotud menetluskulud.

(3) Kui kassatsioonkaebusest loobumise avaldus esitatakse väljaspool kohtuistungit, teatab kohus teistele menetlusosalistele avalduse esitamisest, määrates neile vastamise tähtaja. Kui teised menetlusosalised soovivad kassatsioonkaebuse esitajalt menetluskulude väljamõistmist, peavad nad seda vastuses märkima.

(4) Kui teine menetlusosaline ei ole ringkonnakohtu otsuse peale edasi kaevanud või kui vastukassatsioonkaebus on esitatud pärast kassatsioonitähataja möödumist, teeb Riigikohus kassatsioonkaebusest loobumise korral määruse, millega lõpetab kassatsioonimenetluse.

(5) Kui kassatsioonitähataja jooksul on esitanud kassatsioonkaebuse mitu menetlusosalist, lõpetatakse ainult selle kassatsioonkaebuse menetlus, millest loobuti.

(6) Kassatsioonkaebusest loobumise võtab Riigikohus vastu määrusega, milles märgitakse kassatsioonkaebusest loobumise õiguslikud tagajärjed.

§ 222. Kaebusest loobumine ja kompromiss

Kassatsioonimenetluses kaebusest loobumise vastuvõtmise või kompromissi kinnitamise korral tühistab Riigikohus määrusega eelnevad otsused ning lõpetab asja menetluse.

2. jagu

Kassatsioonkaebuse läbivaatamine Riigikohtus

§ 223. Asja lahendamine kirjalikus menetluses

(1) Riigikohus vaatab kassatsioonkaebuse läbi kirjalikus menetluses, kui ta ei pea istungi korraldamist vajalikuks. Kui kohus kirjalikus menetluses leiab, et vajalik on korraldada kohtuistung, määrab ta kohtuistungi.

(2) Kassatsioonkaebuse läbivaatamisel kirjalikus menetluses määrab Riigikohus kindlaks tähtaja, mille jooksul menetlusosalised võivad kohtule esitada täiendavaid avaldusi või seisukohti, samuti asja lahendava kohtukoosseisu ning otsuse teatavakstegemise aja, ning teatab sellest menetlusosalistele.

§ 224. Riigikohtu istungi määramine

Pärast kassatsioonkaebuse menetluse võtmist määrab Riigikohus kindlaks kohtuistungi aja ja koha ning asja lahendava kohtukoosseisu ning toimetab menetlusosalistele kätte kutse istungile. Kohtuistungi aja määramisel arvestatakse võimaluse korral menetlusosaliste arvamust. Koos teatisega kohtuistungi aja ja koha kohta saadetakse kassaatorile ärakirjad vastustest kassatsioonkaebusele.

§ 225. Asja läbivaatamine Riigikohtu halduskolleegiumi istungil

(1) Kohtuistungi avab kohtukoosseisu eesistuja, tehes teatavaks haldusasja läbivaatava kohtukoosseisu ja selgitades, milline haldusasi ja kelle kassatsioonkaebuse alusel läbi vaadatakse.

(2) Kohus selgitab, kes menetlusosalistest on kohtuistungile ilmunud, kontrollib nende volitusi ning küsib kassaatorilt ja teistelt menetlusosalistelt, kas neil on taandus- või muid taotlusi.

(3) Haldusasja läbivaatamisel kohtuistungil võib asja ettevalmistanud kohtunik vajaduse korral teha asja kohta ettekande, milles annab ülevaate menetluse varasemast käigust ja kassatsioonkaebuse ning vastuse sisust.

(4) Pärast ettekannet kõneleb kassaator, seejärel vastaspool ja kolmandad isikud, kui kohus ei määra teisiti. Kohus võib kohtukõne kestust piirata, tagades kõigile menetlusosalistele võrdse kõneaja.

(5) Pärast kassatsioonimenetluse poolte ärakuulamist lõpetab eesistuja kohtuistungi, teatades kohtuotsuse avalikult teatavakstegemise päeva. Vajaduse korral võib kohus otsuse avalikult teatavakstegemise aega pikendada.

§ 226. Haldusasja üleandmine halduskolleegiumi kogu koosseisule

(1) Haldusasi antakse koosseisu kuuluva kohtuniku ettepanekul läbivaatamiseks üle halduskolleegiumi kogu koosseisule, kui:

- 1) halduskolleegiumi kolmeliikmelises koosseisus tekivad haldusasja lahendamisel põhimõttelist laadi eriarvamused seaduse kohaldamisel;
- 2) koosseisu enamus tahab muuta halduskolleegiumi senist seisukohta seaduse kohaldamisel või üleandmine on koosseisu arvates vajalik kohtupraktika ühtlustamiseks.

(2) Asja halduskolleegiumi kogu koosseisule läbivaatamiseks andmine otsustatakse määrusega, mille ärakiri edastatakse menetlusosalistele. Menetlusosalistele tehakse aegsasti teatavaks uue kohtuistungi toimumise aeg, koht või asja läbivaatamine kirjalikus menetluses ning asja lahendav kohtukoosseis.

(3) Halduskolleegiumi kogu koosseisus peab olema vähemalt viis riigikohtunikku.

(4) Kui asi vaadatakse läbi kohtuistungil, on istungi eesistujaks Riigikohtu halduskolleegiumi esimees, tema puudumisel aga ametialaselt vanim halduskolleegiumi liige, võrdse ametialase vanuse puhul vanim liige. [RT I, 19.03.2015, 1- jõust. 29.03.2015]

§ 227. Haldusasja üleandmine Riigikohtu erikogule

(1) Kui Riigikohtus haldusasja lahendav kohtukoosseis peab vajalikuks seaduse tõlgendamisel kõrvale kalduda mõne teise kolleegiumi või Riigikohtu erikogu viimasest seisukohast või see on vajalik seaduse ühetaolise kohaldamise tagamiseks, antakse haldusasi määrusega lahendada erineval seisukohal olevate kolleegiumide vahelisele erikogule. [RT I, 19.03.2015, 1- jõust. 29.03.2015]

(2) Riigikohtu erikogu moodustab Riigikohtu esimees. Erikogu koosseisu kuuluvad Riigikohtu esimees eesistujana, kaks riigikohtunikku halduskolleegiumist ja kaks riigikohtunikku sellest kolleegiumist, kelle seisukohast halduskolleegiumi seisukoht erineb. Kolme kolleegiumi vahelise erikogu koosseisu kuuluvad Riigikohtu esimees eesistujana ja igast kolleegiumist kaks riigikohtunikku.

(3) Asja ettekandja on halduskolleegiumi esimehe määratud halduskolleegiumi liige.

§ 228. Haldusasja üleandmine Riigikohtu üldkogule

(1) Haldusasi antakse halduskolleegiumi määrusega lahendada Riigikohtu üldkogule, kui:

- 1) halduskolleegiumi kogu koosseisu enamus asub seisukohale, mis erineb Riigikohtu üldkogu seni omaks võetud õiguslikust põhimõttest või seisukohast seaduse kohaldamisel;
- 2) asja lahendamine üldkogus on halduskolleegiumi kogu koosseisu enamuse arvates tähtis seaduse ühetaolise kohaldamise seisukohalt;
- 3) haldusasja lahendamine eeldab põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse alusel läbivaadatava küsimuse lahendamist.

(2) Asja üldkogule üleandmine, samuti üldkogu istungi aeg ja koht tehakse teatavaks kassaatorile ja teistele menetlusosalistele. Üldkogule lahendada antud asja ettekandja on halduskolleegiumi esimehe määratud halduskolleegiumi liige.

§ 228¹. Taotluse esitamine Euroopa Inimõiguste Kohtule

(1) Riigikohus võib inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 16 kohaselt taotleda oma menetluses olevas kohtuasjas Euroopa Inimõiguste Kohtult nõuandvat arvamust inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis või selle protokollides määratletud õiguste ja vabaduste tõlgendamise või kohaldamisega seotud põhimõttelistes küsimustes.

(2) Taotlust tuleb põhjendada ning selles kirjeldada menetluses oleva kohtuasja asjakohaseid õiguslikke ja faktilisi asjaolusid.

(3) Euroopa Inimõiguste Kohtu nõuandev arvamus ei ole Riigikohtu jaoks siduv.

[RT I, 26.06.2017, 17- jõust. 06.07.2017, § 228¹ rakendatakse alates inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 16 Eesti suhtes kehtima hakkamise päevast.]

3. jagu Riigikohtu otsus

§ 229. Kassatsioonkaebuse läbivaatamise ulatus

(1) Riigikohus kontrollib kassatsioonkaebuse alusel, kas ringkonnakohus on otsuses õigesti kohaldanud materiaalsoiguse norme ning järginud otsuse tegemisel menetlusõiguse norme. Kohus kontrollib kassatsiooni korras ringkonnakohtu otsust üksnes osas, mille peale on kaevatud.

(2) Riigikohus arvestab kassatsioonkaebuse põhjendatuse kontrollimisel faktilisi asjaolusid, mis on tuvastatud alama astme kohtu otsusega. Lisaks arvestab Riigikohus asjaolusid, mis on esitatud ringkonnakohtu poolse menetlusõiguse normi olulise rikkumise kohta esitatud väite põhjendamiseks, sealhulgas kohtuistungil protokollist nähtavaid asjaolusid.

(3) Riigikohus on seotud ringkonnakohtu tuvastatud faktiliste asjaoludega, välja arvatud juhul, kui asjaolu tuvastamine on vaidlustatud kassatsioonkaebusega ning asjaolu tuvastamisel on oluliselt rikutud menetlusõiguse norme.

(4) Riigikohus ei ole seotud kassatsioonkaebuse õigusliku põhjendusega.

(5) Haldus- või ringkonnakohtus toimunud menetlusosalise omaksvõtt on siduv ka kassatsioonimenetluses.

§ 230. Riigikohtu volitused kassatsioonimenetluses

(1) Kassatsiooni korras kohtuotsuse tühistamise aluseks on materiaalsoiguse normi ebaõige kohaldamine, sealhulgas kohaldamata jätmine, või kohtumenetluse normi oluline rikkumine.

(2) Käesoleva seadustiku § 199 lõikes 1 nimetatud kohtumenetluse normide olulise rikkumise korral ei ole Riigikohus seotud kaebuse piiridega ning tühistab ringkonnakohtu otsuse kaebuse ja vastuväidete põhjendustest olenemata ning saadab asja uueks arutamiseks ringkonnakohtusse. Kui nimetatud normi rikkus halduskohus ja ringkonnakohus ei ole otsust tühistanud ega asja uueks läbivaatamiseks saatnud, tühistab Riigikohus alama astme kohtute otsused ja saadab asja uueks läbivaatamiseks halduskohtule.

(3) Riigikohus võib ringkonnakohtu otsuse kassatsioonkaebuse ja selle vastuväidete põhjendusest olenemata tühistada ja saata asja uueks arutamiseks ringkonnakohtule või halduskohtule ka käesoleva seadustiku § 199 lõikes 2 nimetatud kohtumenetluse normide olulise rikkumise tõttu.

(4) Riigikohus võib lugeda menetlusõiguse normi oluliseks rikkumiseks ka käesoleva seadustiku § 199 lõigetes 1 ja 2 nimetatata rikkumise, kui rikkumine võis mõjutada asja lahendamise tulemust ringkonnakohtus ja rikkumist ei ole võimalik kassatsioonimenetluses kõrvaldada.

(5) Riigikohtul on kassatsioonkaebuse läbivaatamisel õigus:

- 1) jätta kassatsioonkaebus rahuldamata ja ringkonnakohtu otsus muutmata;
- 2) tühistada ringkonnakohtu otsus täies ulatuses või osaliselt ja saata asi tühistatud osas uueks läbivaatamiseks samale või teisele ringkonnakohtule;
- 3) tühistada halduskohtu ja ringkonnakohtu otsus ja saata asi uueks läbivaatamiseks halduskohtule või jätta kaebus läbi vaatamata või lõpetada asja menetlus;
- 4) tühistada ringkonnakohtu otsus ja jätta jõusse halduskohtu otsus;
- 5) muuta ringkonnakohtu või halduskohtu otsust või teha uus otsus asja uueks arutamiseks saatmata, kui asjas ei ole vaja täiendavaid tõendeid koguda või neile apellatsioonis antud hinnangut muuta;
- 6) muuta ringkonnakohtu või halduskohtu otsuse põhjendusi, jättes otsuse resolutsiooni muutmata.

(6) Kui halduskohus või ringkonnakohus tegi otsuse, kuigi oleks pidanud jätma kaebuse või apellatsioonkaebuse läbi vaatamata või asja menetluse lõpetama, tühistab Riigikohus ringkonnakohtu või mõlema kohtu otsused määrusega, millega ühtlasi jätab kaebuse läbi vaatamata või lõpetab asja menetluse.

§ 231. Riigikohtu otsuse sisu

(1) Riigikohus lahendab kassatsioonkaebuse ringkonnakohtu otsuse peale otsusega, kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti. Riigikohtu otsusele kohaldatakse halduskohtu otsuse kohta sätestatud, kui käesolev paragrahv ei sätesta teisiti.

(2) Otsuse sissejuhatuses märgib kohus lisaks ringkonnakohtu otsuse andmetele, kes on kassatsioonkaebuse esitanud.

(3) Otsuse kirjeldavas osas märgitakse menetluse senine käik ja tehtud kohtuotsused, samuti menetlusosaliste kassatsioonimenetluses esitatud nõuded ja nende kohta esitatud väited, tõendid menetlusõiguse normi rikkumise kohta ning menetlusosaliste taotlused.

(4) Otsuse põhjendavas osas märgitakse Riigikohtu järeldused ja õigus, mida Riigikohus kohaldas.

(5) Kui Riigikohus tühistab alama astme kohtu otsuse ja ei saada asja alama astme kohtule uueks läbivaatamiseks, tuleb tal uue lahendi tegemisel võtta seisukoht kõikide väidete ja vastuväidete ning menetluslike küsimuste kohta, mille kohta peaks seisukoha võtma ringkonnakohus.

(6) Kui Riigikohus jätab ringkonnakohtu otsuse muutmata ja järgib ringkonnakohtu otsuse põhjendusi, ei pea Riigikohus oma otsust põhjendama. Riigikohus peab sel juhul märkima, et järgib ringkonnakohtu otsuse põhjendust.

(7) Mõjuval põhjusel, eelkõige lihtmenetluses, võib Riigikohus teha otsuse kassatsioonkaebuse rahuldamata jätmise kohta üksnes resolutsioonina.

§ 232. Riigikohtu lahendi jõustumine ja avaldamine

(1) Riigikohtu otsus või määrus edastatakse menetlusosalistele. Otsuse või määruse ärakiri saadetakse menetlusosalistele viie päeva jooksul otsuse või määruse tegemisest. Otsuse või määruse tegemise päevaks on selle allkirjastamise päev.

(2) Riigikohtu otsus ja kassatsioonkaebuse menetluse võtmisest keeldumise määrus jõustuvad nende avalikult teatavakstegemise päeval ja on lõplikud.

§ 233. Riigikohtu seisukohtade kohustuslikkus

(1) Riigikohtu otsuses esitatud seisukohad õiguse tõlgendamisel ja kohaldamisel on sama asja uuesti läbivaatavale kohtule kohustuslikud.

(2) Riigikohtu erikogu otsus on õiguse kohaldamisel kohustuslik Riigikohtu kolleegiumidele, kes erikogus osalesid, kuni erikogu või üldkogu ei ole teinud teistsugust otsust.

(3) Riigikohtu üldkogu otsus on õiguse kohaldamisel Riigikohtu kolleegiumidele ja erikogudele kohustuslik, kuni üldkogu ise ei ole teinud teistsugust otsust.

21. peatükk

Määruskaebus Riigikohtus

§ 234. Kassatsioonimenetluse sätete kohaldamine

Riigikohtusse määruskaebuse esitamisele ja läbivaatamisele kohaldatakse kassatsioonimenetluse peatüki sätteid, kui käesolevas peatükis sätestatud ja määruskaebuse olemusest ei tulene teisiti.

§ 235. Määruskaebuse esitamise õigus ja tähtaeg

(1) Poolel ja kolmandal isikul on õigus esitada ringkonnakohtu eraldi dokumendina vormistatud määruse peale määruskaebus, kui määruskaebuse esitamine on seadusega lubatud või kui määrus takistab asja edasist menetlust. Muu määruse kohta võib esitada vastuväite kassatsioonkaebuses, kui käesolevast seadustikust ei tulene teisiti.

(2) Määruskaebuses võib tugineda üksnes asjaolule, et ringkonnakohus on määruse tegemisel kohaldanud valesti materiaalõiguse normi või rikkunud määruse tegemisel oluliselt menetlusõiguse normi ja see võis kaasa tuua ebaõige kohtulahendi.

(3) Määruskaebus esitatakse Riigikohtule 15 päeva jooksul määruse määruskaebuse esitajale kättetoimetamisest arvates, kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti.

(4) Kui kohus tunnistas asja lahendamisel määrusega kohaldamisele kuuluva õigustloova akti põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis selle kohaldamata, arvestatakse määruskaebuse esitamise tähtaega kohaldamata jäetud õigustloova akti kohta Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve korras tehtud lahendi kuulutamistest arvates.

§ 236. Nõuded määruskaebusele

Määruskaebuses tuleb muu hulgas märkida:

- 1) määruskaebuse esitaja nimi, elu- või asukoht, postiaadress ja seisund menetluses, samuti sidevahendite andmed;
- 2) kaevatava määruse teinud kohtu nimetus, määruse kuupäev ja haldusasja number;
- 3) mille kohta või kelle suhtes määrus tehti;
- 4) määruskaebuse esitaja selgelt väljendatud taotlus, märkides ära, millises ulatuses ringkonnakohtu määrust vaidlustatakse ja missugust lahendit taotletakse;
- 5) määruskaebuse põhjendus, muu hulgas nõuet põhjendavad asjaolud, millest tulenevalt on vaidlustatav määrus määruskaebuse esitaja arvates õigusvastane;
- 6) [kehtetu -RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]
- 7) määruskaebusele lisatud dokumentide loetelu.

§ 236¹. Määruskaebuse menetlusse võtmise otsustamine

Riigikohus otsustab määruskaebuse menetlusse võtmise käesoleva seadustiku §-s 219 sätestatud järgides. Riigikohus võtab määruskaebuse läbivaatamisel ringkonnakohtus tehtud määruse peale esitatud määruskaebuse või määruskaebuse, mille seadus võimaldab läbi vaadata lihtmenetluses, menetlusse üksnes juhul, kui Riigikohtu lahend selles asjas on oluline seaduse ühetaolise kohaldamise või õiguse edasiarendamise seisukohalt. Eelmises lauses sätestatud ei kohaldata haldustoiminguks loa andmise või sellest keeldumise määruse peale esitatud määruskaebuse korral.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 237. Määruskaebusest loobumine

(1) Määruskaebuse esitaja võib määruskaebusest loobuda kuni asja arutamise lõpetamiseni, kirjaliku menetluse puhul aga kuni avalduste esitamiseks antud tähtaja möödumiseni.

[RT I, 19.03.2015, 1- jõust. 29.03.2015]

(2) Määruskaebusest loobumise võtab Riigikohus vastu määrusega, millega lõpetab määruskaebuse menetluse. Määruskaebusest loobumise korral ei saa määruskaebuse esitaja enam vaidlustatud määruse peale uut määruskaebust esitada.

§ 238. Määruskaebuse lahendamine

(1) Riigikohus toimetab määruskaebuse ja selle lisade ärakirjad menetlusosalistele kätte ja küsib neilt või võimaldab neil omal algatusel saata määruskaebusele vastuse, välja arvatud juhul, kui määrus teiste menetlusosaliste õigusi ei puuduta.

(2) Määruskaebus vaadatakse läbi kirjalikus menetluses, vajaduse korral võib kohus korraldada kohtuistung. Kui Riigikohus leiab, et määruskaebus on põhjendatud, tühistab ta vaidlustatud määruse ja teeb võimaluse korral uue määruse. Vajaduse korral saadab Riigikohus asja uueks lahendamiseks tagasi määruse teinud või teisele ringkonnakohtule. Riigikohus võib tühistada ka asjas tehtud halduskohtu määruse ja saata asja uueks lahendamiseks halduskohtule.

(3) Määruskaebuse läbivaatamisel Riigikohtus tehtud kohtumäärus on lõplik.

(4) Määruskaebuse esitamine ei peata vaidlustatud määruse täitmist, kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti. Määruskaebuse esitamine trahvi maksmise määruse peale peatab määruse täitmise.
[RT I, 19.03.2015, 1- jõust. 29.03.2015]

(5) Riigikohus võib enne määruskaebuse lahendamist määruskaebuse tagada, muu hulgas peatada vaidlustatud määruse täitmise või kohaldada muid esialgse õiguskaitselise abinõusid.
[RT I, 19.03.2015, 1- jõust. 29.03.2015]

22. peatükk Teistmine

§ 239. Kassatsioonimenetluse sätete kohaldamine

Riigikohtule teistmisavalduse esitamisele ja läbivaatamisele kohaldatakse kassatsioonimenetluse peatüki sätteid, kui käesolevas peatükis sätestatud ei tulene teisiti.

§ 240. Teistmise alused

(1) Jõustunud kohtuotsuseid ja -määrusi võib menetlusosalise või muu sellise isiku avalduse alusel, kelle kohus oleks pidanud asja lahendamisel kaasama, uute asjaolude ilmsikstulekul teistmise korras uuesti läbi vaadata.

(2) Halduskohtumenetluses tehtud kohtulahendi teistmise alused on järgmised:

- 1) lahendi on teinud kohtukoosseis, kuhu kuulus kohtunik, kes oleks pidanud ennast taandama;
- 2) menetlusosalisele ei olnud menetlusest seaduse kohaselt teatatud, muu hulgas kaebust kätte toimetatud, või menetlusosalist ei olnud seaduse kohaselt kohtusse kutsutud, kuigi lahend tehti tema suhtes;
- 3) menetlusosalist ei esindanud menetluses selleks õigust omav isik, kuigi otsus tehti tema suhtes, välja arvatud juhul, kui menetlusosaline on enda esindamise menetluses heaks kiitnud;
- 4) kohtulahendi ebaseaduslikkus või põhjendamatus, mis tuleneb kriminaalasjas jõustunud kohtuotsusega tuvastatud tunnistaja valeütlusest, teadvalt valest eksperdiarvamusest, teadvalt valest tõlkest, dokumendi võltsimisest või tõendi kunstlikust loomisest;
- 5) kohtuniku või menetlusosalise või tema esindaja kuritegu, mille ta on toime pannud teistetavat kohtuasja arutades või läbi vaadates ja mis on tuvastatud jõustunud kohtuotsusega kriminaalasjas;
- 6) kohtulahend põhineb varem tehtud kohtulahendil, vahekohtu otsusel või haldusaktil, mis on tühistatud või muudetud;
- 7) Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse korras selle õigustloova akti või selle sätte või õigustloova akti andmata jätmise põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistamine, millele tugines kohtulahend teistetavas haldusasjas;
- 8) teistetavas haldusasjas tehtud kohtuotsuse või -määruse peale Euroopa Inimõiguste Kohtule esitatud individuaalkaebuse rahuldamine Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni või selle protokollide rikkumise tõttu, kui rikkumine võis mõjutada asja otsustamist ja seda ei ole võimalik mõistlikult kõrvaldada või sellega tekitatud kahju hüvitada muul viisil kui teistmise kaudu;
- 9) peatumise aluse ilmnemine, mis kohtulahendi tegemise ajal oli olemas, kuid ei olnud ega võinud olla kohtule teada;
- 10) muu oluline asjaolu või tõend, mis kohtulahendi tegemise ajal oli olemas, kuid ei olnud ega võinud olla menetlusosalisele teada ja mille esitamisel või millele tuginemisel menetluses oleks ilmselgelt tehtud teistsugune kohtulahend.

(3) Käesoleva paragrahvi lõike 2 punktis 8 nimetatud alusel võib teistmisavalduse esitada ka isik, kes on sarnases asjas ja samal õiguslikul alusel esitanud Euroopa Inimõiguste Kohtule individuaalkaebuse või kellel on sarnases asjas ja samal õiguslikul alusel sellise kaebuse esitamise õigus Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 35 lõikes 1 sätestatud tähtaega arvestades.

(4) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud asjaolu ei ole teistmise aluseks, kui see ei ole mõjutanud kohtulahendi tegemist menetlusosalise kasuks või kahjuks.

(5) Teistmine ei ole lubatud, kui menetlusosalisel oli võimalik tugineda teistmist võimaldavatele asjaoludele varasemas menetluses, eelkõige vastuväite või kaebusega, samuti kui vastuväide või kaebus jäi rahuldamata. Teista ei ole lubatud ka neid kohtumäärusi, mis ei ole seaduse järgi edasi kaevatavad.

§ 241. Teistmisavalduse esitamine

(1) Teistmisavalduse võib Riigikohtule esitada kahe kuu jooksul teistmise aluse olemasolust teadaaamisest arvates, kuid mitte enne kohtulahendi jõustumist. Teistmisavalduse võib põhjusel, et menetlusosaline ei olnud menetluses esindatud, esitada kahe kuu jooksul alates päevast, millal menetlusosalisele, halduskohtumenetluses teovõimetu menetlusosalise puhul aga menetlusosalise seaduslikule esindajale lahend kätte toimetati. Seejuures ei arvestata avalikku kättetoimetamist.

(2) Käesoleva seadustiku § 240 lõike 2 punktis 8 nimetatud juhul võib teistmisavalduse esitada kuue kuu jooksul Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuse jõustumisest arvates.

(3) Kui Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse korras tunnistatakse õigustloov akt või selle säte või õigustloova akti andmata jätmise, millele tugines kohtulahend teistetavas haldusasjas, põhiseadusega vastuolus olevaks, võib teistmisavalduse esitada kuue kuu jooksul Riigikohtu otsuse jõustumisest arvates.

(4) Teistmisavaldust ei või esitada ning kohus tagastab selle, kui kohtulahendi jõustumisest, mille teistmist nõutakse, on möödunud üle viie aasta. Teistmisavaldust ei või esitada põhjusel, et menetlusosaline ei olnud menetluses osalenud või esindatud või käesoleva seadustiku § 240 lõike 2 punktis 8 nimetatud juhul, kui kohtulahendi jõustumisest on möödas kümme aastat.

(5) Teistmisavaldust ei või samadele asjaoludele tuginedes esitada korduvalt.

§ 242. Nõuded teistmisavaldusele

(1) Teistmisavalduses märgitakse:

- 1) teistmisavalduse esitaja nimi, elu- või asukoht, postiaadress ja sidevahendite andmed;
- 2) selle kohtu nimetus, kelle lahendi teistmist taotletakse, ja teistetava kohtulahendi kuupäev ning haldusasja number;
- 3) teistmise õiguslik alus käesoleva seadustiku § 240 lõike 2 järgi ja selle põhjendus;
- 4) selgelt väljendatud taotlus kohtulahendi suhtes;
- 5) asjaolud, millest nähtub avalduse esitamise tähtajast kinnipidamine;
- 6) tõendid, mis tõendavad teistmise alust ja teistmisavalduse esitamise tähtajast kinnipidamist;
- 7) kas teistmisavalduse esitaja soovib asja arutamist kohtuistungil. Kui teistmisavalduse esitaja ei ole seda soovi märkinud, eeldatakse, et ta on nõus asja lahendamiseks kirjalikus menetluses;
- 8) teistmisavaldusele lisatud dokumentide loetelu.

(2) Avaldusele lisatakse ära kiri kohtulahendist, mille teistmist nõutakse, ja teistmisavalduse aluseks olevad dokumendid või nende ära kirjad. Kui dokumendid ei ole avaldaja valduses, tuleb märkida, kas avaldaja taotleb, et kohus dokumendid välja nõuaks.

(3) Teistmist põhjendavate asjaolude tõendamiseks ei ole lubatud taotleda menetlusosalise vande all ülekuulamist.

§ 243. Teistmisavalduse läbivaatamise ettevalmistamine

(1) Pärast teistmisavalduse saamist kontrollib Riigikohus selle nõuetekohasust.

(2) Riigikohus võib teistmisavalduse esitajale anda puuduste kõrvaldamiseks tähtaja. Kui teistmisavalduse esitaja jätab kohtu nõudmise tähtpäevaks täitmata, tagastab kohus teistmisavalduse.

(3) Vastuvõetud teistmisavalduse ära kirja saadab Riigikohus teistele menetlusosalistele. Koos teistmisavalduse saatmisega võib Riigikohus nõuda menetlusosalistelt Riigikohtu määratud tähtpäevaks teistmisavaldusele kirjalikku vastust. Kui Riigikohus ei nõua kirjaliku vastuse esitamist, võivad menetlusosalised esitada kirjalikud vastuväited ka omal algatusel.

(4) Vastuses tuleb märkida, kas menetlusosaline nõustub teistmisavaldusega. Oma vastuväiteid peab menetlusosaline vastuses põhistama ja esitama võimaluse korral nende kohta tõendid.

(5) Teistmisavalduse esitajal on õigus teistmisavaldusest loobuda alates selle esitamisest kuni teistmismenetlust lõpetava lahendi teatavastegemiseni. Teistmisavaldusest loobumise korral lõpetab kohus määrusega teistmisavalduse menetluse.

§ 244. Teistmisavalduse menetlusse võtmise otsustamine

(1) Riigikohus otsustab teistmisavalduse menetlusse võtmise mõistliku aja jooksul. Teistmisavaldus võetakse menetlusse, kui selles esitatud asjaolud võimaldavad arvata, et tegemist on seaduses sätestatud teistmise alusega. Teistmisavalduse menetlusse võtmisel võib Riigikohus teistetavas haldusasjas tehtud kohtuotsuse või -määruse täitmise vajaduse korral määrusega osaliselt või täielikult peatada.

(2) Kui teistmisavaldust ei võeta menetlusse, lisatakse see koos Riigikohtu määrusega haldusasja toimikusse. Riigikohtu määruse koopia saadetakse teistmisavalduse esitajale ja teistmisavaldusele vastuse esitanud isikule. [RT I, 10.02.2023, 1- jõust. 01.04.2023]

§ 245. Teistmisavalduse lahendamine

- (1) Teistmise aluse puudumisel jätab Riigikohus teistmisavalduse rahuldamata.
- (2) Kui Riigikohus leiab, et teistmisavaldus on põhjendatud, tühistab ta olenevalt teistmise aluseks olevast kohtulahendist otsuse või määrusega teistetava kohtulahendi ja saadab asja uueks läbivaatamiseks sellesse alama astme kohtusse, kus kohtulahend oli tehtud.
- (3) Kui teistetava haldusasja asjaolud on selged, muudab Riigikohus alama astme kohtu lahendi või tühistab selle ning teeb uue otsuse või määruse.

6. osa **Erimenetlused**

23. peatükk **Kohtulahendi täitmine**

§ 246. Kohtulahendi täitmine

- (1) Kohtulahend täidetakse pärast jõustumist. Kohus võib kohtuotsuse täitmiseks määrata tähtaja, mis hakkab kulgema kohtuotsuse jõustumisest.
- (2) Apellatsiooni- või kassatsioonitähtaja ennistamise korral ei pea menetlusosalised kaevatavat kohtuotsust täitma, välja arvatud juhul, kui kohtuotsus kuulub täitmisele viivitamata.

§ 247. Kohtulahendi viivitamata täitmine

- (1) Viivitamata täidetavaks tunnistatud kohtulahend täidetakse enne selle jõustumist. Kohus tunnistab lahendi viivitamata täidetavaks eraldi määrusega.
- (2) Viivitamata täitmisele kuulub kohtulahend:
  - 1) millega ennistatakse ametnik teenistusse;
  - 2) millega mõistetakse välja saamata jäänud töötasu, kuid mitte rohkem kui kahe kuu ulatuses;
  - 3) muul seaduses sätestatud juhul.
- (3) Kohus võib menetlusosalise taotlusel tunnistada eraldi määrusega kohtulahendi viivitamata täidetavaks ka juhul, kui kohtulahendi hilisem täitmine kahjustaks oluliselt menetlusosalise õigusi või oleks raskendatud või võimatu. Kohtulahendi viivitamata täidetavaks tunnistamisel arvestab kohus ka teiste menetlusosaliste õigusi ja avalikke huve. Võimaluse korral küsib kohus viivitamata täitmise kohta teiste menetlusosaliste seisukohta.
- (4) Kohtulahendi viivitamata täidetavaks tunnistamisel võib kohus nõuda viivitamata täitmist taotlevalt menetlusosaliselt rahalist tagatist kohtulahendi tagasitäitmise tagamiseks. Tagatis kantakse kohtu poolt märgitud kontole ja tagastatakse pärast kohtulahendi jõustumist või viivitamatu täitmise peatamist või lõpetamist.
- (5) Kohtulahendi viivitamata täidetavaks tunnistamise määruse või sellest keeldumise määruse peale võib esitada määruskaebuse. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav.
- (6) Kohus võib viivitamata täidetavaks tunnistatud kohtulahendi täitmise määrusega menetlusosalise taotluse alusel igal ajal peatada.
- (7) Viivitamata ei või täita kohtulahendit, mis on uue kohtulahendiga tühistatud või muudetud, kuid see kohtulahend ei ole veel jõustunud.
- (8) Viivitamata täidetavaks tunnistatud kohtulahendi ja selle alusel antud haldusakti alusel saadu tuleb viivitamata täidetavaks tunnistatud kohtulahendi tühistamisel või muutmisel tagastada, samuti kõrvaldada muud täitmise tagajärjed. Tagastamise kohustuse suhtes kohaldatakse võlaõigusseaduses alusetu rikastumise kohta sätestatud. Kohus võib oma algatusel või huvitatud isiku taotlusel kohtulahendis, millega viivitamata täidetavaks tunnistatud kohtulahend tühistati või muudeti, kohustada menetlusosalist viivitamata täidetud kohtulahendi või selle alusel antud haldusakti alusel saadu tagastamiseks või muude täitmise tagajärgede kõrvaldamiseks.
- (9) Kahju hüvitamise nõudeid viivitamata täidetavaks tunnistatud kohtulahendi täitmisest ei tulene, kui täitmine toimus õiguspäraselt.

§ 248. Täitmisele kuuluva kohtulahendi täitmata jätmise

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(1) Kohtulahendi või kohtu kinnitatud kompromissi täitmata jätmise eest määrab kohus süüdirolevale menetlusosalisele rahatrahvi kuni 32 000 eurot. Rahatrahvi määramine ei vabasta kohtuotsuse ettekirjutuse või kohtu kinnitatud kompromissi täitmata jätnud menetlusosalist kohustusest ettekirjutust või kompromissi mõistliku tähtaja jooksul täita ega võta menetlusosaliselt, kelle huvides ettekirjutus on tehtud või kompromiss kinnitatud, õigust taotleda kohtult kohtuotsuse ettekirjutuse või kompromissi täitmata jätmise eest uue rahatrahvi määramist.

(2) Rahatrahvi määramisel võtab kohus arvesse kohtuotsuse jõustumisest möödunud aega ja muid asjaolusid, mis omavad rahatrahvi ning selle suuruse määramisel tähtsust. Kui eelmise rahatrahvi määramisest on möödunud mõistlik aeg kohtulahendi täitmiseks, kuid lahendit ei ole täidetud, võib kohus määrata rahatrahvi uuesti.

(3) Riigikohtu või ringkonnakohtu otsuse täitmata jätmise eest määrab rahatrahvi halduskohus.

(4) Kohtulahendi või kohtu kinnitatud kompromissi täitmata jätmise eest rahatrahvi määramise või määramata jätmise määruse peale võib menetlusosaline esitada määruskaebuse. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale võib esitada määruskaebuse Riigikohtule.
[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

24. peatükk Esialgne õiguskaitse

§ 249. Esialgne õiguskaitse

(1) Kohus võib kaebaja põhjendatud taotluse alusel või omal algatusel teha igas menetlusstaadiumis määruse kaebaja õiguste esialgse kaitse kohta, kui vastasel juhul võib kaebaja õiguste kaitse kohtuotsusega osutada oluliselt raskendatuks või võimatuks. Kui seadus annab isikule õiguse esitada halduskohtule kaebus muul alusel kui enda õiguste kaitseks, võib esialgset õiguskaitset kohaldada, kui vastasel juhul võib kaebuse eesmärgi saavutamine kohtuotsusega osutada oluliselt raskendatuks või võimatuks.

(2) Esialgse õiguskaitse taotluse võib esitada halduskohtule ka vaidemenetluse ajal.

(3) Esialgse õiguskaitse määruse tegemisel arvestab kohus avalikku huvi ja puudutatud isiku õigusi ning hindab kaebuse perspektiive ja esialgse õiguskaitse määruse ettenähtavaid tagajärgi. Esialgse õiguskaitse vajaduse äralangemisel jätab kohus taotluse läbi vaatamata.

(4) Esialgse õiguskaitse määrusest tulenev õigus, kohustus ja keeld, samuti esialgse õiguskaitse määruse alusel antud haldusakt kehtivad kuni kohtuotsuse jõustumiseni või kaebuse tagastamise või läbi vaatamata jätmise või asja menetluse lõpetamise määruse jõustumiseni. Vaidemenetluse käigus tehtud esialgse õiguskaitse määrus kehtib kuni:

- 1) vaide esemeks olevas nõudes halduskohtule kaebuse esitamise tähtaja lõpuni, kui selle tähtaja jooksul kaebust ei esitata;
- 2) kohtuotsuse jõustumiseni või kaebuse tagastamise või läbi vaatamata jätmise või asja menetluse lõpetamise määruse jõustumiseni, kui vaide esemes olevas nõudes esitatakse tähtaegselt halduskohtule kaebus.

(5) Esialgse õiguskaitse määruse tegemiseks võib taotluse esitada pärast haldusorganile vaide esitamist, koos kaebusega või pärast kaebuse esitamist.

§ 250. Esialgse õiguskaitse taotlus

(1) Esialgse õiguskaitse taotlus peab muu hulgas sisaldama järgmisi andmeid:

- 1) vaidluse ese;
- 2) esialgse õiguskaitse aluseks olevad asjaolud;
- 3) soovitatav esialgse õiguskaitse abinõu;
- 4) vastustaja andmed.

(2) Esialgse õiguskaitse taotlust tuleb põhistada. Kohus võib taotluse esitajalt nõuda oma väidete tõendamist.

§ 251. Esialgse õiguskaitse abinõud

(1) Esialgse õiguskaitse määrusega võib:

- 1) peatada vaidlustatava haldusakti kehtivuse või täitmise;
- 2) keelata vaidlustatava haldusakti andmise või toimingu tegemise;

- 3) kohustada haldusorganit taotletavat haldusakti välja andma, toimingut tegema või jätkuvat toimingut lõpetama;
- 4) vara arestida, sealhulgas teha registris vara käsutamise keelumärke või seada tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud kohtulik hüpotek, samuti teha kohtuvaidluse kohta registris märke;
- 5) keelata haldusakti adressaadil haldusaktis reguleeritud tegevuse või kohustada teda selleks, samuti seada sellele tegevusele tingimusi, sealhulgas nõuda tagatist kaebaja kasuks.

(2) Kohus võib esialgse õiguskaitse määruses rakendada korrigeerivaid abinõusid.

(3) Esialgse õiguskaitse määrus võib olla tingimuslik.

§ 252. Esialgse õiguskaitse taotluse lahendamine

(1) Kohus lahendab esialgse õiguskaitse taotluse põhjendatud määrusega viivitamata. Kohus võib esialgse õiguskaitse taotluse lahendada hiljem, kui ta peab vajalikuks kuulata eelnevalt ära menetlusosalisi. Tõendite esitamist ja teiste menetlusosaliste arvamust võib nõuda üksnes juhul, kui see on võimalik esialgse õiguskaitse määruse tegemisel arvestatavaid õigusi ja huve oluliselt kahjustamata.

(2) Esialgse õiguskaitse taotluse läbivaatamisele kohaldatakse lihtmenetluse sätteid, kui käesolevast peatükist ei tulene teisiti.

(3) Esialgse õiguskaitse määrus, sealhulgas määrus, millega jäetakse esialgse õiguskaitse taotlus rahuldamata ja muudetakse esialgse õiguskaitse määrust või tühistatakse see, jõustub selle teatavakstegemisel, kui määruse teinud kohus või määruse peale esitatud määruskaebust läbivaatav kohus ei määra teisiti.

(4) Kuni 30-päevaseks tähtajaks võib kohus esialgset õiguskaitset kohaldada määrusega, mis ei sisalda põhjendusi. Sellise määruse võib vormistada pealdisena esialgse õiguskaitse taotlusel või kohtuniku poolt digitaallalkirjastatud taotluse resolutsioonis. Kui menetlusosalised määrust ei vaidlusta, rakendub esialgse õiguskaitse kuni § 249 lõikes 4 sätestatud tähtpäevani.

(5) Kohus toimetab esialgse õiguskaitse määruse viivitamata kätte vastustajale ja kaebajale ning isikule, kelle õigusi määrus võib riivata.

(6) Esialgse õiguskaitse määruse saadab kohus viivitamata täitmiseks asjakohasele asutusele, ametnikule või avalik-õiguslikke ülesandeid täitvale muule isikule.

(7) Esialgse õiguskaitse küsimuses tehtud määruse peale võib menetlusosaline esitada määruskaebuse kõrgemalseisvale kohtule. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav. [RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 253. Esialgse õiguskaitse abinõu asendamine ja esialgse õiguskaitse tühistamine

(1) Kohus võib menetlusosalise taotluse alusel või omal algatusel esialgse õiguskaitse määruse igas menetlusstaadiumis tühistada või seda muuta.

(2) Esialgse õiguskaitse abinõu asendamise või esialgse õiguskaitse tühistamise taotlusest teatab kohus teistele menetlusosalistele, andes neile võimaluse esitada vastuväiteid, välja arvatud juhul, kui see tooks kaasa viivituse, mis ohustaks oluliselt esialgse õiguskaitse kohaldamisel arvestatavaid õigusi või huve.

(3) Kohus tühistab esialgse õiguskaitse kohtuotsusega, kui kaebus jääb rahuldamata, ja määrusega, kui kaebus või vaie tagastatakse või jäetakse läbi vaatamata või kui asjas menetlus lõpetatakse. Kohus tühistab esialgse õiguskaitse ka siis, kui esialgse õiguskaitse kohaldamise on otsustanud teine kohus, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti. Esialgse õiguskaitse tühistamine jõustub koos kohtuotsuse või menetlust lõpetava määrusega. [RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 254. Vastutus ja tagasitaitmine

(1) Esialgse õiguskaitse määruse täitmata jätmise eest võib halduskohus isikut trahvida käesoleva seadustiku §-s 248 sätestatud korras. Kaebajal on õigus riigivastutuse seaduse või võlaõigusseaduse alusel nõuda, et isik, kelle süül esialgse õiguskaitse määrus jäi täitmata, hüvitaks sellega tekkinud kahju.

(2) Esialgse õiguskaitse määruse ja selle alusel antud haldusakti alusel saadu tuleb vastavas osas kaebuse rahuldamata jätmisel tagastada, samuti kõrvaldada muud esialgse õiguskaitse kohaldamisest tulenevad tagajärjed. Tagastamise kohustuse suhtes kohaldatakse võlaõigusseaduses alusetu rikastumise kohta sätestatud. Kohus võib omal algatusel või huvitatud isiku taotlusel otsuses või eraldi määruses kohustada menetlusosalist esialgse õiguskaitse määruse või selle alusel antud haldusakti alusel saadu tagastamiseks või muude esialgse õiguskaitse kohaldamisest tekkinud tagajärgede kõrvaldamiseks.

(3) Kahju hüvitamise nõudeid esialgse õiguskaitse määruse täitmisest ei tulene, kui täitmine oli õiguspärane, välja arvatud juhul, kui esialgse õiguskaitse taotluse esitaja on käesoleva seadustiku § 28 lõigetes 1 ja 2 sätestatu vastaselt tahtlikult viinud kohtu eksitusse ja selline tegevus tingis esialgse õiguskaitse määruse tegemise ning kolmandale isikule õigusvastaselt kahju tekkimise.

25. peatükk Protest

§ 255. Protesti nõue

Halduskohtule esitatava protestiga võib nõuda:

- 1) haldusakti osalist või täielikku tühistamist (tühistamisprotest);
- 2) haldusakti andmist või toimingute tegemist (kohustamisprotest);
- 3) haldusakti andmisest või toimingute tegemisest hoidumist (keelamisprotest);
- 4) haldusakti või toimingute õigusvastaste tagajärgede kõrvaldamist (heastamisprotest);
- 5) haldusakti tühisuse kindlakstegemist (tuvastamisprotest).

§ 256. Protestiõigus

- (1) Protesti võib avaliku huvi kaitseks esitada haldusorgan, kellele see õigus on antud seadusega.
- (2) Protesti ja sellega algatatud halduskohtumenetluse suhtes kohaldatakse vastavalt käesoleva seadustiku I–V osa ja 23. ning 24. peatüki sätteid, kui käesolevas peatükis ei ole sätestatud teisiti.

§ 257. Protesti esitaja

- (1) Protesti esitajal on kaebaja menetluslik seisund, kui käesolevas peatükis ei ole sätestatud teisiti.
- (2) Protesti esitajale ei ole vaja selgitada protestist loobumise, kompromissi ega menetluse lõpetamise tagajärgi. Protesti esitajat ei ole vaja hoiatada kohtule vastamata jätmise ja kohtuistungilt puudumise tagajärgede eest.

§ 258. Protesti esitamine

- (1) Tühistamisprotesti võib esitada 30 päeva jooksul haldusakti andmisest teadasaamisest arvates. Kohustamisprotesti võib esitada 30 päeva jooksul haldusakti andmisest või toimingute tegemisest keeldumisest teadasaamisest arvates. Protesti haldusakti või toimingute tagajärgede kõrvaldamiseks võib esitada kolme aasta jooksul arvates päevast, kui protesti esitaja sai teada tagajärgedest või pidi neist teada saama.
- (2) Sõltumata käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatust ei saa tühistamis- või kohustamisprotesti esitada pärast kolme aasta möödumist haldusakti andmisest arvates või haldusakti andmisest või toimingute tegemisest keeldumisest arvates.
- (3) Kui protesti esitaja peab enne kohtusse pöördumist tegema vastustajale ettepaneku protesti nõude rahuldamiseks ning protesti esitaja on selleks sätestatud korrast kinni pidanud, võib protesti esitada 30 päeva jooksul arvates vastustaja seisukoha saamisest ettepaneku kohta.
- (4) Kui kohus leiab, et protesti esitajal puudub protestiõigus, tagastab ta protesti või jätab selle läbi vaatamata.

§ 259. Kohtumenetlus ja kohtuotsus

- (1) Kui asjas puuduvad kolmandad isikud või kui kolmandad isikud annavad selleks nõusoleku, võib kohus vaadata protesti läbi kirjalikus menetluses või lihtmenetluses ka sõltumata poolte nõusolekust. Poolte puudumine kohtuistungilt ei takista asja läbivaatamist.
- (2) Protest rahuldatakse, kui selle läbivaatamine halduskohtus on lubatav ning haldusakt või toiming või haldusakti andmata või toimingute tegemata jätmine on õigusvastane.
- (3) Haldusakti või toimingute tagajärgede kõrvaldamiseks esitatud protest rahuldatakse, kui lisaks käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatule on tagajärjed tekitanud haldusakt tühine või tunnistatud kehtetuks, tagajärjed on õigusvastased ja kahjustavad avalikku huvi, nõutava abinõu rakendamiseks esineb õiguslik alus, nõutav abinõu on proportsionaalne ning selle rakendamata jätmiseks ei ole mõjuvat põhjust.
- (4) Haldusakti tühisuse tuvastamiseks esitatud protest rahuldatakse, kui lisaks käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatule on haldusakt tühine.

26. peatükk

Kaebus eraisiku vastu

§ 260. Kaebuse nõue ja kaebeõigus

(1) Halduslepingu pooleks olev või teda esindav haldusorgan võib füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku vastu esitatud kaebuses eelkõige nõuda:

- 1) halduslepingust tuleneva kohustuse täitmist;
- 2) halduslepingu rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist.

(2) Seaduses sätestatud juhtudel võib haldusorgan esitada kaebuse ametniku või muu avalikke ülesandeid täitnud isiku poolt tekitatud kahju hüvitamiseks, sealhulgas kaebuse regressinõude rahuldamiseks.

(3) Eraisiku vastu esitatud kaebuse ja sellega algatatud halduskohtumenetluse suhtes kohaldatakse vastavalt käesoleva seadustiku I–V osa ja 23. ning 24. peatüki sätteid, kui käesolevas peatükis ei ole sätestatud teisiti.

§ 261. Pooled

Käesolevas peatükis sätestatud menetluses on kaebajaks kaebuse esitanud haldusorgan ja vastustajaks isik, kelle vastu kaebus on esitatud.

§ 262. Kaebuse esitamine

(1) Kui vastustajaks on füüsiline isik, esitatakse kaebus vastustaja elukoha järgi. Kui tema elukoht ei ole Eestis või elukoht ei ole teada, esitatakse kaebus kaebaja asukoha või teenistuskoha järgi.

(2) Kui seadus ei sätesta teisiti, võib kaebuse eraisiku vastu esitada kolme kuu jooksul nõude aluseks olevast kohustuse rikkumisest teadasaamisest arvates, kuid mitte hiljem, kui kolme aasta möödumisel kohustuse rikkumisest.

(3) Kui asja lahendamiseks on seadusega ette nähtud kohtueelne menetlus ning kaebaja on nõuetekohaselt esitanud nõude kohtueelses menetluses, võib kaebuse esitada 30 päeva jooksul arvates päevast, kui kaebajale tehti teatavaks kohtueelset menetlust lõpetav lahend, kui seadus ei sätesta teisiti.

(4) Lisaks käesoleva seadustiku § 48 lõikes 1 sätestatule võib eraisiku vastu esitatud kaebuse liita käesoleva seadustiku 4. peatüki kohaselt esitatud kaebusega, kui asjades on poolteks samad isikud ning nende nõuded on omavahel õiguslikult seotud.

§ 263. Kohtumenetlus ja kohtuotsus

(1) Eraisiku vastu esitatud kaebuse kättetoimetamisel selgitatakse vastustajale muu hulgas:

- 1) mida peab sisaldama vastus kaebusele;
- 2) kaebusele vastamata jätmise ja kohtuistungilt puudumise tagajärgi;
- 3) kaebuse õigeksvõtmise võimalust ja tagajärgi.

(2) Eraisiku vastu esitatud kaebuse lahendamisel ei saa kohus teha ettekirjutust toimingute tegemise uueks otsustamiseks ega väljamaksmisele kuuluva rahasumma kindlaksmääramiseks.

(3) Käesoleva paragrahvi lõige 2 ei välista viivise- ega intressinõude väljamõistmist protsendina.

27. peatükk Haldustoiminguks loa andmine

§ 264. Loa andmise otsustamine

(1) Seadusega sätestatud juhtudel annab kohus haldustoimingu tegemiseks loa ja pikendab seda.

(2) Taotluse loa saamiseks esitab selleks volitatud haldusorgan kirjalikult koos põhjendusega ning seaduses ettenähtud ja asja otsustamiseks vajalike tõendite ja seletustega. Kohus võib nõuda täiendavate tõendite või seletuste esitamist. Kohus võib kohustada taotlejat leidma tõlgi, kui see on vajalik taotluse lahendamiseks.

(3) Haldustoiminguks annab loa kohus, kelle tööpiirkonnas asub luba taotlev haldusorgan, kui seaduses ei ole sätestatud teistsugust kohtualluvust. Menetlusosalisteks on loa andmise otsustamisel taotleja ja seaduses sätestatud juhtudel isik, kelle suhtes loa andmist taotletakse.

(4) Kui seadus ei sätesta teisiti, vaatab kohus taotluse läbi ja otsustab loa andmise viivitamata kirjaliku määrusega ainuisikuliselt lihtmenetluses. Loa andmise võib erandina otsustada ka väljaspool kohtu tööaega.

(5) Kui kohtult taotletakse luba isikult vabaduse võtmiseks või vabaduse võtmise tähtaja pikendamiseks või tema Eestist väljasaatmiseks, tuleb asja arutada istungil.

(6) Kui loa andmine otsustatakse kohtuistungil, kutsutakse menetlusosalised ja nende esindajad istungile, kuid nende istungilt puudumine ei takista asja läbivaatamist ja lahendamist. Kui istungi korraldamine ei ole kohustuslik, ei välista istungi korraldamine muude lihtmenetluse sätete kohaldamist.

(7) Taotleja võib avalduse tagasi võtta ja menetlusosalised võivad sõlmida kompromissi, kohaldades vastavalt käesoleva seadustiku § 153 ja 154.

§ 265. Määrus

(1) Taotlus loa andmiseks lahendatakse määrusega.

(2) Haldustoiminguks antud luba võib kohus oma määrusega muuta või selle tühistada.

(3) Loa andmise, sellest keeldumise ning loa muutmise või tühistamise määruse suhtes kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 465. Määrus toimetatakse menetlusosalistele kätte, kui seadus ei sätesta teisiti. Määrus jõustub selle kättetoimetamisel taotlejale.

(4) Jõustunud määrus avaldatakse arvutivõrgus vastavalt käesoleva seadustiku §-le 175, kui seadus ei sätesta teisiti.

(5) Haldustoiminguks loa andmise määruse, loa andmisest keeldumise määruse ja loa muutmise või tühistamise määruse peale võib menetlusosaline esitada määruskaebuse, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale võib esitada määruskaebuse Riigikohtule. Määruskaebuse läbivaatamiseks ei ole vaja korraldada kohtuistungit isegi siis, kui see oli nõutav loa andmise otsustamisel.

28. peatükk Menetlus hankeasjas

§ 266. Hankeasja mõiste ja sätete kohaldamine

(1) Hankeasi on riigihanke korraldamisest, sealhulgas hankelepingu sõlmimisest või muutmisest tekkinud haldusasi.

(2) Käesolev peatükk reguleerib tühistamis-, kohustamis-, heastamis- ja tuvastamiskaebuse esitamist ning lahendamist hankeasjas.

(3) Käesoleva seadustiku § 269 kohaldatakse ka hüvitamiskaebuse esitamisel ja lahendamisel.

§ 267. Vaidluse ese hankeasjas

(1) Kaebuse võib hankeasjas esitada riigihangete seaduse § 185 lõigetes 2–4 või 6 sätestatud otsuse, dokumendi või hankelepingu peale, samuti vaidlustuskomisjoni otsuse peale.
[RT I, 01.07.2017, 1- jõust. 01.09.2017]

(2) Isiku õiguste või kohustuste tekitamisele, muutmisele või lõpetamisele suunatud otsuste ja dokumentide suhtes, sealhulgas asjaolu siduvalt kindlaks tegevate hankija otsuste ja dokumentide suhtes, kohaldatakse halduskohtumenetluses haldusaktide kohta sätestatud. Muude hankija otsuste ja dokumentide suhtes kohaldatakse toimingute kohta sätestatud.

(3) Hankelepingute suhtes kohaldatakse halduskohtumenetluses haldusakti kohta sätestatud. Kohus ei tühista kehtivat hankelepingut. Kohus võib tuvastada hankelepingu tühisuse, kui hankeleping on tühine riigihangete seaduses sätestatud alusel.

(4) Kui hankija on sõlminud kehtiva hankelepingu, ei tühista kohus hankelepingu aluseks olevat haldusakti.

§ 268. Kaebeõigus hankeasjas

(1) Pakkuja, taotleja või riigihankes osalemisest huvitatud ettevõtja võib esitada oma õiguste kaitseks kaebuse hankija tegevuse peale, kui ta on läbinud menetluse riigihangete vaidlustuskomisjonis, välja arvatud riigisaladuse ja salastatud välisteabega seotud hankeasjas.
[RT I, 01.07.2017, 1- jõust. 01.09.2017]

(1¹) Riigisaladuse ja salastatud välisteabega seotud hankeasjas võib pakkuja, taotleja või riigihankes osalemisest huvitatud isik esitada oma õiguste kaitseks kaebuse hankija tegevuse peale halduskohtusse.
[RT I, 23.12.2013, 2- jõust. 01.01.2014]

(2) Riigihangete vaidlustuskomisjoni otsuse peale võib vaidlustaja või kolmas isik ilma vaidlustuse esemeks olnud haldusakti või toimingu vaidlustamiseta esitada kaebuse, kui riigihangete vaidlustuskomisjoni otsus rikub kaebaja õigusi sõltumata vaidlustuse esemest.

(3) Hankija võib esitada riigihangete vaidlustuskomisjoni otsuse peale kaebuse osas, milles vaidlustuskomisjon rahuldab vaidlustuse hankija haldusakti või toimingu peale.

(4) Isik ei saa hankeasjas tugineda haldusakti õigusvastasusele, kui ta on jätnud kasutamata võimaluse selle vaidlustamiseks.

§ 269. Menetlusosalised hankeasjas

(1) Hankeasjas on vastustajaks hankija, välja arvatud juhul, kui kaebuses vaidlustatakse riigihangete vaidlustuskomisjoni otsust ilma vaidlustuse esemeks olnud haldusakti või toimingu vaidlustamiseta.

(2) Riigihangete vaidlustuskomisjon ei ole hankeasjas vastustajaks. Kohus võib kaasata riigihangete vaidlustuskomisjoni hankeasja menetlusse käesoleva seadustiku § 24 lõike 1 punkti 2 või 4 alusel.

§ 270. Kaebetähtaeg hankeasjas

(1) Hankeasjas on kaebuse esitamise tähtaeg kümme päeva vaidlustuskomisjoni otsuse avalikult teatavaks tegemisest arvates.

(1¹) Riigisaladuse ja salastatud välisteabega seotud hankeasjas on kaebuse esitamise tähtaeg:

1) kümme päeva arvates päevast, mil kaebaja sai teada või pidi teada saada oma õiguste rikkumisest või huvide kahjustamisest, kuid mitte pärast hankelepingu sõlmimist;

[RT I, 23.12.2013, 2- jõust. 01.01.2014]

2) kümme päeva riigihangete registris vabatahtliku teate avaldamisest arvates, kui kaebus esitatakse riigihangete seaduse § 185 lõike 4 punktis 1 sätestatud alusel;

[RT I, 01.07.2017, 1- jõust. 01.09.2017]

3) 30 päeva riigihangete registris riigihanke aruande avaldamisest arvates, kui kaebus esitatakse riigihangete seaduse § 185 lõike 4 punktides 2, 4 ja 5 sätestatud alusel;

[RT I, 01.07.2017, 1- jõust. 01.09.2017]

4) 30 päeva arvates päevast, mil kaebaja sai teada või pidi teada saada oma õiguste rikkumisest või huvide kahjustamisest, kui kaebus esitatakse riigihangete seaduse § 185 lõike 4 punktis 6 sätestatud alusel;

[RT I, 01.07.2017, 1- jõust. 01.09.2017]

5) kuus kuud hankelepingu sõlmimisest arvates, kui kaebus esitatakse riigihangete seaduse § 185 lõike 4 punktis 3 sätestatud alusel.

[RT I, 01.07.2017, 1- jõust. 01.09.2017]

(2) Heastamiskaebuse võib hankeasjas esitada:

1) koos tühistamisnõudega või haldusakti tühisuse või toimingu õigusvastasuse kindlakstegemise nõudega;

2) 30 päeva jooksul arvates käesoleva lõike punktis 1 nimetatud nõuet rahuldava kohtuotsuse jõustumisest või

3) 30 päeva jooksul arvates kohtumääruse jõustumisest, millega kinnitatakse käesoleva lõike punktis 1 nimetatud nõuet rahuldav kompromiss.

§ 271. Menetlusosaliste avaldused hankeasjas

(1) Hankeasjas esitab menetlusosaline avalduse kohtule elektrooniliselt, kui see on elektroonilises vormis olemas ja kui ei ole mõjuvat põhjust esitada seda muus vormis.

(2) Menetlusosaline saadab kohtule edastatava avalduse ja selle lisad vahetult teistele menetlusosalistele, teavitades sellest kohut. Seejuures kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 337.

(3) Uusi asjaolusid või taotlusi sisaldav avaldus tuleb esitada vähemalt kaks tööpäeva enne kohtuistungit või enne menetludokumentide esitamise tähtaja lõppu, kui asja ei vaadata läbi kohtuistungil.

(4) Hankeasjas avalduse, sealhulgas kaebuse käiguta jätmisel on avalduse esitaja kohustatud avalduse puudused kõrvaldama kahe tööpäeva jooksul käiguta jätmise määruse kättesaamisest arvates.

§ 272. Menetludokumentide kättetoimetamine hankeasjas

(1) Hankeasjas toimetatakse menetludokumentid menetlusosalistele kätte elektrooniliselt elektronposti aadressil, mille menetlusosaline on kohtule, riigihangete vaidlustuskomisjonile või hankijale teatanud. Muul viisil võib menetludokumentide kätte toimetada üksnes mõjuval põhjusel.

(2) Menetludokumentide võib elektrooniliselt kätte toimetada ka automaatse kättesaamis- või saatmiskinnitusega.

§ 273. Menetluse peatumine, peatamine ja kiirendamine hankeasjas

(1) Hankeasja menetlus ei peatu ja seda ei peatata käesoleva seadustiku § 92 lõigetes 1 ja 2, §-s 94, § 95 lõikes 2 ega §-s 97 sätestatud juhtudel.

(2) Menetluse kiirendamise taotluse võib muid käesoleva seadustiku § 100 lõikes 1 sätestatud eeldusi arvestades esitada juhul, kui hankeasi on olnud kohtu menetluses vähemalt 15 päeva. Samuti võib menetluse kiirendamise taotluse esitada juhul, kui kohus lükkab kohtuistungil hankeasja arutamise edasi kauemaks kui 15 päeva.

(3) Menetluse kiirendamise taotluse lahendab kohus viivitusega. Uue menetluse kiirendamise taotluse võib esitada pärast 15 päeva möödumist eelmise taotluse kohta tehtud kohtumääruse jõustumisest.

§ 274. Kaebuse menetluse võtmine ja eelmenetlus hankeasjas

(1) Kohus kontrollib ühe tööpäeva jooksul kaebuse saamisest arvates lisaks käesoleva seadustiku § 120 lõikes 1 sätestatule, kas kaebaja on kaebuse saatnud kõigile menetlusosalistele. Kui kaebus on menetlusosalisele saatmata, toimetab kohus talle kaebuse kätte.

(2) Kaebuse saanud kohus nõuab riigihangete vaidlustuskomisjonilt välja vaidlustusmenetluse toimiku ja vajaduse korral vastustajalt täiendavad dokumendid.

(3) Vastustaja on kohustatud esitama kohtule seitsme päeva jooksul kaebuse saamisest arvates kirjaliku vastuse. Sama tähtaja jooksul on vastuse esitamise õigus kolmandal isikul.

§ 275. Hankeasja läbivaatamise vorm ja tähtaeg

(1) Hankeasi vaadatakse läbi kohtuistungil või seaduses sätestatud juhtudel kirjalikus menetluses, lihtmenetluses või menetlusosalisi muul viisil ära kuulates.

(2) Hankeasja vaatab halduskohus läbi 45 päeva jooksul kaebuse esitamisest arvates.

§ 276. Kohtuistung ja ärakuulamine hankeasjas

(1) Ajavahemik vastustajale ja kolmandale isikule kaebuse kättetoimetamise ning kohtuistungil vahel peab olema vähemalt kümme päeva. Ajavahemik kutse kättetoimetamise ja istungipäeva vahel peab olema vähemalt kolm päeva. Menetlusosaliste nõusolekul võib kohus eespool nimetatud ajavahemikke lühendada.

(2) Kohtuistungil asemel võib kohus menetlusosalised ära kuulata ilma teiste menetlusosaliste juuresolekuta, kui kohtu arvates on sel viisil võimalik isikult saadavaid andmeid ja seisukohti piisavalt hinnata ning kohtuistungil pidamine seaks ohtu hankeasja läbivaatamise käesoleva seadustiku § 275 lõikes 2 sätestatud tähtaja jooksul.

(3) Menetlusosalise seletuse ärakuulamine võib toimuda muuhulgas telefoni teel või menetlusosalistelt kirjalikku või elektroonilist seisukohta küsides, kui kohtul ei ole kahtlust seletuse andja isikus. Kui ärakuulamisel ilmnevad uued olulised asjaolud, tutvustab kohus neid enne asja arutamise lõpetamist kokkuvõtvalt teistele menetlusosalistele. Isiku ärakuulamine ja sellega seonduvad olulised asjaolud tuleb märkida kohtuotsuses.

§ 277. Kohtule vastamata jätmise ja kohtuistungilt puudumise tagajärjed hankeasjas

(1) Kohus ei pikenda sõltumata mõjuvast põhjusest kohtule vastamise tähtaega, kui kohtule vastamise tähtaeg on menetlusosalisele nõuetekohaselt teatavaks tehtud ja tähtaja pikendamine seaks ohtu hankeasja läbivaatamise käesoleva seadustiku § 275 lõikes 2 sätestatud tähtaja jooksul.

(2) Kohus ei lükka sõltumata mõjuvast põhjusest asja arutamist edasi, kui asja arutamise aeg ja koht on menetlusosalisele nõuetekohaselt teatavaks tehtud ja asja arutamise edasilükkamine seaks ohtu hankeasja läbivaatamise käesoleva seadustiku § 275 lõikes 2 sätestatud tähtaja jooksul.

(3) Kui kaebus jäeti käesoleva seadustiku § 144 alusel läbi vaatamata, võib menetluse taastamise taotluse esitada seitsme päeva jooksul kaebuse läbi vaatamata jätmise määruse kättetoimetamisest arvates.

(4) Kui menetlusosaline puudus kohtuistungilt muul kui käesoleva seadustiku § 146 lõikes 3 sätestatud põhjusel, võib menetluse jätta uuendamata, kui uuendamine seaks ohtu hankeasja läbivaatamise käesoleva seadustiku § 275 lõikes 2 sätestatud tähtaja jooksul.

§ 278. Edasikaebamise tähtaeg hankeasjas

(1) Apellatsioon-, kassatsioon- ja määruskaebuse võib hankeasjas esitada kümne päeva jooksul edasikaevatava kohtulahendi avalikult teatavaks tegemisest arvates.

(2) Kui kohtulahendi avalikult teatavaks tegemise aega ei ole menetlusosalisele teatavaks tehtud, hakkab edasikaebetähtaeg kulgema kohtulahendi kättetoimetamisest arvates.

(3) Hankeasjas ei saa esitada vastuapellatsioon- või vastukassatsioonkaebust.

§ 279. Hankeasja menetlus ringkonnakohtus ja Riigikohtus

(1) Apellatsioon-, kassatsioon- ja määruskaebuse võib hankeasjas vaadata läbi lihtmenetluses, sõltumata käesoleva seadustiku § 133 lõigetes 1 ja 2 sätestatust. Kui käesoleva seadustiku § 133 lõigetes 1 ja 2 sätestatud eeldused ei ole täidetud, ei tee ringkonnakohtus hankeasjas otsust ilma kirjeldava ja põhjendava osata.

(2) Apellatsioon-, kassatsioon- ja määruskaebuse esitaja vastaspool on kohustatud esitama kümne päeva jooksul edasikaebuse saamisest arvates kaebusele kirjaliku vastuse. Sama tähtaja jooksul on vastuse esitamise õigus ülejäänud menetlusosalistel.

§ 280. Esialgne õiguskaitse hankeasjas

(1) Hankeasjas ei saa esitada esialgse õiguskaitse taotlust enne menetluse läbimist riigihangete vaidlustuskomisjonis.

(1¹) Kui kaebus esitatakse riigihanke menetluses hankelepingu sõlmimisele eelneva ajaliselt viimase hankija otsuse kohta ja kui oluline avalik huvi, mida võidakse kahjustada hankelepingu sõlmimata jätmise korral, kaalub üles kaebaja õiguste võimaliku kahjustamise, võib kohus hankija põhjendatud taotluse alusel anda igas kohtumenetluse staadiumis hankijale loa hankelepingu sõlmimiseks nõustumuse andmiseks.
[RT I, 05.05.2022, 2- jõust. 01.06.2022]

(2) Riigihangete vaidlustuskomisjoni otsuse või kohtumääruse peale riigihanke peatamise taotluse või hankelepingu sõlmimiseks nõustumuse andmise lubamise taotluse lahendamisel või vaidlustuskomisjoni poolt vastava otsuse kehtetuks tunnistamise peale võib esitada kaebuse kolme tööpäeva jooksul otsuse või määruse teatavaks tegemisest arvates.
[RT I, 05.05.2022, 2- jõust. 01.06.2022]

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud kaebus lahendatakse käesoleva seadustiku 24. peatükis sätestatud korras.

(4) Määruskaebus esialgse õiguskaitse, samuti käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud kaebuse kohta tehtud määruse peale esitatakse kolme tööpäeva jooksul. Kui määruse tegi halduskohus, esitatakse määruskaebus otse ringkonnakohtule.

7. osa Rakendussätted

29. peatükk Halduskohtumenetluse seadustiku rakendamine

§ 281. Kohtualluvus

(1) Asjade, milles kaebus esitati enne käesoleva seadustiku jõustumist, kohtualluvus ei muutu käesoleva seadustiku jõustumisest tulenevalt.

(2) Kui kaebus Sotsiaalkindlustusameti vastu esitati enne 2018. aasta 1. jaanuari, siis asja kohtualluvus ei muutu.
[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 282. Menetlusosalised

(1) Haldusorgan, kes oli vastustaja asjas, kus kaebus esitati enne käesoleva seadustiku jõustumist, jääb asjas vastustajaks ka pärast käesoleva seadustiku jõustumist ning täiendavalt ei ole vaja kaasata haldusorganit ega isikut, kes oleks vastustaja käesoleva seadustiku kohaselt.

(2) Enne käesoleva seadustiku jõustumist halduskohtumenetlusesse kaasatud järelevalvet teostav asutus või ametnik, samuti riigi või kohaliku omavalitsuse asutuse esindaja loetakse kaasatud haldusorganiks.

§ 283. Kaebuse lubatavus

(1) Kaebuse lubatavus, sealhulgas kaebeõigus, ning kaebetähtajast ja sisu- ja vorminõuetest kinnipidamine tehakse kindlaks kaebuse esitamise ajal kehtinud seadusest lähtudes.

(2) Kui haldusorgan viivitab või on tegevusetu enne käesoleva seadustiku jõustumist taotletud haldusakti andmisel või toimingute tegemisel, võib kohustamiskaebuse esitada kahe aasta jooksul käesoleva seadustiku jõustumisest arvates.

(3) Kui haldusorgan viivitab või on tegevusetu enne käesoleva seadustiku jõustumist kohtueelses menetluses esitatud nõude lahendamisel, võib sama nõudega kaebuse esitada kahe aasta jooksul käesoleva seadustiku jõustumisest arvates.

§ 284. Menetlustähtaeg

Menetlustähtaeg, mille kulgemine algas enne käesoleva seadustiku jõustumist, lõpeb seni kehtinud seaduse kohaselt.

§ 285. Menetluskulud ja menetlusabi

(1) Enne käesoleva seadustiku jõustumist tehtud menetlustoimingute korral kohaldatakse menetluskulude jaotusele ja nende väljamõistmisele seni kehtinud halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud.

(2) Enne käesoleva seadustiku jõustumist esitatud riigilõivust või kautsjonist vabastamise taotlus vaadatakse läbi käesoleva seadustiku menetlusabi sätete kohaselt.

§ 285¹. Madalamate riigilõivumäärade rakendamine

Halduskohtumenetluses kaebuse ja apellatsioonkaebuse esitamisel 2009. aasta 1. jaanuarist kuni 2012. aasta 30. juunini kehtinud määras tasutud riigilõiv tagastatakse menetlusosalise avalduse alusel, kui avalduse esitamise päevaks ei ole kohtumenetlus jõustunud lõpplahendiga lõppenud, osas, mis ületab riigilõivu tagastamise otsustamise ajal sama menetlustoimingu tegemise eest kehtivat riigilõivumäära rohkem kui 50 eurot.

[RT I, 21.06.2014, 8- jõust. 01.07.2014]

§ 285². Riigilõivumäärade muutumine ja riigilõivu tagastamine

(1) Kui riigilõivu või kautsjoni määrad muutuvad apellatsioonkaebuse, kassatsioonkaebuse või määruskaebuse esitamise tähtaja jooksul, tasutakse riigilõiv või kautsjon edasikaebuse esitamise ajal kehtinud määrade järgi.

(2) Enne 2018. aasta 1. jaanuari tekkinud riigilõivu tagastamise nõue lõpeb 2019. aasta 31. detsembril.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 286. Kaebuse käiguta jätmine ja tagastamine

(1) Enne käesoleva seadustiku jõustumist esitatud kaebus tagastatakse, kui see ei vasta kaebuse esitamise ajal kehtinud sisu- ja vorminõuetele, kaebaja ei ole kohtu määratud tähtaja jooksul kõrvaldanud puudusi ning need takistavad asja läbivaatamist.

(2) Enne käesoleva seadustiku jõustumist esitatud kaebust ei jäeta käiguta ega tagastata selle kohta kehtinud sisu- või vorminõuete rikkumise tõttu, kui kaebus vastab pärast käesoleva seadustiku jõustumist kehtivatele sisu- ja vorminõuetele.

§ 287. Kirjalik menetlus

Kui kolmandale isikule vastamiseks antud tähtaeg möödus enne käesoleva seadustiku jõustumist ja kolmas isik ei ole kohtule vastanud, ei eeldata tema nõusolekut asja lahendamiseks kirjalikus menetluses.

§ 288. Kaebuse tagastamine ja läbi vaatamata jätmine

(1) Enne käesoleva seadustiku jõustumist esitatud kaebust ei tagastata ega jäeta läbi vaatamata käesoleva seadustiku § 121 lõike 2 punkti 2 alusel.

(1¹) Enne 2018. aasta 1. jaanuari esitatud kaebust ei tagastata ega jäeta läbi vaatamata käesoleva seadustiku § 121 lõike 2 punktide 2¹ ja 2² alusel. Enne 2018. aasta 1. jaanuari esitatud kaebusele kohaldatakse käesoleva seadustiku § 121 lõike 2 punkte 1 ja 2 kaebuse esitamise ajal kehtinud redaktsioonis.

[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(1²) Enne 2018. aasta 1. jaanuari esitatud apellatsioonkaebust ei tagastata ega jäeta läbi vaatamata käesoleva seadustiku § 187 lõike 3¹alusel.
[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

(2) Kaebust ei jäeta kohtu poolt nõutud tõendi, selgituse või vastuse esitamata jätmise või sellises menetluskohustusdokumendis esineva puuduse tõttu läbi vaatamata, kui menetluskohustusdokumendi esitamise või puuduse kõrvaldamise tähtaeg möödus enne käesoleva seadustiku jõustumist.

§ 289. Menetluse uuendamine

Käesoleva seadustiku § 147 ei kohaldata, kui kaebus jäeti läbi vaatamata või asja arutamine lõpetati enne käesoleva seadustiku jõustumist.

§ 289¹. Edasikaebuste menetlemine

Enne 2018. aasta 1. jaanuari esitatud edasikaebustele kohaldatakse käesoleva seadustiku enne 2018. aasta 1. jaanuari kehtinud redaktsiooni.
[RT I, 28.11.2017, 1- jõust. 01.01.2018]

§ 290. Protesti ja eraisiku vastu esitatud kaebuse lubatavus

(1) Käesoleva seadustiku § 281 ja 282, § 283 lõiget 1 ja § 284–289 kohaldatakse vastavalt ka protesti ja eraisiku vastu esitatud kaebuse ning nende avaldustega algatatud halduskohtumenetluse suhtes.

(2) Kui halduslepingut rikuti enne käesoleva seadustiku jõustumist ja seni kehtinud seadus ei sätestanud varasemat tähtaega, võib eraisiku vastu kaebuse halduslepingust tuleneva kohustuse täitmiseks või halduslepingu rikkumisega tekitatud kahju hüvitamiseks esitada kolme kuu jooksul käesoleva seadustiku jõustumisest arvates.

§ 291. Mass- ja lihtmenetluse sätete rakendamine

Halduskohtumenetluse seadustikus ettenähtud mass- ja lihtmenetluse sätteid ei kohaldata asjadele, mis on menetlusse võetud enne käesoleva seadustiku jõustumist.

§ 292. Halduskohtusse pöördumise õigus keskkonnaasjades

[Kehtetu -RT I, 08.07.2014, 3- jõust. 01.08.2014]

§ 292¹. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokollist nr 16 tulenev menetlus

Käesoleva seadustiku § 81 lõiget 7, § 95 lõiget 5, § 96 lõiget 4 ja § 228¹rakendatakse alates inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokollist nr 16 Eesti suhtes kehtima hakkamise päevast.
[RT I, 26.06.2017, 17- jõust. 06.07.2017]

§ 292². Jõustunud kohtulahendi avalikustamine arvutivõrgus

Käesoleva seadustiku § 175 lõiget 1 kohaldatakse 2006. aasta 1. jaanuaril või hiljem jõustunud kohtulahendi suhtes.
[RT I, 13.03.2019, 2- jõust. 15.03.2019]

30. peatükk Muudatused teistes õigusaktides

§ 293.–§ 314.[Käesolevast tekstist välja jäetud.]

31. peatükk Seaduse jõustumine

§ 315. Seaduse jõustumine

(1) Käesolev seadustik jõustub 2012. aasta 1. jaanuaril.

(2) Käesoleva seadustiku § 292 jõustub üldises korras.